

הישיבה הארבע-מאות-וששים-עשרה של הכנסת האחת-עשרה

יום שלישי, י"ב באדר התשמ"ח (1 במרס 1988)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. ברכת יושב-ראש הכנסת את חברי ועדת התקציבים והפעילות הבין-ממשלתית של מועצת אירופה

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

דב שילנסקי (הליכוד):

צריך אולי גם לקחת אותם לסיור ביהודה ובשומרון.

אורה נמיר (המערך):

לעזא ולהרי-הבית.

היו"ר ש' הלל:

מה פשר ההתלהבות הזאת? חברת הכנסת נמיר, מה פשר ההתלהבות?

עבדיאלותב דראושה:

— — —

דני מילוא (הליכוד):

בוואד-יערה יותר טוב?

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת דראושה, הוא לא פנה אליך. אני חושב שלא מכובד ולא מקובל להפריע ליושב-ראש הכנסת כאשר הוא מברך משלחת וזה. זה לא מקובל.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני מתנצל, רק רציתי לתת עצה.

היו"ר ש' הלל:

במקרה זה נתת עצה שלא במקומה, ואני מצטער מאוד על כך.

לסיים, אבקש להעביר ליושב-ראש הוועדה, מיוזענו וירידנו מר ברנרד ד'סונט, שנבצר ממנו להשתתף בביקור זה מחמת מחלה — איחולים להחלמה מהירה, ולכל אורחיו אומר: ברוכים תהיו בשערי ירושלים והכנסת.

חברי הכנסת, אני מבקש לקדם בברכה, בשמכם ובשמי, את הוועדה לתקציבים ולתוכנית פעולה בין-ממשלתית — את סגני יושב-ראש הוועדה, מר דאן אליד מצרפת והגברת מאריט לוריג מנורבגיה, ואת חבריה שכאו אלינו מ-11 ארצות באירופה.

זהו ביקור הראשון של ועדה זו בישראל, אך הוא מצטרף לשורה ארוכה של ביקורי ועדות של מועצת אירופה אצלנו. אנו מצפים בתורש יוני שנה זו לביקורה של ועדה נוספת, הוועדה למדע ולטכנולוגיה. אנו מקדמים בשמחה ובהערכה את ביקוריהן של ועדות מועצת אירופה ומייחסים חשיבות רבה לקשרים ההדוקים בין הכנסת לבין הפרלמנטים של המדינות הדמוקרטיות. אנו מאמינים כי אין דרך טובה יותר להיכרות הדדית בינינו לבין עמיתינו האירופים ממפגשים בלתי אמצעיים המאפשרים היכרות מקרוב של האנשים והבעיות.

במסגרת ביקורם כבר שמענו חברי הוועדה דברים על המצב המדיני בישראל ובאזורנו. לבקשת הוועדה הושם במהלך הדיונים דגש מיוחד בקשרינו עם ארגונים בין-לאומיים שונים, תוך רצון לעודד שיתוף פעולה בינינו בתחומי תרבות ומדע ובנושא חילופי משלחות נוער. מחר יצאו חברי הוועדה לסיורים בירושלים, בבית-לחם, ברמת-הגולן, בגליל ובקיבוץ גניוסר. אף שלרשות חברי הוועדה עומד זמן קצר, תוכנן בשבילם לוח זמנים גרש ומקיף למדי, ואני מקווה כי גם מהנה.

ב. שאלות ותשובות

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים עתה לשאלות ותשובות. אני מתכבד להזמין את שר התיירות להשיב על כמה שאלות.

4021. נציג משרד התיירות בגרמניה

חבר הכנסת י"א ארצי שאל את שר התיירות ביום " בטבת התשמ"ח (31 בדצמבר 1987):

בעיתון "הארץ" מ-20 בדצמבר 1987 פורסם, שמינית אדם שאינו שולט בשפה הגרמנית להיות נציג משרד בגרמניה.

ברצוני לשאול:

1. מה הם תנאי המכרז לנציג משרד התיירות בגרמניה?

2. האם ידעת השפה הגרמנית היא תנאי להצלחה במכרז?

3. האם נכון שנבחר לחפקיד אדם שאינו יודע את השפה?

4. האם חסרים במשרד מועמדים בעלי כישרים בתחום

התיירות, הידעים גם את השפה הגרמנית?

5. מה הם הכישרים של המועמד שנבחר?

שר התיירות א' שריר:

1. תנאי המכרז הם: השכלה של 12 שנות לימוד ו-8 שנות ניסיון, ו/או השכלה של 14 שנות לימוד ו-6 שנות ניסיון, ו/או השכלה אקדמית ו-3 שנות ניסיון; שליטה מלאה בשפה הגרמנית — קריאה, כתיבה, דיבור, וכן ידיעה טובה מאוד של השפה האנגלית; כושר ניהול משא-ומתן עם גופים מסחריים, יזומה, דמיון וכושר לעבוד בתנאי לחץ ועמידה בהם.

2. שלילי, זה אחד המרכיבים בדרשות המשרה.

3. התפקיד איש על-ידי נציג המשרד באירופה השולט בשפה האנגלית, השפה שבה פועל ענף התיירות בגרמניה. העובד מעורה היטב בשוק זה.

שלוש השנים האחרונות: בשנת 1985 — 1,436,000 מבקרים, מתוכם 610,000 יהודים; בשנת 1986 — 1,196,000 מבקרים, מתוכם 530,000 יהודים; בשנת 1987 — 1,510,000 מבקרים, מתוכם 630,000 יהודים.

2. משרדנו מודע לצורך החינוכי בקשר בינינו לבין יהודי העולם במישור החירות, ולכן הוא פועל באמצעות לשכות החירות ברחבי העולם בתחומים אלה: א. הלשכות יוצרות קשר יומיומי עם כל הארגונים היהודיים כדי לעודד אותם לפעול ולשכנע יהודים לראות בארץ-ישראל יעד חירות ממדרגה ראשונה. אנו פועלים להקמת ועדות חירות משותפות עם ארגונים אלה ואנו מבצעים יחד פעילויות עידוד רבות לקידום מטרה זו; ב. חלק נכבד מתקציב הפרסומות של לשכותינו בתוך-לארץ הושקע כפרסום מודעות חירות בעיתונים ובתחנות רדיו יהודיים, וכן בתמיכה כספית משמעותית במארגני חירות יהודים, במטרה לקדם, לשווק ולפרסם את ישראל. מפעלי החירות היהודיים בעולם הכינו תוכניות סיוע מיוחדות המיועדות לקהל היהודי. בסידורים אלה מודגשים הישגי המדינה ואירועים מיוחדים שחקימו בה במהלך שנת ה-40 לקיומה.

3. במשרד החירות קיימות תוכניות להגברת תנועה זו, ולהן עדיפות גבוהה. אולם, כאן המקום להדגיש, כי לפנינו בעיה לאומית רחבה, שהיא מעבר להיבט החירותי גרידא. ככל שתגבר תנועת החירות של יהודים בן יהודה הקשר בין מדינת ישראל לבין התפוצות, ולכן השלכות לאומיות על עתיד האומה היהודית, על העמקת תודעה יהודית כמחוסם בפני התבוללות, על העמקת זיקת היהודים לארץ-ישראל ועל חינוך יהודי להגברת מעורבותם של יהודי התפוצות בהשקעות בארץ. מסיבות אלה על שאלה זו לזכות בעדיפות עליונה בקרב המנהיגים היהודים, ועל כלנו לראות בה אתגר וצורך השעה.

4088. כניסת ישראלים לקניון באילת

חבר הכנסת ד' ליבאי שאל את שר החירות ביום כ"ג בטבת התשמ"ח (13 בינואר 1988):

ב"גירסולס פוסט"מ 12 בנובמבר 1987 פורסם, כי ועדה בין-ממשלתית עומדת להמליץ, שהממשלה תאשר הקמת קניון להימורים באילת, אך תמנע כניסת ישראלים אליו, כדי שאנשים בעלי הכנסות נמוכות לא יעמדו בפני פיתוי זה.

ברצוני לשאול:

1. האם ועדה בין-ממשלתית או גורם ממשלתי אחר דנו בהקמת קניון באילת, ומה היו המסקנות וההמלצות?

2. היש כיום בישראל כיתאינונים, הפתוח לתיירים בלבד והכניסה אליו אסורה לישראלים?

3. האם כבר גיבש כבוד השר עמדה בנוגע להקמת קניון באילת, מה היא עמדת השר, והאם הוא מוכן לאמץ פתרון שיפלה בין ישראלים לתיירים?

תשובת שר החירות א' שריד:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הוועדה לא מנתה על-ידי שר החירות, והיא הגישה את המלצותיה לשר האוצר. על כן, התשובה על שאלתך צריכה להתנתן. על-ידי מי שמנתה את הוועדה וקיבל ממנה את ההמלצות.

2. כמערכת שירותי החירות שמשרד החירות מופקד עליהם לא קיים שירות או מחקן כזה. אשר לשירותים או למתקנים אחרים, יפנה השואל לרשויות המתאימות.

4. במשרדנו קיים מחסור חמור בכוח אדם בכלל ובאנשים השולטים בשפה הגרמנית כפרט.

5. העובד ששוכן בתפקיד הנדון הוא אקדמאי, כלכלן, בעל וחק וניסיון של 20 שנה במשרדנו — היה סגן מנהל האגף הכלכלי, סגן מנהל אגף עידוד החירות, מנהל לשכת לתדון ומנהל לשכת הולנדי-בלגיה ונציג המשרד באירופה. הוא עובד יעיל, מסור ומקצועי, אשר הצליח מאוד בכל תפקידיו.

הייר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (המעריך):

אדוני השר, אני רוצה לשאול אותך: האם ידעת השפה הגרמנית היא יתרון? אם התשובה היא חיובית — אף שבגרמניה דוברים גם שפות אחרות — האם לא נמצא במשרד אדם אשר ימלא אחר כל הדרישות שצינת, בכללן ידעת השפה?

שר החירות א' שריד:

חבר הכנסת ארצי, בשנה שעברה הגיעו מגרמניה כ-200,000 תיירים, זהו מספר שיא של תיירים אשר הגיעו מאירופה ומגרמניה. בקשר לזה צריך אולי לציין עובדה מעציבה, שהגיעו לארץ יותר תיירים גרמנים מאשר תיירים יהודים מארצות-הברית. אנו חלשנו להפוך את גרמניה לארץ יעד בנושא החירות, מאחר שזו גם המדינה היחידה אשר ממנה יוצאות טיסות לישראל משמונה שדות תעופה.

משום כך החלטתי לשלוח לגרמניה את האיש הטוב ביותר במשרד. כבר אמרתי קודם לכן, שהמועמד לתפקיד צבר 20 שנות ניסיון במשרד, הוא איש המשרד, איש מקצוע, ולא היה מעורב בהחלטה זו שיקול זר כלשהו.

אני סבור שתגנים הקיימים, לאחר בדיקה ושקלול של כל הגורמים — הגעתי להחלטה הנכונה. המועמד לתפקיד דובר מצע גרמנית, הוא לומד עכשיו את השפה, ובתוך זמן לא רב ידע גם לנהל שיחות עבודה בשפה זאת.

4022. חירות יהודית לישראל

חברת הכנסת ע' פולדר שאלה את שר החירות ביום י' בטבת התשמ"ח (31 בדצמבר 1987):

בסכמו את הישגי החירות לישראל בשנת 1987, שבה הגיעו לישראל 1.5 מיליון תיירים, ציין השר את ירידת חלקה של החירות היהודית לישראל.

ברצוני לשאול:

1. האם צורך משרד מעקב מיוחד אחרי חלקה של החירות היהודית בכלל החירות הנכנסת לישראל, ומה הם ממצאיו לגבי שלוש השנים האחרונות?

2. האם יום משרד לבדו או בתיאום עם גורמים אחרים תוכנית מיוחדת לחירות יהודית למדינת ישראל בשנת ה-40 לקיומה, ואם כן — מה היא?

3. האם עוסק משרד בתיאום עם גורמים אחרים כיוון תוכנית לעידוד חירות יהודית לישראל בעשור הבא, ואם כן — מה הן?

תשובת שר החירות א' שריד:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אחת לכמה שנים עורך משרד החירות סקר מדגמי בין התיירים בגמלי התעופה בין-גוריון ואילת. להלן ממצאיו לגבי

הוועדה לבדיקת נושא העבירות על רקע מיני נגד קטינים —
להלן: ועדת-מלמד, והמלצותיה מקובלות עלי.

משרדי דאג להעביר את המלצות הדוח למשרדים השונים
הקשורים ליישומן ולגורמים אחרים שהוזכרו בדוח. למותר
לציין שמשרד המשפטים מטפל בהמלצות הנוגעות לו.

אפרט להלן את מצב יישום ההמלצות לפי הגורמים
השונים הנוגעים בדבר:

א. משרד המשפטים: 1. הוגשה הצעת חוק מטעם
הממשלה לחיקוק הוראות בחוק העונשין הדנות בעבירות מין.
ובין היתר נקבע בהצעה, שגילו של הקורבן הקטין הוא נסיבה
מתמירה בעבירות המין השונות. כמו כן הוצע להחמיר
בעונשים. הצעת החוק נמצאת עתה בדיון בוועדת החוקה חק
ומשפט של הכנסת לקראת הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה
שלישית: 2. המלצת הוועדה, הנוגעת לחיקוק חוק סדר הדין
הפלילי, הועברה לוועדה ציבורית קבועה הבוחנת את הוראות
סדר הדין הפלילי, בראשותו של שופט בית-המשפט העליון
אליעזר גולדברג. לאחרונה המליצה ועדה זו בפני לחקן את
חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב — 1982, כדי
לאפשר גביית עדות לאלתר של קטין שהוא קורבן עבירת מין.
משרדי יפעל לחיקוק החוק כמוצע.

ב. משטרת ישראל: המשטרה קבעה לפי המלצות הוועדה
נהלים לטיפול בחלונות של קטינים על עבירות מין. עיקר
הנהל הוא החיוב לערב באופן מיידי חוקר נוער — כהגדרתו
בחוק לחיקוק דיני ראיות (הגנת ילדים) — בכל חקירה שכזאת
ובכל פעולה המתריכת מאותה חקירה. כמו כן נקבע בנהל,
שאיש המשטרה יימנע מלחקור את הקטין, והוא ייחקר על-ידי
חוקר נוער. נקבעו בנהל גם כללים מפורטים, כדי להבטיח
שהמשטרה תוכל ליצור קשר עם חוקר נוער תורן בכל הארץ
ובכל שעות היום.

כתוצאה מכך הוגבר לאחרונה שיתוף הפעולה בין
המשטרה לבין שירות המבחן לנוער, שבמסגרתו פועלים חוקרי
נוער, והכול כדי להגן על הקטין מפני חקירות על-ידי חוקרים
שאינם רגישים לבעיותיו של קורבן קטין.

ג. משרד העבודה והרווחה: רוב ההמלצות בדוח נוגעות
למשרד זה, מאחר שהוא זה המפעיל את שירות המבחן לנוער
וחוקרי הנוער שייכים אליו. רוב ההמלצות הוצאו לפועל.

פורסמו נוהלי עבודה של חוקרי נוער לגבי חקירת ילדים
המעורבים בעבירה נגד המוסר. שירות המבחן לנוער מקיים
מפגשים חקופתיים של חוקרי נוער ברחבי הארץ. כדי להדריכם
וללכן בעיות שונות בעבודתם השוטפת. במפגשים אלה
משתתפים לעתים נציגים של משרד המשפטים.

כל המלצות הוועדה בדבר התארגנות חדשה של שירות
המבחן לנוער בנוגע לנושא הנדון כבר כרוצו. טרם כרוצו
ההמלצות המפורטות להלן: הקניית סמכויות פקיד סעד
לחוקרי נוער; העמדת חקנים נוספים לשירות המבחן לנוער,
ותיקון חוק הנוער (טיפול והשגחה), כדי להחיל על עובדי
ציבור נוספים את חובת הדיווח למשטרה על ילד שקיים לגבי
חשש שהוא מעורב בעבירת מין.

אשר להמלצת הוועדה להקים צוותים רב-מקצועיים
ברשויות המקומיות, הדבר נעשה בינתיים בחיפה ומתחילים
לפעול בעניין זה גם בירושלים.

ד. משרד החינוך והתרבות: השירות הפסיכולוגי הכין
חוכרת הסברה בנושא אלימות מינית נגד קטינים, והתחיל

3. לאור האמור בתשובה על שאלה מס' 1 לא גיבש משרד
החינוך כל עמדה בשאלה זו.

הי"ד ש' הלל:

אדוני השר, עכשיו אבקשן להשיב על שאלות כשר
המשפטים.

3923. הליכי הרישום בטאבו

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את שר המשפטים ביום י"ח בכסליו
התשמ"ח (9 בדצמבר 1987):

ביום עיון לחברות כנייה שהתקיים לפני שבועות מספר
ברמת-גן גילה סמנ"ל מינהל מקרקעי ישראל, כי פקדי
הטאבו התנגדו לקיצור ההליכים לרישום בטאבו, משום חששם
לפגיעה בפרמיות שהם נהנים מהן.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונים הפרטים על התנגדות פקדי הטאבו לקיצור
ההליכים?

2. אם כן — האם אפשר להתגבר על התנגדות זו כדי
לקצר את ההליכים בטאבו?

תשובת שר המשפטים א' שריר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מערכת המרשם נבדקה לפני שנים מספר על-ידי
מהנדסי ייצור, ובעקבות בדיקה זו הונהגו סדרי עבודה והליכי
רישום מפורטים ומשופרים, אשר מבטיחים את מירב החיסכון
והיעילות בזמן השירותים לציבור. כן הונהגה שיטת עבודה,
שלפיה משלמים לעובדים שכר עידוד על סמך פריון עבודה
מוגבר.

2. הנהגת השיטה האמורה תרמה רבות לקיצור ההליכי
הרישום ולשיפור השירותים לציבור, והמערכת כולה הומלצה
לקבלת פרס קפלן על ייעול בעבודה.

4018. עבירות מין נגד קטינים

חבר הכנסת אר' לין שאל את שר המשפטים ביום י' בטבת
התשמ"ח (31 בדצמבר 1987):

לאחרונה פורסם בעיתונות דוח מוסמך של שירות המבחן
לנוער, ועל-פיו היו בשנת 1986 1,247 ילדים קורבן לעבירות
מין. מדובר רק במקרים המדווחים, ועדה שמונתה על-ידי שר
המשפטים העריכה בזמנה, כי מספר עבירות המין נגד קטינים
מגיע בישראל ל-3,000 בשנה.

ברצוני לשאול:

1. האם אימץ כבודו בזמנו את דוח הוועדה הבין-משרדית
שעסקה בתופעת עבירות המין נגד קטינים?

2. האם יישמו ההמלצות של אותה ועדה, ואם כן — אילו
מהן וכיצד?

3. האם יזם משרד המשפטים לאחרונה פעולות כלשהן
כדי להיאבק בעברייני המין, ואם כן — אילו פעולות אכן
נעשו?

4. האם יש למשוך של כבודו תוכניות כלשהן בנושא זה
לעחיד?

5. לפי הנתונים שבמשרדך, האם בחמש השנים האחרונות
חלה עלייה או ירידה במספר עבירות המין נגד קטינים?

שר המשפטים א' שריר:

1 — 2. בפברואר 1987 קיבלתי את הדין-וחשבון של

חוברת כ', ישיבה ח"ב

— שאלות ותשובות: הצעת חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 8):
החלטה בדבר חלוקת הצעת חוק —

נגד קטינים. חברי הוועדה הם: פרופסור א' אנקר מאוניברסיטת
בר-אילן, מומחה לדיני עונשין — יושב-ראש, ושני עיתונאים.

3-4. משרד המשפטים נאבק בעברייני מין בדרך של
תיקון החוק, כפי שהוסבר לעיל.

5. הנתונים שבידי משרד המשפטים על מספר עבירות
המין שביצעו נגד קטינים בחמש השנים האחרונות נחקלו
משירות המבחן לנוער, שהחל באיסופם ב-1983. בשנה זו
נחקרו 1,039 קורבנות קטינים. ב-1984 נחקרו 903 קטינים —
ידיה של 12.7%, לא נאספו נתונים, וב-1986 נחקרו
1,249 — עלייה של 38% לעומת 1984.

הו"ר ש' הלל:

תודה. אני מודה מאוד לאדוני שר המשפטים ושר התיירות
על תשובותיו.

פריקס ניסרי בשני בתי-ספר באזור ירושלים. משרד החינוך
גם מקים ימי עיון בנושא זה.

ה. משרד הבריאות: ועדת-מלמד המליצה שמשרד
הבריאות יפעל, כדי שקופות-החולים השונות יכסו את
ההוצאות הרפואיות השונות הכרוכות בטיפול בקורבנות מין.
לרבות טיפול נפשי שינתן לקורבן ולבני משפחתו לפי הצורך.
הוועדה גם המליצה, ששר הבריאות ידאג להכשרת רופאים
משפטיים ולהצבתם לכל הפתות בארבעה אזורים בארץ.
כמרכיב הומלץ, שבדיקה רפואית של ילד שהוא קורבן של
עבירה מין לא תיעשה אלא לאחר התייעצות עם רופא משפטי.
טרם הגיע אלי מידע על מידת היישום של המלצות אלה על-ידי
משרד הבריאות.

ו. מועצת העיתונות בישראל: הוקמה ועדה מיוחדת מטעם
המועצה הזאת, אשר תברר את הבעיה של פרסום עבירות מין

ג. הצעת חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 8), התשמ"ח — 1988*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

אדוני היושב-ראש, לא הוגשו הסתייגויות לחוק הזה. אני
מבקש שהכנסת תצביע על החוק בקריאה שנייה ובקריאה
שלישית.

הו"ר ש' הלל:

תודה. אנחנו עוברים להצבעה על החוק בקריאה שנייה.
כפי שאתם רואים, לחוק יש סעיף אחד.

ה צ כ ה

סעיף 1 נתקבל.

הו"ר ש' הלל:

אני קובע שהחוק התקבל בקריאה שנייה. אני מעמיד אותו
להצבעה בקריאה שלישית. מי בעד החוק?

ה צ כ ה

החוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 8),

התשמ"ח — 1988, נתקבל.

הו"ר ש' הלל:

אני קובע שהצעת החוק נתקבלה בקריאה שלישית.

ד. החלטה בדבר חלוקת הצעת חוק**

היה ברור כי חלק מהחוק כבר מוכן, ואין טעם לעכב את
הבאתו. אני מעמיד את הצעת ההחלטה לאישורה של הכנסת.

ה צ כ ה

החלטה בדבר חלוקת הצעת חוק העונשין

(תיקון מס' 22), התשמ"ח — 1988, נתקבלה.

הו"ר ש' הלל:

הכנסת אישרה את בקשת ועדת החוקה, חוק ומשפט
והחליטה בדבר חלוקת הצעת חוק לפי סעיף 121 לתקנון.

הו"ר ש' הלל:

ברשותכם, עלי-פי בקשתו של יושב ועדת החוקה, חוק
ומשפט, אני רוצה לקרוא בפניכם הצעת החלטה, ולבקש לה
את אישור הכנסת:

הכנסת מחליטה, עלי-פי סעיף 121 לתקנון הכנסת,
להרשות לוועדת החוקה, חוק ומשפט להביא לקריאה שנייה
ולקריאה שלישית חלק מחוק העונשין (תיקון מס' 22),
התשמ"ח — 1988. החלק יכלול תיקון לפקודת התעבורה (מס'
20), התשמ"ח — 1988.

* "דברי הכנסת", כרך 106, עמ' 198: נספחות.
** נספחות.

ה. הצעת חוק ערי פיתוח, התשמ"ח — 1988*

(קריאה ראשונה)

הכנסת. ואם אין אפשרות טכנית לעשות זאת, אני ממליץ בכל לב ובכנות לפעול לכך שתוך חודשים ספורים, אחרי הבחירות לכנסת השתיים-עשרה, הם יהיו תושבים קבועים במשכן הזה. ולא רק הם.

יש משלחת נכבדה מערי הפיתוח, היא הרי הפנינה שבכתר ועליה צריכים אנו להשתית את חזון העתיד. טוב יהיה, אם מותר לי לסטות לרגע מן הדין בחוק, אם נמליץ לפני כל מנהיגי המפלגות וחברי המפלגות לדאוג לכך שהכנסת ה-12, הבאה עלינו לטובה, תתעשר במנהיגים מערי הפיתוח. על-ידי כך, בטוח אני, תצא הכנסת נשכרת, וגם עם ישראל יצא נשכר.

תושבי ערי הפיתוח ומנהיגיהם, העושים מלאכה חשובה ותושאים בנטל כבד — בוודאי כבד יותר מזה של האזרחים הגרים בערים המבוססות — ראויים לכרכה ביום הזה, אפילו אם תתפתח פה נימה פולמוסית. שר האוצר אמור להגיע לכאן, ואני יודע שהוא מתכוון לנסות לשכנע את הכנסת שלא לקבל הצעת חוק זו. גם אם יתפתח הדין לכיוון פולמוסי, אני רואה בהחלט בשעה הזאת שעת חג של הכנסת.

בשעה זאת אני מבקש לברך את תושבי אילת ואת ראש עירייתה, רפי הוכמן; את תושבי אופקים ואת ראש המועצה המקומית יחיאל בן-טוב; את תושבי אלפי-מנשה ואת ראש המועצה, שלמה קטן; את תושבי אלקנה ואת ראש המועצה, ניסן סלומינסקי; את תושבי אפרת ואת ראש המועצה, ינון אחימן; את תושבי אריאל ואת ראש המועצה, רון נחמן; את תושבי בית-שאן ואת ראש המועצה, שלמה בן-לולו; את תושבי בית-שמש ואת ראש המועצה, עורך-הדין יהודה בן-זאב; את תושבי דימונה, בראשות אלי הללי; את תושבי גבעתיים, בראשות גדעון הכפלה; את תושבי חצורה-הגלילית, בראשות אלי חלפון; את תושבי טבריה, בראשות יגאל ביבי; את תושבי יבנאל, בראשות עזרא מועלם; את תושבי יבנה, בראשות יהודה כרוס; את תושבי יסוד-המעלה, בראשות יוסי מורחי; את תושבי יוקנעם, בראשות אילן גבראלי; את תושבי ירוחם, בראשות ברוך אלמקיים.

וכן אברך את גיורא כהן מכינרת; את מיכה גולדמן מכפר-תבור; את ידידי ברוך תגר, ראש עיריית כרמיאל; את חיים כרלס ממגדל; את ידידי שאול עמור, ראש המועצה המקומית מגדל-העמק — ואני מקווה שהיא תהפוך כמחרה לעירייה; את יוסי גולדברג, ראש המועצה המקומית מטולה; את שלמה כותבוס, ראש המועצה המקומית מעלות; את עמוס טרטמן ממעלה-אדומים; את חיים אביב ממעלה-אפרים; את שמואל כהן ממצפה-דמון; את חיים לבב מנהריה; את מנחם אריאב מנצרת-עילית; את יוסף אבו מנחית; את אלי דהייסטרו מעכו; את אלי מירב מעמנואל; את אברהם שוחט מערד; את זאב פרל מצפת; את שלום ואך מקריית-ארבע; את זאב ביום מקריית-גת; את שמואל ברילב מקצרין; את פרספר זמון מקריית-שמתה; את יוסי וענונו מקריית-מלאכי; את צבי רסקי מראש-פינה; את דרור פוגל מרמת-ישי; את אמיר פרץ משרות; את ד"ר יהודה לנקר משלומי.

מובן שאי-אפשר לפסוח על חבר הכנסת עובדיה עלי, ראש עיריית עפולה, ועל חבר הכנסת בני שליטא, ראש המועצה המקומית מנחמיה.

הי"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו להצעת חוק ערי פיתוח, התשמ"ח — 1988, בקריאה ראשונה. כיצד יושבים ראשי ערי פיתוח ומנהיגים רבים אחרים של ערי הפיתוח, שרצו להיות נוכחים בדין הזה. כשמכם ובשמי אני, הרני מקדם את כולם בכרכה חמה.

אני מזמין את חבר הכנסת דוד מגן להציג את הצעת חוק ערי פיתוח בקריאה ראשונה. הצעת חוק זו עברה בכנסת בקריאה טרומית והועברה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה, ועתה היא מוכאת עכשיו לפנינו לקריאה ראשונה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אני מתכבד להגיש, מטעם ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, את הצעת חוק ערי פיתוח, התשמ"ח — 1988. הצעת חוק זו היא פרי יוזמה משותפת של עמיתי חבר הכנסת יצחק פרץ ושל. אני רוצה לתקן את הדברים שאמר היושב-ראש ולהעיר, כי הצעת חוק זו עברה פעמיים קריאה טרומית. ב-9 ביולי 1987 הצעת עברה קריאה טרומית נפרדת, ולפני כחודשים וחצי, רומני, הייתה הצעה נפרדת של חבר הכנסת יצחק פרץ, שעברה בקריאה טרומית.

הודות לעבודתו הנמרצת של יושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, חבר הכנסת דב שילנסקי, והודות לעבודה נמרצת לא פחות של חבר הוועדה, חבר הכנסת אהרן נחמיאס, יזום חוק הגליל, השכילה הוועדה לאשר פה-אחד את ההצעה הממוזגת, הקרויה הצעת חוק ערי פיתוח, התשמ"ח — 1988.

אני מבקש, כמובן, לברך גם את כל חברי ועדת הפנים ואיכות הסביבה, שהצביעו פה-אחד בעד ההצעה הזאת, ולהעלות על נס את עבודתו של עמיתי, חבר הכנסת יצחק פרץ, שפעל באינטנסיביות בישיבות רבות וארוכות במסגרת ועדת המשנה, שאותה רכז חבר הכנסת אהרן נחמיאס. נחמיאס, יזום חוק הגליל, סייע רבות באישור כל סעיף וסעיף, שעבר הצבעה נפרדת. כן רוצה אני לציין את העמידה העיקשת של יושב-ראש הוועדה, אשר רצה את כל הלחצים ואפשר לנו להגיע לשעה הטובה הזאת, היא שעת הגשת החוק לקריאה ראשונה.

אדוני היושב-ראש, לפני שעה קלה שמעתי כמה נאומים מאלפים. בלי שמץ של חנופה אני אומר, שהנאום של יושב-ראש הכנסת, שנישא לפני דקות ספורות בטרקלין, ראוי היה שיעבור ישירות מהקומה הרביעית לסטנוגרמה של הכנסת, יירשם ב"דברי הכנסת" גם אם לא נישא במליאה.

זכורים לנו דבריו של יושב-ראש הכנסת בט"ו בשבט התשמ"ז בדבר הצורך להפסיק לשלם מס שפתיים לערי הפיתוח ולהתחיל להעלות מס אמת בצורה של חקיקה. הפעילות של יושב-ראש הכנסת — שזכה לקבל היום ממרכז השלטון המקומי את מגן השלטון המקומי, ומפורסם ערי הפיתוח את מגן ערי הפיתוח — ראויות באמת לכרכה ולהוקרה. גם הנאום המאלף של חבר הכנסת דב שילנסקי, שנישא באותו מעמד, וכמיהו הנאומים של שני מנהיגי פורום ערי הפיתוח, היושב-ראש שאול עמור וסגנו ברוך ונגר, על דברי השירה המאלפת שבהם — ראויים שייכנסו ל"דברי

* רשומות (הצעות חוק, חוב' (187).

האוצר אינו תומך בו — ואולי לא תומכים בו עוד שרים אחרים — אשמח מאוד אם הכנסת תקרא היום את הממשלה לסדר, לסדר אמיתי, באמצעות חקיקה בנושא ערי הפיתוח.

כאשר הוקמה ממשלת האחדות הלאומית, בספטמבר 1984, עדיין כיהנתי כראש עיריית קריית גת. מיד עם כינון הממשלה קיבלתי — כפי שקיבלו כל ראשי ערי הפיתוח באותה תקופה — מכתב מראש הממשלה באותה עת, שמעון פרס, ובו הוא כתב אלי, בין היתר: "בערי הפיתוח טמונות החשובות לבעיות הלאומיות המעסיקות אותנו, הן כר נרחב לפיתוח משקי; הן חוסמות את הפרצות במפת המדינה; איכות החיים בהן טובה מזו שבמרכז הארץ; הן בית-היוצר לחברה יהודית חדשה, בלתי מנוכרת, המגבשת את צביונה כעצמה. אני מבקש להביא לידיעתכם את החלטת הממשלה לאחר פגישתנו, לכונן מחדש את ועדת השרים לעניין אזורי הפיתוח. כך נוכל להתמודד ביתר יעילות עם הבעיות המקשות עליכם היום ולהיענות ביתר קלות לאתגורי הפיתוח והקידום שאנו מציבים לעצמנו. בימים אלה ממש אני עוסק בגיוס משאבים שכל ייעודם יהיה לענות על תוכניות התעושה של ערי הפיתוח, כדי שמפת הארץ תיחזר במפעלים עתידי-מרע וטכנולוגיה, ותושבי אזורי הפיתוח יוכלו למצוא את סיפוקם המקצועי כעבודות מתוחכמות. התזכיר שהגשתי לי יישמש מצע ראשון לעבודת ועדת השרים המתודשת. בידידות, שמעון פרס".

מאז התקבל אותו מכתב חלפו למעלה משלוש שנים ומחצה. אניני מאשים את שמעון פרס. אני מאשים את הממשלה הנקראת ממשלת אחדות לאומית, אשר מסוכסכת בינה לבין עצמה בכל הנושאים החברתיים, ובמיוחד בנושא ערי הפיתוח. כמעט בכל הממשלות אשר קדמו לזו, ודאי בעשור האחרון, התקבלה ההחלטה על הקמת ועדת שרים לערי פיתוח כבר עם תחילת כהונתן. והממשלה הזאת, המגנילוקונוטית, המדברת גבוהה גבוהה, מבטיחה להקים ועדה שעלותה אפסית, ועדת שרים לערי פיתוח — ואינה מצליחה לעשות זאת.

שמעתי בפרוורורים, וסברים למצב, ולפיהם הוויכוח הוא פוליטי. מדוע לא תיקח הממשלה דוגמה מהכנסת? מדוע יכולים חברי כנסת של המערך והליכוד לשבת יחד בוועדת הפנים ולהגיע לקונסנזוס בשאלת הרכב הוועדה וראשיה? ואני תושב בהחלט שכראש הוועדה צריכים לעמוד יחד שר התעשייה והמסחר ושר הכלכלה והתכנון. כאשר יסכם את הדיון ידירי, חבר הכנסת יצחק פרץ, הוא יפרט את הרכב הוועדה. לא צריכה להיות מחלוקת בנושא ערי הפיתוח.

הממשלה הזאת אטומה גם לפניותיהם של ראשי ערי הפיתוח. ב-17 בדצמבר 1986 — אז כבר כיהנה ממשלה חדשה, וכראשה כיהן ראש ממשלה חדש, חבר מפלגתי יצחק שמיר — כתבו שאלו עמור וברוך ונגר אל כל שר הממשלה מכתב, וברשות היושב-ראש אני מבקש לצטט ממנו קטעים קצרים: "לכל ממשלות ישראל, בכל התקופות, היה ברור כי מימוש מגמות ויעדים אלה מותנה בהצלחתן של ערי הפיתוח להיכנות, להתפתח ולצמוח. ואומנם, מערכות שלמות של תמריצים, ישירים ועקפים, לפרטים ולחברות נקבעו הן בחקיקה והן בנהלים ובסדרים שונים. תמריצים אלה והשקעות מדינה רבות הוקדשו בכל התחומים הביאו לקידום של ערי הפיתוח תוך כדי מימוש היעדים הלאומיים הנ"ל. בשנים האחרונות" — זה נכון גם היום — "כאילו נשתכחו כל היעדים הלאומיים. התמריצים לתושבי ערי הפיתוח נשחקו במידה הולכת וגדלה עד כדי קיום חלק מהם באופן סמלי בלבד. כך בכד חלו נסיגה וקרטוס כהישגים בכל התחומים:

יעקב זיאק אמיר (המערך):
אולי תזכיר גם את ראשי-הערים לשעבר?

רוד מגן (הליכוד):

אזכיר בהחלט את ראשי-הערים לשעבר הנוכחים כאן כולם, נברידה נכבדה: רפי אדרי, יצחק פרץ, זיאק אמיר ואהרן נחמיאס — אני משבח אותם בכל הזדמנות, ואני מקווה שאיני גורם לו נזק במפלגתו. אזכיר גם את עמיתי בליכוד, מהם שאינם "לשעבר": בני שליטא ועובדיה עלי, ידידי מאיר שטרית והשר משה קצב, ואני מקווה שהם יגיעו לכאן במהלך הדיון. כל הנבחרת הזו, שהצבעתי עליה כאן בכנסת, ראויה לתגבורת מהמנהיגות הנוכחית של ערי הפיתוח, היושבת כרגע ביציע.

אני יודע את עמדתו — — —

ברשות היושב-ראש, חברת הכנסת עדנה סולודר מבקשת לשאול שאלה.

היור ש' הלל:

כבקשה, אבל הרשות ניתנת באופן יוצא מן הכלל.

עדנה סולודר (המערך):

אני פשוט מתפלאה על כך שמשושים — — —

רוד מגן (הליכוד):

חברת הכנסת עדנה סולודר, היום אנחנו מרברים על חוק ערי פיתוח. החלטות הממשלה בעניין אזורי הפיתוח הן זירה שונה לחלוטין. את יודעת את זה, ואת יודעת גם שבנושא הזה כלנו, ראשי ערי הפיתוח לשעבר וראשיהן בהווה, משתפים פעולה.

בני שליטא (הליכוד):

— — — ההחלטה, שראשי ערי פיתוח לא יוכלו לשבת בכנסת הזאת היא החלטה אומללה מאוד.

היור ש' הלל:

אני מציע להמשיך בנושא שלפנינו. הוא מסובך ומורכב רצ, ואל נא תפתחו חזיתות חדשות.

רוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הכנסת הזאת, הכנסת האחת-עשרה, נתברכה בכמה אפיונים המיוחדים לה. זוהי כנסת שהקימה ממשלת אחדות לאומית, ולא פעם אחת. הכנסת הקימה את ממשלת האחדות בספטמבר 1984, וחזרה והקימה אותה ממשלה בשינוי אחד, תפקיד ראש הממשלה, באוקטובר 1986.

ומה ביקשה הממשלה בבואה לבקש את אמן הכנסת? היא הכריזה ואמרה: "כנסת נכבדה, כוננו ממשלה, ואנחנו כממשלה מבטיחים לך כי המדיניות הכלכלית-החברתית תפעל לעידודם של אזורי ההתיישבות ברחבי הארץ וערי הפיתוח להרחבתם, לחלוקה צודקת של הנטל בין חלקי הציבור ולקיום תקין של מערכות החינוך, הבריאות והדיוור". ציטטתי את סעיף 17(ה) בקווי היסוד של הממשלה, שאותם אישרה הכנסת כשתי הזדמנויות נפרדות, גם ב-1984 וגם ב-1986.

ממשלה זו זכתה לחסדים בלתי מוגבלים מהכנסת הזאת. זאת הממשלה היחידה שזכתה לאמון בעשרות הצבעות, אשר הפכו עניין שגרתי כמעט בכל שבוע. אך הממשלה אינה גומלת לכנסת. ממשלה זו, כאשר ביקשה להשתדך עם הכנסת האחת-עשרה, הבטיחה נדוניה, אך היא אינה משלמת את חלקה לאחר שיצא השידוך אל הפרעל.

אני יודע שרוב שרי הממשלה תומכים בחוק. גם אם שר

המדיניות הנקוטה זה זמן על-ידי ממשלות ישראל ביחס לאזור הפיתוח, כמהו כשדר לתושבים, שהכוש עשה כאילו את שלו, הכושי יכול כבר ללכת.

אם החברה הישראלית מבקשת למנוע הליכה מעין זו, שראשיה בהגירה למרכז הארץ וסופה מי ישובו בקצות העולם, מן הראוי שחשנם מותניה ותגיים משאביה כדי להציב אתגר זה בראש סדר העדיפויות הלאומי שלה.

אני רוצה להזהיר — — —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חבר הכנסת מגן, אפשר לדעת למי מופנית הדמגוגיה הזאת?

יגאל כהן (הליכוד):

— — —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כל הכספים האלה הופנו להתנהלות במקום לערי הפיתוח. אתה לא שותף למדיניות הזאת?

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת ביטון, הערת מספיק.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת ביטון, אני פונה אליך.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הזמן קצר ואינני מתכוון — — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת בני שליטא, אני רוצה להגיד לכם: אם אתם רוצים שלא נסיים היום את הדיון, המשיכו בדרך שהתחלתם בה, תצטקו זה על זה, נזכרו את הזמן ולא נסיים את הדיון. אני פונה דווקא לאחריות שלך ושל אלה המבינים שצריך לסיים את הדיון ולא להתפתות ולבזבז את הזמן על דברים מיותרים. מה קורה לך?

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, בגלל קוצר הזמן לא אענה על קריאות ביניים. אני רוצה רק להביע צער על כך — — —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אין לך מה לענות. זאת הצרה.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת צירלי ביטון, אל תאלץ אותי — — — קראת פעם אחת, פעמים — די.

דוד מגן (הליכוד):

— — — שיש בכנסת אנשים — ואני שמח שהם מיעוט מבוטל — שהנתונים הדמוגרפיים, המצביעים לצערנו הרב על כך שהרוב היהודי בגליל אינו קיים עוד, גורמים להם סיפוק. העובדה שהנגב משותק שיתוק מוחלט גורמת להם סיפוק. אתם אינני רוצה להתווכח.

אני רוצה להזהיר את שר האוצר כטרס ישיב, שלא ייכשל כלשונו. שמעתי שהוא נזקק במספרים ומזהיר. אני בטוח שהוא יאמר שתוק ערי פיתוח הוא מפרצת ההישגים הכלכליים. אני רוצה להזהיר אותו ממדיניות של עכשוויזם כלכלי ולומר לו שלא יאמר שהעלות היא 220 מיליון דולר, 80 מיליון דולר, או 80 מיליון שקל, מפני שהוא לא יכול לערוך את התחשיב.

הדמוגרפיים, הכלכליים והחברתיים. ואפילו המצליחות שבערי הפיתוח צועדות לאחור. אינני רוצה להרבות בציטוטים. אני רוצה להזכיר בצער, כי שרי ממשלה יחידים הואילו לענות למנהיגי ערי הפיתוח ולהשיב על התרעה זאת.

יש לזכור: בפעילותו בוועדת הכספים — יחד עם חברים אחרים — בנושא ערי הפיתוח מרים חבר הכנסת יגאל כהן — הנמצא כאן עכשיו — על נס את ערי הפיתוח בכל חלקי ארץ-ישראל, בגללן, בשומרון, ביהודה ובנגב. כפי שעושים כך חברים בוועדות שונות, וכפי שעושה זאת ועדת הפנים פה-אחד, כך צריכה, לדעתי, הכנסת כולה להתלכד ולקבוע כי ערי הפיתוח הן מן היצירות המפוארות של ההתיישבות החדשה בארץ-ישראל.

סיפור הקמתן של ערי הפיתוח הוא סיפור הקמתה, מאבקה והתבססותה של מדינת ישראל. העולים החדשים שהובאו לערי הפיתוח הם ממשיכי דרכם של חלוצי העלייה הראשונה, העלייה השנייה בסוף המאה ה-19 והעליות במאה ה-20. אנשי ערי הפיתוח היו חלוצים שלא מדעת. הם הובאו למקומות נידחים בשנות ה-30, בשנות ה-60 ובשנות ה-70, והוטלה עליהם משימה לאומית ממדרגה ראשונה, אשר כללה יעדים של יישוב שטחים שוממים ופרוצים, פיזור נכון וגכון של האוכלוסייה ופתרון בעיות דמוגרפיות באזורים שבהם היו היישובים העבריים מיעוט, קביעת גבולות המדינה ופתרון בעיות ביטחון, שמירת קרקע הלאום וניצול משאביה וקליטה רבת היקף של עלייה מכל קצות תבל. כל אלה, כאמור, נועדו ליישב חלקי ארץ אשר נשארו שוממים בתקופת המנדט ובשל חוקי הספר הלבן.

420,000 תושבים נאחזים היום בציפורניהם בערי הפיתוח, תוך ביצוע משימות שהוטלו עליהם על-ידי המדינה. חברי הכנסת, נשאלת השאלה: מהי המחויבות של הכנסת לאנשים האלה, לילדיהם ולנכדיהם? האם העובדה שחלקם הגדול נשאר והפריח שממה מחייבת אותם להמשיך להיאבק בתנאי תחרות בלתי הוגנת ובלתי אפשרית עם תושבי הערים המבוססות והעשירות? האם אין החברה הישראלית חייבת לעצמה ולהם היצמדות לאותן מטרות מקוריות? ומדוע לא יושלם חוב של הערכה וכבוד לבני ערי הפיתוח ומשפחותיהם — חוב שידעה החברה לשלמו כעבר, ואני מקווה שהיא עדיין יודעת לעשות כן למען חלוצי ההתיישבות. האין זו חובתה של החברה הישראלית לחזק את ערי הפיתוח על-ידי הגשת עזרה ממשית, פיתוח מקורות תעסוקה נאותים, מתן חינוך הולם ואיכות חיים סבירה, על-מנת לאפשר לבני ערי הפיתוח תחרות הוגנת והזדמנויות שוות ביחס ליישובים מבוססים במרכז הארץ?

מדוע מתייחסים אל תושבי ערי הפיתוח כאל תושבי עצים ושואבי מים? אני יודע שאני משתמש בלשון קשה, אבל זאת ההרגשה בקרב חלק ניכר של האוכלוסייה בערי הפיתוח. האם אין בני ערי הפיתוח משרחים ביחידות הנבחרות של צה"ל ומשמשים בעצם הימים הללו אות, דוגמה ומופת? האם בני ערי הפיתוח הלוזמים במסודות להשכלה גבוהה אינם מגיעים להישגים שבהם מתקנים תושבים במקומות אחרים בארץ?

בתמריצים שניתנו בעבר בתחומים השונים לערי הפיתוח חל כרסום של ממש בשנים האחרונות. היום, בפועל, הם כמעט חסרי משמעות, וזה זמן שהם הפסיקו להיות אלמנט אטרקטיבי שבאמצעותו ניתן לחזק את ערי הפיתוח ולקדם את המטרות הלאומיות החשובות גם, ואולי במיוחד, בימים אלה.

שלפני כשנה הצעתי לרדן במצבן של ערי הפיתוח, ודשבראש הכנסת אישר קיום דיון מיוחד ביום תגה של הכנסת, כדי שהכנסת תצויד לערי הפיתוח. אכן, כולנו עשינו זאת בשמחה, כאות הוקרה לחושבי ערי הפיתוח על מאמציהם, על עבודתם ועל כל מה שעשו עד היום.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חבר הכנסת פרץ, אתה יכול לזכור כמה חברי כנסת הצביעו בעד ההצעה?

יצחק פרץ (המערך):

הצעת סיכום הרדן בנושא זה כללה כמה סעיפים, והם:
1. הכנסת קוראת לממשלה להקים לאלתר ועדת שרים לאזורי פיתוח. בשלוש השנים האחרונות ניסה בעקביות גם שר הכלכלה והתכנון גר יעקבי להביא לממשלה הצעות החלטה בדרך, שכללו גם את סיווגן מחדש של ערי הפיתוח. ברם, תמיד הושבו פניו ריקם, כפי שגם פנינו אנו הושבו ריקם.

2. נוכח ההגירה השלילית המסתמנת ברוב ערי הפיתוח — ולצד הרב, המצב לא השתנה מאז השנה שחלפה ועד היום — "נדרשת הממשלה לנקוט פעולות מיידיות לעצירת הסחף ולעידוד ההתיישבות בערי הפיתוח על-ידי יצירת תנאים אטרקטיביים ומערכת תמריצים מיוחדת". גם זה לא נעשה.

3. הכנסת תפעל לקדם הצעות חוק, שעניינן קידום ופיתוח ערי הפיתוח. זו החלטת כנסת מפברואר 1987. ואכן שני חברי הכנסת לקחו את החלטת הכנסת ברצינות והתחייבו לעשות זאת. והנה, בתום שנה, מוגשת הצעת החוק על-ידם.

הכנסת גם קוראת לממשלה לקבוע מחדש את מעמדה וסוגייתן של ערי הפיתוח, במטרה לקבוע קדימות המשתמעות מקווי-היסוד של הממשלה.

הוזכר כאן סעיף 17. מי מתנגד לקיומו של סעיף זה? לצד הרב, עד היום אני יכול להאשים בכך את שרי האוצר שביהנו כשנים האחרונות, ולא חשוב מי היו. הם התנגדו לכך תמיד והסבירו לנו חזר והסבר: אין כסף.

השנה הביא שר האוצר משה נסים, בתמיכת הממשלה, הצעת חוק האמורה להפחית את עלות העבודה ולאפשר לכל המעסיקים במדינה — הן לאלה העוסקים בייצוא, הן לאלה העוסקים בייצור והן לאלה שלא עוסקים בשום דבר — להפחית את ההוצאות שלהם על-ידי הקטנת התשלום לביטוח הלאומי. כמה זה עלה לממשלה? מיליארד וחצי שקל.

הבה נניח שדברי שר האוצר אכן נכונים, וחצי מיליארד או 800 מיליון מסכום זה יחסכו העוסקים בייצוא — וכפי שהוא אומר, או מקורותיו אומרים, הסכום לערי הפיתוח הוא 300 מיליון שקל. האם אוכלוסיית ערי הפיתוח, המחזיקה מעמד שנים כה רבות, לא ראויה לסכום של 300 מיליון שקל, אם המעסיקים האזרחיים למיליארד וחצי? האם זוהי ההתנהגות ההוגנת של האוצר?

ואם שואלים: מנין הספק? אני אומר לכם מגן. אדוני שר האוצר, תבוא לזעזעה, תרדן אתנו, ותקבע יחד את סדרי העדיפויות. אם המדינה רוצה באמת לא רק לדבר — ולערי הפיתוח נמאס לשמוע דיבורים, הצהרות, הבטחות, עלינו גם לזכור שאנחנו נמצאים בשנת בחירות, ואחרים מאתנו, חברי הכנסת וכווראי שרים, אלה הרוצים להיבחר מחדש, ילכו לערי הפיתוח ויבטיחו הבטחות נוספות. עד מתי? עד אנה נמשיך בדרך הזאת?

סעיף 2 של החוק אומר: "א) לענין חוק זה, עיר פיתוח היא תחום עירוני או מועצה מקומית שוועדת השרים האמורה בסעיף 3 הכריזה שהיא עיר פיתוח בהסתמך על — (1) המרחק שלה מריכוזי האוכלוסין במרכז הארץ והמגמה לעודד פיזור אוכלוסין; (2) חוסנה הכלכלי והחברתי ורמת השירותים בה; (ב) ועדת השרים תסווג את ערי הפיתוח לשתי קבוצות: א' ר"ב; (ג) ועדת השרים רשאית לבטל הכרזה או לשנות סיווג שנעשו לפי זה".

אדוני שר האוצר — אשר נמנע מלבוך עכשיו למליאה ויבוא מאוחר יותר, כדי להתנגד, צריך לדעת, שכדור עשית התחשיבים נמצא גם הוא בסופו של דבר בידי הוועדה. שר האוצר, ועדת השרים לענין ערי הפיתוח וועדת הפנים הם שיקבעו את הרשימה. אל לו לזרז נתונים ולהלך עלינו אימים בציון מספרים של מאות מיליוני דולרים לפני שהונח בפניו הנתון הבסיסי.

אני מקווה ובטוח שידידי, חבר הכנסת יצחק פרץ, יתייחס בדברי הסיכום לכל יתר סעיפי החוק. יש לי תוקף, שעוד הערכ נצביע על החוק הזה, ולכן, אדוני היושב-ראש, אני קוטע בוקר זה את דברי ומקווה שכל החברים אשר יוכלו להרים תרומה על-ידי החשת הדיון והצבעה נכונה ונכונה אכן ירמו את תרומתם זאת.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת מגן, כדי לתת ביטוי לאותה רוח של שיתוף-פעולה בין שני המציעים אני מבקש להזמין עכשיו את המציע השני של הצעת החוק, חבר הכנסת פרץ, שיאמר אף הוא את דבריו בפנת הדיון: כדי לתת ביטוי לאותה תחושה ולאותו רצון שהובע כאן — ובלבד שנתקדם לקראת סוף הדיון. זאת אני מבקש גם ממנו וגם מהחברים האחרים. בבקשה.

יצחק פרץ (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי הרשו לי לחקן עיוות שעלה היום, כאלו היה הצעה אחת, והצטרף אליה "טרמפיסט". הי שתי הצעות נפרדות לחלוטין — אחת של חבר הכנסת דוד מגן ואחת שלי. מי שמנסה להביא לידיעת הציבור בצורה זו או אחרת, שהיתה הצעה אחת ומישהו נספח אליה, עזר, סייע — אינו אומר אמת. שתי ההצעות האלה הובאו כל אחת בנפרד לאולם המליאה לקריאה טרומית, לאחר שעברו את ועדת השרים לעניני חקיקה.

היינו שותפים לחלק אחד בתוכנן של שתי ההצעות, ואילו לחלק אחר לא היינו שותפים. הדיון בוועדת-המשנה של ועדת הפנים בראשותו של חבר הכנסת אהרן נחמיאס החל בהצעתו של חבר הכנסת דוד מגן. כאשר החל הדיון בהצעה זו וכדי שלא להשהות ולא לדחות, החלטנו — בתיווכו של חבר הכנסת אהרן נחמיאס — להתאחד ולמצות את המשותף בשתי ההצעות.

המתעניינים יוכלו לקרוא את שתי ההצעות ולראות מה הם ההבדלים בינינו ועל מה הסכמנו. הסכמנו להתאחד גם כדי לעמוד בלחצים שהופעלו על שנינו, ועדיין מופעלים לחצים. הלחץ העיקרי הוא של האוצר, המתנגד לחלוטין להצעה זו. לפיכך, עוד מאבקים רבים לפנינו. המאבקים יהיו משותפים, כי העניין עצמו הוא הדבר החשוב. הצעה זו היא בעצם תוצאת פעילותו של כל אחד מאתנו.

אני רוצה לקרוא מעל כמה הכנסת הצעת סיכום. לכל הנוכחים כאן, גם לראשי ערי הפיתוח וגם לנציגים אחרים, זכור

היו"ר ש' הלל:

לפיכך אני קובע שכינוחיים אין באולם שר מטעם הממשלה הממונה להעיר את הערותיו בשם הממשלה, ואנו נעבור ישירות לדיון. במשך הדיון אתן, כמובן, אפשרות לשר שירצה לענות בשם הממשלה לומר את דברו. אני יודע שיש גם שרים אחרים האמורים ומתכוונים להשתתף בדיון.

אני רוצה להודיע, כדי שיהיה הדבר ברור, שדינם של שרים יהיה כדון חברי הכנסת: כל אחד מהם ידבר במסגרת של חמש דקות בלבד. אני אקפיד על מסגרת הזמן הזאת על-מנת להבטיח שנוכל לסיים היום את הדיון.

עוד רוצה אני להודיע, שחברי כנסת הרשומים לדיון שלא יהיו נוכחים כשאקרא בשמם — כאלו מיצו את זכות הדיבור שלהם.

אנו עוברים לדיון, ואני מוסר את רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת דב שילנסקי, ואחריו — לחבר הכנסת יאיר צבן.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אילו בודכתי ביכולה לומר שירה, הייתי משמיע היום שיר תהילה למערכות וליישובי הפיתוח שבאו כעקבותיהן. אך היושב במרומים לא תנן אותי כמתנה זו, ולכן אביע את דברי בפרחה.

חושבי ערי הפיתוח באו משני מקורות: מקרב יוצאי מחנות העקורים שבאירופה אחרי מלחמת העולם השנייה, ומבין העולים החדשים שנעקרו מבתיהם בארצות ערב ובאו להתגחל במולדת.

יישובי הפיתוח צצו ברובם כמערכות, והפריחו את שממות המולדת מהצפון עד הדרום, מהים ועד הגבול הישן של מדינת ישראל, שנמחק במלחמת הגאולה הישועה של ששת הימים. כפי שהמתנחלים המתיישבים ביהודה, בשומרון, בחבל-עזה ובגולן הם החלוצים של ימינו אנו — כך היו המתנחלים כמערכות ובעיירות הפיתוח שבאו כעקבותיהן החלוצים האמיתיים של שנות ה-50 וה-60.

אי-פעם, לפני מלחמת השחרור, היו שרים שירי תהילה לחלוצים. רבים היו השירים רפים, מעורדים ומלהיבים, ויותר מדור שלם חונן עליהם. לאחר מכן יבשה העט, וחושבי המעברה — זו האמת העירומה, הקשה ואולי גם האכזרית — מצאו את עצמם בניכור מהיישוב הוותיק.

אך אנו — ואני אומר "אנו" כי גם בגולני נפל להיות שם — אנו היינו שם, כענוי וכדלות, כאדילים שהרוח העיפה אותם בימי חורף וזעמים, ועל-פי הרוח, כאילו כדי להכעיס, כלילות. הרוח חשפה את היושבים שם, זקנים, נשים וטף, לגשם ולעפות, והבכר הטובעני שלט בכל מקום. בפחונים שהשמש הארץ-ישראלית הברוכה הכתה בהם עד כי נהיו לפת להט, ובין מיטת הסוכנות מברול, שגם היא להטת, לכין מזורן קרוע ושמיכה מרופטת, גדל דור נפלא, ואת נציגיו אנו מארחים כיום בכנסת.

יישובי הפיתוח בישראל טרם הגיעו למנוחה ולשלווה שלהן ראויים הם. החלוצים והיום, שהתנחלו ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, נתקלים בהתנכלות מתמדת מצד שכניהם הלא-יהודים. הם, ומה שאוב וחמור יותר — לדיהם, חיים תחת מטר אביס ותמצאים בסכנה מתמדת בדרכים. יישובי הפיתוח במקומות אחרים בארץ עדיין נמצאים בקשיים חומריים רבים, ורחוקים ממסודות להשכלה גבוהה.

אילו התייחס האוצר ברצינות להצעת החוק הזאת, אילו עיבר אותה, היה רואה שהעלות אינה כפי שהוא אומר, וגם אם זאת העלות, הרי לחושבים הגרים בערי הפיתוח מגיע לא רק זה, אלא הרבה יותר.

לכן, אדוני שר האוצר, חברי השרים, רבותי חברי הכנסת, כואו נתעלה מעל חילוקי הדעות, ויש בינינו חילוקי דעות, ניקח את התוכן, ניקח את מהותו של החוק הזה, ונעבד אותו יחד לטובת האוכלוסייה — אם אכן אנו חפצים ביקרה, והרי כך אנחנו מכריזים.

בהצעה הזאת, שטרחנו עליה חמש דקות לפני השעה שתים-עשרה, חלו כמה שיבושים, בעיקר בשלושה סעיפים. הסעיף הראשון: מי הם השרים שיתקינו את התקנות, הרכב ועדת השרים. אני אקרא את הסעיפים האלה כדי שזה יכנס לפורטוקול. אני רוצה לציין שהדבר נעשה על דעת חבר הכנסת דוד מגן ועל דעתי, ובאישורם ובחתימתם של השר גר יעקבי, חברי הכנסת רפי אדרי ואהרן נחמיאס ויושב-ראש ועדת הפנים, חבר הכנסת דב שילנסקי.

דוד מגן (הליכוד):

והשר אריאל שרון.

יצחק פרץ (המערך):

כן, והשר אריאל שרון.

שבח וייס (המערך):

ומה עם שר הרוח? כדאי שזה יהיה בעזרת השם.

יצחק פרץ (המערך):

אבל מאחר שהוא איננו נמצא פה, לא נכלול אותו ברשימה.

ועדת השרים תהיה מורכבת מ-12 שרים והם: שר התעשייה והמסחר, שר הכלכלה והתכנון — שניהם יהיו היושבים-ראש של הוועדה; שר העבודה והרווחה, שר הכיסוחן, שר הבינוי והשיכון, שר האנרגיה והתשתית, שר האוצר — בתקווה שלא יטרפו את החוק — שר הבריאות, שר הפנים, שר החינוך והתרבות, שר התקלאות ושר התיירות. אלה הם 12 השרים המקיפים את התחומים שאנו רוצים לקדם בערי הפיתוח. זה הרכבה של הוועדה, על שני היושבים-ראש שלה.

עם זאת, בהתייחס לתוכן החוק ובגוע להעלות על הסעיפים האלה החלטנו, חבר הכנסת דוד מגן ואני, לשמוע את דברי חברי הכנסת, ובעת הכנתו לקראת הקריאה השנייה השלישית יובאו בחשבון ההערות של חברי הכנסת ובודאי גם הערותיהם של ראשי ערי הפיתוח, שהוגשו לנו כנפרד ובמשותף.

כולי תקווה שאנו ניגש היום להצעת החוק בצורה עניינית ונמצא את הדיון בה ככל שנוכל, כדי שגם האנשים שהגיעו הנה היום מערי הפיתוח יראו שהפעם הזאת לא רק מדברים, אלא גם עושים. תודה.

דוד מגן (הליכוד):

יישר כוח.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת יצחק פרץ. אני רוצה לשאול את השר גר יעקבי: האם אתה אמור לענות בשם הממשלה?

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:
לא.

הי"ד ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת שילנסקי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אייר צבן, ואחריו — לשר גד יעקבי, אם הוא ימצא פה; אם לא — לחבר הכנסת אהרן נחמיאס.

אייר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב ראש, חבר הכנסת, ידידי ראשי ערי הפיתוח, כשהחקיקה הדין לפני שנה, ביום הולדתה של הכנסת, אמרנו אני וחברים אחרים, שצריך להוראה לא רק כדי להצדיע אלא גם כדי להצביע בעד חוקים ממשיים שיולצו את ערי הפיתוח מהמצוקה שבה הם נתונים. קראתי לכנסת, למרות עמדתה של הממשלה, למרות סרבנותה של הממשלה, לעלות על דרך של חקיקה.

האמת היא, שזהו מצב לא כל כך נורמלי. מדוע צריך בכלל חוק כזה? הרי אילו היתה מדיניות של ממשלה בעלת מסורת, יציבה, מושרשת, מדיניות הוראה לנגד עיניה את קידומן של ערי הפיתוח כאחת המטרות הלאומיות החשובות, לא היה איש נזקק לחוק, לכל היותר, היו מחוקקים חוקים אופרטיביים שצריכים לפתור בעיה זו או זו.

זהו חוק אנטי-ממשלתי. צריך לומר את זה. זה ההיגיון היחיד שבו, וזה הכסיס לכל העיוותים שבו.

שבח ריס (המערך):

זה חוק מחאה.

אייר צבן (מפ"ם):

זה חוק מחאה, ומכאן נובעים העיוותים שבו. אף-על-פי-כן, אני אומר שצריך לחוקק את החוק הזה. אולי בעזרת הלחץ שיפעיל חוק זה יתחילו להשתנות דברים.

אינני חושד ביחסי החוק הזה. אני מאמין שבכעיות ערי הפיתוח אכן כואבות להם. אבל אני חושד בעמדות של הגופים הפוליטיים המרכיבים את הממשלה הזאת. אני חושד בממשלה הזאת שאינה מהססת להשתמש במליצות בדבריה על חשיבותן של עירות הפיתוח, אבל אינה מוכנה לעשות את שצריך לעשות כדי לשנות את המצב-בערי הפיתוח.

חבר הכנסת דוד מגן אומר: זאת היא ממשלה המסוכסכת בינה לבין עצמה בכל הנוגע לעניינים החברתיים. הוא תיאר כאן את אשר תיאר.

הסגרדיה של החברה הישראלית, הסגרדיה של ציבור העובדים והסגרדיה של הגמלאים היא בכך שהממשלה הזאת, המסוכסכת בינה לבין עצמה בכל הנוגע לתחום המדעי, היתה מאוחדת יותר מדי בתחום הכלכלי-החברתי. האם שמענו על מרד כלשהו בקרב חברי הממשלה הזאת נגד המדיניות הזאת שהובילה גם את ערי הפיתוח, בין השאר, למצוקה שבה הן נתונות? שמענו מחאה, שמענו הוצעה, שמענו הוצעה, אבל לאטנטיביות, אבל התמרדות של ממש, עמידה של ממש, לחימה של ממש — לא שמענו.

ראשי ערי הפיתוח לכודים בסתירה מתמדת. מצד אחד, הם רוצים להשמיע קול זעקה על הדברים שאינם תקינים, על מצוקות לוחצות, על בכעיות כואבות, אולם מצד שני, בבואם למחות, הם לוחצים על הבלמים ואומרים: רגע, יש לי בעיה של תרמית העיר שלי. אז הם נאמכים את הטונים והולכים לפרחדורים. לכן עלינו לדעת שהדברים הנשמעים בפומבי, בחקשורת, מראשי ערי הפיתוח אינם משקפים את המצוקה במלוא עוצמתה ובמלוא חריפותה. כאשר מגיעים מים עד נפש, כפי שהיה בפרשת אופקים, רק אז נחשפת המציאות במלוא

ולפעמים גם ממוסדות להשכלה תיכונית, וכן ממקומות תעסוקה מתאימים, ובעיקר ממפעלי תעשייה מתוחכמת.

אנו חוזרו לאדמת המולדת כדי להקים מדינה יהודית שיישוביה יפתחו וישגשגו, ואסור לנו להשאיר את יישובי הפיתוח לנפשם, לפתור בגפם לא רק את בעיותיהם, אלא את בכעיות עם ישראל כולו. עם ישראל חייב לקחת חלק אקטיבי יותר במאמץ לקידום יישובי הפיתוח. לצערי, לא עמדה משימה זו בראש דאגתינו, והחוק דהיום בא לחקן עיוות זה.

העם היהודי הוא עם חכם, לכוה אנו נחשבים, ואני חושב שכאלה אנחנו. אך לפעמים עושים אנו שגיאות שקשה להבינן. השקענו, ואנו ממשיכים להשקיע את מיטב משאבינו, את אוניו ומרצנו בשפלת החוף, אך שפלת החוף אינה עוד "הבטן הרכה" של מדינת ישראל. אין היגיון בהזרמת המשאבים הממלכתיים והציבוריים אליה. שפלת החוף היא חזקה ומבוססת. זאת ועוד, בשפלת החוף יש ריכוזי אוכלוסייה צפופים מדי, ואם תפרוק, חס וחלילה, מלחמה, הרי שפלת החוף תהיה מוקד סכנה. לדאבונו, טרם הגענו לשלום המיוחל, אף שבמלון "הילטון" בירושלים תלו יונת שלום גדולה לכבודו של מר שולץ הנכבד, האורח מארצות-הברית.

עלינו להשקיע את כל מרצנו, כוחנו ומשאבינו באותם מקומות שטובתו הלאומית של העם היהודי דורשת זאת כיום. אומרים: הקופה שלנו דלה. לא אתווכח על כך עתה, אך מה שיש בקופה, צריך להפנותו מהאזורים המיושבים והצפופים לחלקי המולדת הקוראים: עלו, עלו, בואו, בואו.

אנו צפריים למאבקים על קבלת החוק הזה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. ניאלץ לעמוד בכך. הפניית המשאבים למקומות אלה אינה בזבוז כסף. זו השקעה שתעמוד לעם ישראל. בכניית המולדת איראפשר לשקל או לעמוד על המיקח בכל פרט ופרט.

אני מברך את יושב-ראש הכנסת שאפשר לנו לצייץ בחגיגות וכבוד את היום הזה, את ידידי, רעי ועמיתי דוד מגן, לוחם עקשן למען החוק הזה, שכל עקשנותו לא היינו מגיעים עד הלום, ואת חבר הכנסת יצחק פרץ, שנהג בתבונה רבה כאשר צירף את יוזמתו לזו של חבר הכנסת דוד מגן. שניהם יחד נתנו תנופה לחוק, בעידודו של סגן יושב-ראש הכנסת אהרן נחמיאס, שהוא חבר ועדת הפנים של הכנסת וזכה להיות גם יושב-ראש ועדת המשנה אשר גיבשה את הצעת החוק לקריאה ראשונה. בעצם היותו גם מרכז סיעת המערך בוועדת הפנים של הכנסת הוא הטיל את כל כובד משקלו בעניין זה, וכך נוצרה אפשרות האיחוד של כל חברי הוועדה למתן תנופה לחוק הזה.

כמו כן, אני מברך את ממלא-מקומי הקבוע, חבר הכנסת עובדיה עלי, שעמו התייעצתי במהלך כל התקופה שבה היה ריכוז על החוק הזה, ויכוז לגיטימי. כתבונתו ובעצתו הוא עזר לי לרחות את כל ההסתדליות, שלא היו צודקות, לדעתי, בעניין זה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בחוק יש צדק. אומרים: העיתוי אינו מוצלח. העיתוי לא מוצלח? וכי מתי יש אצלנו עיתוי מוצלח? כל עת, כל שניה הן טובות ליישוב ארץ-ישראל ולהפריחתה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אסיים בתפילה. מי ייתן ריכוזו עלינו בקרוב ובמהרה המנוחה והשלווה ותושבי יישובי הפיתוח בכל רחבי ארץ-ישראל יחיו בהשקט ובכטחה. בימים אלה יש משמעות מיוחדת לחפילה זו, והלוואי שהיא תתקבל במרומים.

אייר צבן (מפ"ם):

לא חצליחו לשבש את דעתו של הציבור. גם כערי פיתוח ובשכנות מבינים, שצריך להחליט על סדר עדיפויות וסדר קדימות, וגם שם רואים את הסתירה. תודה.

יהושע מצא (הליכוד):

קיבוצי השומר הצעיר סגורים בפני ערי הפיתוח.

היור"ר ש' הלל:

חבר הכנסת מצא, אולי לא היית נוכח כאשר הפניתי את תשומת לבכם לכך, שאם יש ברצונכם לסיים היום את הדיון, אל תחפזו להשתתף בו בתלהבות יתר בקריאות ביניים. אם תעשו זאת, לא נסיים היום את הדיון, וחבל.

רשות הדיבור לשר גד יעקבי, ואחריו — לחבר הכנסת אהרן נחמיאס.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, הממשלה לא קיבלה שום החלטה בעניין החוק הזה. לכן לא ראיתי לעצמי שום זכות — אולי בניגוד לתקדימים אחרים שהיו במליאת הכנסת — לייצג כאן את דעתה של הממשלה באורח מוסמך. אפילו יעשה זאת שר אחר, לא יהיה זה באורח מוסמך ובאורח מוחלט. הוא יביע את דעתו האישית, כשם שאני מבטא עכשיו את דעתי שלי.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

מדוע הממשלה לא החליטה?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): כי אין לה מה להגיד בעניין הזה.

היור"ר ש' הלל:

יש לממשלה דובר חדש.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אחרי שהוכרז מפי חבר הכנסת ביטון, מדוע לא קיבלה הממשלה החלטה, אני רוצה להמשיך ולומר, שלדעתי יש צורך בכיכור מדיניות הממשלה כלפי ערי הפיתוח ואזורי הפיתוח במכלול הרחב והמשולב של חיייהם במסגרת החוק.

לכן, אני שמח על היוזמה המשותפת של חברי הכנסת ממפלגת העבודה ומהליכוד — חבר הכנסת יצחק פרץ וחבר הכנסת דוד מגן — שהעלו את הנושא הזה לדיון במליאת הכנסת ובועדותיה.

אני מקווה שהצעת החוק תתקן לקראת הקריאה השנייה והקריאה השלישית על-פי הכיוונים והניסוחים שהועלו מעל דוכן המליאה על-ידי חבר הכנסת פנחס, חיקונים אלה חיוניים, אם אנחנו מבקשים שהחוק יתקבל במליאת הכנסת על דעת כל מרכיבי הקואליציה. אם לא יתקבלו חיקונים אלה, עלול החוק להיקלע למעבולת פרלמנטרית מיותרת, ובסופו של דבר עלול להתקבל חוק שאינו תואם את הרצון המשותף של כולנו. אכן, היום מתחילה פריצת דרך מסוימת ככל הנוגע למדיניות ולהיערכותה של המדינה אל עבר היעד ההתיישבותי, העירוני, הקהילתי החשוב הזה — ערי ואזורי הפיתוח.

ועוד הערה אחת. בתולדות מדינת ישראל היו שלבי התפתחות שונים. היה שלב ההתיישבות החקלאית, הקיבוץ והמושב, ולפניו שלב המושבות החקלאיות, שהיה הנדבך המעשי הראשון להקמתה של מדינה שכדרך, התשתית, הבסיס והמסד להקמתה של המדינה. לאחר קום המדינה בא השלב השני — התיישבות העולים שנעשתה בעיקרה באמצעותם של מושבי העולים, ואני מתכוון להתיישבות החקלאית, ומפעל.

אזכוריה. מי שמבקר בעיירות הפיתוח — ואני מבקר בהן, לפני כמה שבועות ביקרתי בבית שאן — רואה את הסתירה המטרפת הזאת. מצד אחד גדל בעיירה הזאת נוער נפלא שמגיל שלוש ארבע עבר את מסלול החינוך בעיירה, הלך לבית-ספר להנדסאים בחיפה ועובד היום בתעשייה מתוחכמת. ראיתי את האנשים האלה מרכיבים אלמנט שיוורב בספינת החלל הבאה של ארצות-הברית. מצד אחר יש בעיירה פינות קשות של נחשלות, שאינן הכרח המציאות.

בדיון שהתקיים בשנה שעברה אמר חבר הכנסת מאיר שטרית: יש שני דברים שיפתרו את הבעיה — חינוך ושיכון; שיפורם של אלה נותן איכות חיים אחרת. מי יזלזל בחינוך, ומי יזלזל בשיכון ובתרומתם לאיכות החיים? ביכנה אפשר אולי להתמקד בשיפור החינוך והשיכון, אבל מי שמכיר את המציאות של עיירות הפיתוח אינו יכול שלא לדבר על החווית הרחבה הכוללת לא רק חינוך ושיכון, אלא כמובן גם כריאות, ובניין תעסוקה, ולא סתם תעסוקה אלא תעסוקה ההולמת את המקום ואח תושביו.

במחקר מעמיק של המרכז לחקר ההתיישבות העירונית והכפרית ברחובות נקבע, שלא התעסוקה כשלעצמה היא הקובעת את מאזן ההגירה, אדוני היושב ראש, אלא השכר הנלווה לה ויכולתה להבטיח רמת חיים נאותה. זאת המצוקה האמיתית של חלק ניכר מעיירות הפיתוח.

אדוני היושב ראש, מה התוצאה? כולם מדברים ומדברים, אך הדוחות של משרד התעשייה והמסחר מורים על כך, שבסוף דצמבר 1981 עבדו בכל מפעלי התעשייה בכל עיירות הפיתוח 83,842 עובדים, והצפי שהיה לשנים הבאות — מספרים פנטסטיים. אבל, בסוף 1986 לא רק שהמספר לא גדל, אלא הוא ירד ל-80,000 עובדים. אם כן, זאת המציאות שלנו אחרי כל הדיבורים על פורקטים של מרכז ההשקעות, זאת המציאות האפורה.

אדוני היושב ראש, לסיום, שלוש סיבות גרמו למציאות זאת: האחת, ירד קרנה של החלוציות; השנייה, עלתה בחברה הישראלית הקונפציה הליברלית-הרכושנית של שוק חופשי ותחרות, ובמסגרת קונפציה זאת אין מקום להעדפות של יעדים לאומיים ולתכנון; הסיבה השלישית, אדוני היושב ראש — ההעדפה הבולטת של יהודה ושומרון. כאשר השר יובל נאמן, מי שהיה מופקד על זה, אומר —

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב ראש, אפשר לשאול שאלה?

היור"ר ש' הלל:

לא.

יהושע מצא (הליכוד):

על תרומת הקיבוצים לערי הפיתוח הוא לא מדבר.

אייר צבן (מפ"ם):

— ככנסת, בפברואר 1987: כשנתיים שבין 1 באוגוסט 1982 ועד 14 בספטמבר 1984 הוחלט על הקמת 82 יישובים, מהם הוקמו 55: 76 בגליל ובנגב, והיתר ביהודה, בשומרון ובעזה — צריך להוסיף מלה אחת על חיאור המצב הזה, כדי להבין את השורש הרציני לאפליה הזאת של ערי הפיתוח.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

לא צריך להעמיד את ההתנחלות מול ערי הפיתוח.

יהושע מצא (הליכוד):

— — —

במצעה ובקוד-היסוד שלה את עניין קידומן של ערי הפיתוח, את הצורך בפיוור האוכלוסייה, למען ביטחונה הכלכלי, החברתי והפסי — בראש ובראשונה הפסי — של מדינת ישראל. עד היום הזה מרוכזים 80% מאוכלוסיית מדינת ישראל ב־20% משטחה. ב־20% משטח מדינת ישראל — ברצועת-החוף — מרוכזים 80% מאוכלוסי המדינה.

אני רוצה להיעזר בנתונים של משרד הכלכלה והתכנון. ב־1965 היו בכלל האוכלוסייה בגליל 51.4% יהודים, ואלו ב־1985 — רק 44.4%. כאן, מעל הבמה הזאת, טענתי המיד ואמרתי שפיתוחו ושגשוגו של הגליל — של הכפר, של העיר, של הקיבוץ, של המושב — יגורו אחריו גם העלאת רמת החיים של הכפר הערבי. במלים אחרות, מעולם לא שמרה התנועה הציונית כסוד את העובדה שהיא רוצה ליישב את מדינת ישראל ביהודים. כאיש מפא"י לשעבר — — —

עובדיה עלי (הליכוד):
מה הם גבולות הגליל?

אהרן נחמיאס (המערך):
לי אין גבולות. את הגבולות תקבע ממשלת ישראל, היא המושלת.

דב שלנסקי (הליכוד):
אילו גבולות יש לגליל על-פי הנתונים שהבאת?

אהרן נחמיאס (המערך):
לא לחבר הכנסת עובדיה עלי עלי להגיד את הגבולות. הוא מכיר אותם גם אם אעיר אותו באמצע הלילה. אבל, למי שרוצה לדעת: אני מתכוון לקר פנונה מחיפה, המגיע עד בית-שאן. שכל עמק-הירדאל וצפונה לו כלול בתוכו. זה הגליל אצלי. אבל, מטבע הדברים, יש ממשלה בישראל, היא הקובעת את העניינים, וכך אומנם מקובל עלינו.

עובדיה עלי (הליכוד):
ביקשתי להודיש שהנתונים שלך כוללים את עמק-הירדאל. באזורים אחרים בגליל יש פרופורציות אחרות לגמרי.

אהרן נחמיאס (המערך):
בוודאי. אין צל של ספק בכך. על כן אני אומר, ארונים היושבראש, שהוא חוק שמדינת ישראל זקוקה לו.

חבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר ואני, עברכם, העברנו כנסת בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. האחד את חוק הנגב והאחר את חוק הגליל. חוקים שכאן לתת למדינת ישראל את הקונצפציה של פיתוח הצפון והדרום. חוק ערי פיתוח מצטרף אליהם. בבחינת "החוט המשולש לא במהרה יינתק". הוא בא גם לתת עוצמה ואפשרויות כיצור לשני החוקים — חוק הגליל וחוק הנגב — כי ביסודם של שני החוקים האלה נקבע, שתינתן להם עדיפות מעבר לקבוע בכל דין.

ארונים היושבראש, אני רוצה להעיר הערה נוספת, ובזה אסיים. החוק שהגישו חברי הכנסת דוד מגן ויצחק פרץ בא לקבע את המצב העובדתי היום. היות שהם ראשי-ערים לשעבר הם יודעים שהם היו צריכים לעמוד כעניים בפחה לפני משרד ממשלה — — —

שבח וייס (המערך):
זה חוק מגן ללא פרץ.

אהרן נחמיאס (המערך):
כן. — — — ואז היה מתקיים הפסוק — ברצונו לקצץ, ברצונו לרצץ. ברצונו קיבלו, ולא — היו יוצאים בידיים

ההתיישבות העירונית והקהילית הגדול, שבא לכלל ביטור במה שנקרא בזמנו עיירות הפיתוח, היום, וברין, ערי הפיתוח, שהם מרכזי התיישבות עירוניים, המצויים בצדן של מועצות אזוריות וברקמת התיישבות צפופה אחרת.

אנחנו חייבים לחזק את המרקם הזה, אם אנחנו רוצים לחזק את הגליל והנגב. התהליך המתרחש כתחום זה בשנים האחרונות אינו מעודד כלול, ואף מעורר דאגה חריפה. קיימת הגירה שלילית מהגליל, קיימת הגירה שלילית מהנגב, ואוכלוסייתן של ערי פיתוח מסרמות מידלדלת.

עם זאת, יש גם תקווה, והיא נובעת בראש ובראשונה מכך. שיש לערי הפיתוח מנהיגות מקומית, שחלקה הניכר אף צמח ועלה עד לדרגות המנהיגות הלאומית. אין עוד צורך בפטרונים וכמצנטים ובמסיעים מבחוץ. יש מנהיגות קהילתית — תברות, ציבורית ופוליטית — המסוגלת להוביל את ערי הפיתוח אל העתיד. זו מנהיגות משכילה, היודעת את דרכה ומסוגלת לבטא את צרכיה, זהו, לפי דעתי, הדבר החשוב ביותר שקרה ב־20 השנים האחרונות בתחום הזה.

לכן, אם תיתן המדינה לערי הפיתוח כלים, משאבים, סיוע והעזרה, הן תעשנה את המלאכה. לשם כך, לדעתי, דרוש החוק הזה. הבסיס הזה יכול לקום אם אנחנו ניצור את הכלים, הן באמצעות החוק הזה, הן באמצעות קביעת סדר עדיפויות לאומי חדש, והן באמצעות מדיניות מתמדת ומקיפה של עידוד וסיוע. תודה רבה.

חזיר ש' הלל:

תודה לשר גד יעקבי. בפתח דברי אמרתי, שאחן רשות הריבור גם לשרים שיבקשו לדבר, לאו דווקא לשם שמיעת דעתם הפרטית, אלא משום שיש לכמה משרדים נגיעה לנושא. כך גם ראיתי את השתתפותו בדיון של השר גד יעקבי, שאינו משיב אומנם בשם הממשלה, אבל אין ספק בכך שלמשרדו יש נגיעה של ממש לנושא הזה.

רשות הריבור לחבר הכנסת אהרן נחמיאס, ואחריו — לחבר הכנסת בני שליט. אני מודיע בזה, שרשימת הנאמנים סגורה, ומעתה אי-אפשר להצטרף אליה, מי שאקרא בשמו ולא יהיה נוכח — ידנו כדן מי שניצל את זכות הריבור. בבקשה, חבר הכנסת נחמיאס.

אהרן נחמיאס (המערך):
אדוני היושבראש, ראש לדברי רוצה אני לברך את עמית, חבר הכנסת דוד מגן וחבר הכנסת יצחק פרץ, שהביאו היום לפנינו את הצעת חוק ערי פיתוח לקריאה ראשונה. אני גם מנצל את ההזדמנות כדי להודות לך, אדוני היושבראש, על שהואלת לקבוע יום מיוחד לדיון בחוק הזה, וגם הזמנת חברים, ראשי ערי הפיתוח.

אבל, לפני שאגש לדברי אני חייב לציין, למען האמת הצרופה, את הסיוע הכלתי פוסק ואת ציונל הדרן שסיפק לנו במשך השנים האחרונות שר הכלכלה והתכנון. אני יודע, וגם חברי יודעים את הדברים על בוריים, שהוא עשה כל מאמץ אפשרי כדי להקים את ועדת השרים לערי הפיתוח. אני יודע, וגם חברי יודעים זאת, שהוא עשה כל מאמץ אפשרי כדי ליצור קונצפציה מחשבתית לגבי ערי הפיתוח, לא רק בהתייחס לריחוק הגיאוגרפי אלא גם בנוגע למבנה הסוציו-אקונומי.

האמת היא, שאנחנו לא מחוקקים היום חוק למען ערי הפיתוח; אנחנו מחוקקים חוק למען מדינת ישראל. מאו הקמת המדינה היה פיוור האוכלוסייה אחד מיעדיה החשובים. לא היתה ממשלה בישראל שלא חרתה על דגלה, שלא ציינה

לקום ועדת שרים לערי פיתוח, ואם תחזורר בעיה לגבי קביעת מי שיעמוד בראשה, ניתן יהיה לפתור אותה על בסיס רטציה. לצערי, לא עשו זאת.

רבותי חברי הכנסת, לפני שנים אחדות חלה נסיגה. יש נגיסה בזכויות.

יעקב זאק אמר (המערך):
בעשר השנים האחרונות.

בני שליטא (הליכוד):

נגיסה זו מביאה לדריכה במקום. לערי הפיתוח אין עוד כוח משיכה. זכויות שהיו נכסי צאן ברזל של ערי הפיתוח הפכו נחלת הכלל. יבוא משהו ואמר: מדוע צרה עינכם בכך שזכויות אלו הפכו נחלת הכלל? לא זוהי הנקודה. אם לא ייקבעו עדיפויות ולא ייתנו זכויות מיוחדות לערי הפיתוח — לא יהיה להן כוח משיכה. אם חינוך חינוך ניתן חנים לכל ילדי ישראל והוא שווה לכל נפש במדינת ישראל — צריך היה להעניק לערי הפיתוח לימודים חנים באוניברסיטה.

רבותי חברי הכנסת, משרד הקליטה הכין תוכנית סודית למקרה שיבואו גלי עלייה אדירים ועצומים — והלוחאי שיבואו — מברית-המועצות, דעו לכם שכל התוכניות האלה אמורות לגבי מרכז הארץ. נרמה לי שמכניס את האסון האקולוגי הבא.

הממשלה מיהרה להסכים לחוק הנגב שלך, חבר הכנסת זאק אמר, ולחוק הגליל של חברי, חבר הכנסת אהרן נחמיאס. אבל יש לי חשדות מסוימים בממשלה דווקא משום שמיהרה להסכים לחוקים הללו.

שבח זיס (המערך):

אתה צודק, אם אני מבין היטב את כוונתך — אתה צודק בכך שאין מתכוונים לזה ברצינות. זוהי החלטה דקלרטיבית.

בני שליטא (הליכוד):

לעומת זאת, יש לי תקוות מסוימות — אם לא ימרטו את הנרצות מהחוק הזה — דווקא משום שהממשלה מתנגדת לחוק שלפנינו, ובתוקף.

צ'רלי ביטון (החית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

גם אתה מתנגד לו. משום שכאשר יגיעו להצבעה, הממשלה תורה לכם שלא להצביע בעד החוק, ואתם תנהגו כשפנים. כאשר מגיעים להצבעה כולכם הופכים שפנים.

בני שליטא (הליכוד):

כהוראת היושב-ראש, אני חייב לסיים את דברי במשפט אחד.

צ'רלי ביטון (החית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אם זה לא שעבוד, אינני יודע מה הוא שעבוד. והנה האמת.

בני שליטא (הליכוד):

אני מציע שלא תהיה קנאת סופרים, שהצפון לא יקנא בדרום, ולהיפך. אני נזכר באמרה הידועה של יגאל אלון, זכור לטוב, שאמר: למה הדבר דומה? לשלושה אנשים שהולכו לישון תחת שמיכה אחת. הצפון מושך את השמיכה לכיוון שלו, הדרום מושך את השמיכה לכיוון שלו ובינתיים, תל-אביבים חם. מוטב להועיד את השמיכה לערי הפיתוח.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב זאק אמר, ואחריו — לחבר הכנסת דוד דנינו.

רקות. היום בא החוק לומר: כל אותם דברים הקיימים בנוגע לארגונו, למינהל מקרקעי ישראל, למשכנתאות, להעברה לערי הפיתוח, למערכת החינוך, למערכת התרבות, למערכת האורבנית התכנית — כל אלה יהיו קבועים בחוק, ולא מי שירצה — ייתן, ומי שלא ירצה — לא ייתן.

היום ממלאת המדינה קודם כל את ייעודה המוסרי, התברתי והביטחוני.

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה לחבר הכנסת נחמיאס. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא: ואחריו — לחבר הכנסת יעקב זאק אמר.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יחמי ההצעה, חברי הכנסת דוד מגן יצחק פרץ, השר יעקבי, שאיננו יושב ליד שולחן הממשלה.

יעקב זאק אמר (המערך):
הוא יורד אל העם.

בני שליטא (הליכוד):

כל הכבוד.

רבותי חברי הכנסת, מותר למדינה לקבוע העדפות למגורים שונים בחוכה, גם למגורים אנושיים וגם למגורים גיאוגרפיים. העדפות אלה הן כשרות למהדרין, הן נכונות, והן עשויות להביא תועלת רבה.

אין ספק שערי הפיתוח הן הלזו, הן השאור שבעיסה, הפנינה שבכתר. אם הן לא היו קיימות, הרי היה צורך להמציאן. אין לתאר ואין להעלות על הדעת קיומה של מדינת ישראל בלא חגורת ערי הפיתוח. כמשאכיהן האנושיים הן חומת המגן של מדינת ישראל. כעצם קיומן מחיימת מדיניות פיזור האוכלוסייה, הן ממלאות את מפת ההתיישבות של הארץ ותורמות בכך תרומה שלא תסולא בפז.

אבל אינני רוצה להתבסס בחגיגות של הרגע ולומר לראשי ערי הפיתוח הנמצאים היום בכנסת — חלקם יושבים ביציע, רובם יושבים במזנון — שהכול שפיר, שהכול טוב. יש בהחלט מקום לדאגות מסוימות. נציגי ערי הפיתוח שהיו כאן היום — כל אחד מהם הוא סיפור הצלחה. כל אחד מהם חרש תלמים ביישובו, קבע נדבכים, פיתח את ארץ-ישראל, את מדינת ישראל.

אני מכיר את ערי הפיתוח בצפון הארץ ובדרומה, אכן יש לנו כמה להתגאות. ערים לתפארת.

עובדיה עלי (הליכוד):

גם ביהודה ובשומרון.

בני שליטא (הליכוד):

גם ביהודה ובשומרון. הערים ביהודה ובשומרון הן ערי הפיתוח החדשות של זמננו: בפירוש.

רבותי, המדינה עסוקה בבעיות ביטחון, בבעיות כלכלה, בבעיות חובקות עולם, בעיות קשות וכבדות משקל. זמנה לא עומד לה תמיד כדי להאזין לקולן של ערי הפיתוח. והנה ראה זה פלא, ממשלת ישראל החליטה, ברגע נדיר של גדולה, על הקמת ממשלת אחדות לאומית שבה יכהנו קאשי ממשלה על בסיס של רטציה. אבל כוחה לא עמד לה לקבוע גם ועדת שרים לענייני ערי הפיתוח. אינני רוצה לשקר לאיש ולומר, שעל-ידי הקמת ועדת שרים לענייני ערי הפיתוח היה בא הכול על מקומו בשלום. לא בזה העניין. אולם, כדי להתחיל בפעולה צריכה

סעיף 4: מוצע לתת מענק נוסף על הסכום הניתן לעיר פיתוח לאיוון חקציבי, המתחייב מכלל ההוצאות וההכנסות של הרשות המקומית, כדי לחזק את התשתית החברתית, החינוכית והתרבותית.

החוק מציע מענק הגדול פי ארבעה ופי חמישה מהארנונה המקומית. אני רוצה לבשר לכם, שיש יישובים שבהם גדול המענק של משרד הפנים עשרת מונים, לכן אני מציע להוסיף 50% על המענק הניתן כדי ליצור איוון חקציבי.

לקבוצה ב' יש לתת 25% ולא 50%.

בסעיף 5 (א) — בכפוף להוראות 22 ו-40 לחוק עידוד השקעות הון, התשי"ט — 1959, נוסף על הטבות הניתנות לפי חוק עידוד התעשייה, יש לתת לתעשיינים שבאים לאזור א' פטור מתשלום מס הכנסה לחמש שנים. למצפה-ירמון קבענו עשר שנים נוסף על התנאים האחרים, ואילו אני מציע חמש שנים. ליישובים המוגדרים בקבוצה ב' יש לתת שנתיים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה מצבה של מצפה-ירמון אחרי שנחתם לה עשר שנים?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
למצפה-ירמון יש בעיה אחרת — המשקיעים לא באים אליה, ולא אסביר לך עכשיו מדוע.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת ביטון, אתה מפרע לו כל הזמן.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
תפסיק לצרוח. אתה תגור לך בשכונה בירושלים ותחיה כשקט.

כאמור, לקבוצה ב' יש לתת שחרור ממס לשנתיים.

סעיף 6 (א) — לתושב המעתיק את מקום מגוריו בעיר הפיתוח יש לתת מענק של 2,000 ש"ח, ולא לה השייכים לקבוצה ב' — 1,000 ש"ח. לא יכול להיות, שניתן 8,000 ש"ח למי שבאים לעיר פיתוח ממרכז הארץ, ואילו תושבי ערי הפיתוח יקופחו שנית.

סעיף 8 — תושב עיר פיתוח לא ישלם מס הכנסה עד גובה מס שולי של 30%, ומעבר למס שולי של 30% יש להתחיל את התשלום בשיעור המס הנמוך ביותר, 20% היום, אם אנחנו רוצים לעודד אנשים בעלי שכר נמוך, ולא רק אנשים ששכרם גבוה.

בסעיף 10 יש להוסיף: לרבות אספקת כלי עזר, חוכרות וספרי לימוד. חינוך יסודי כולם מקבלים, חינוך חינוך חינוך גם כן מקבלים — מה יש, אם כן, להוסיף? יש להוסיף את הדברים האלה, המקילים על משפחות ששכרן בשיעור שכר המנימום.

היו"ר א' נחמיאס:
אני מבקש ממך, תאמר את הפסוק האחרון.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
אני אומר את הפסוק האחרון.

בקבוצה א' יש לכלול את היישובים האלה: ירוחם, דימונה, נתיבות, אופקים, מצפה-ירמון, חצור-הגלילית, קצרין, קרית-שמונה, צפת, ערד, שלומי, מעלות, שערי-אפרים, בית-שאן, אילת ונהרייה.

בקבוצה ב' יש לכלול את היישובים האלה: כרמיאל, שדרות, יוקנעם, מגדל-העמק, נצרת-עילית, קריית-גת, עפולה, טבריה, עכו, קריית-ארבע, קריית-מלאכי, בית-שמש, ריבנה;

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

ארתי היושב-ראש, עמיתי חברי הכנסת, בראשית דברי אני רוצה לברך את שני המציעים, שאינם נמצאים כאולם לצערי, על יחמתם. אני תומך ביוזמה הזו אף שיש לי ביקורת על סעיפים שונים בחוק. אבל צריך לדעת שהחוק הזה אינו על דעת הממשלה, לא על דעתו של שר כלשהו בממשלה, ובמיוחד לא על דעתו של שר האוצר. אם שר האוצר מתעלם מסעיפי התקציב הכלולים בחוק הזה, הרי יש לו בעיה.

רוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):
לנו יש בעיה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

לא הייתי רוצה שגורל החוק הזה יהיה כגורלו של חוק חיללים משוחררים שאותו אישרנו בכנסת לפני הבחירות האחרונות כרוב עם ובשמתה, והיום הוא נמצא בהקפאה עמוקה, או כגורלו של חוק משפחות בריכות ילדים שעבר בקריאה ראשונה בכנסת הקודמת, ואילו בכנסת הנוכחית לא הצלחתי להחיל עליו את דין הרציפות על-מנת לאשרו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. אני חושש לגורלו של חוק זה.

לכן אני רוצה לנאום כאן נאום ציוני על חלוציות ערי הפיתוח. הרי אם יש אדם הגר בעיר פיתוח בלב-לכו של הנגב זה 30 שנים רצופות — הוא עומד לפניכם. אני מתכוון להעתיק את מגוריו למרכז הארץ.

החוק הזה חייב בתיקון יסודי. היות שאינני חבר בוועדת הפנים של הכנסת, לא תהיה לי הזדמנות להביא את דברי בדיון לקראת הקריאה השנייה והקריאה השלישית של החוק. כפי שהבטיחו המציעים, כל ההצעות שלנו יוצאו לדיון בוועדה. האמינו לי, למדתי את הנושא טוב.

לכן, אני מציע להוסיף בסעיף 2 (א) "מועצות אזוריות" משום-מה נמחקו מהחוק כל המועצות האזוריות.

כן יש להוסיף לסעיף 2 (א): "מרחק של 100 ק"מ מתל-אביב", כי החוק הזה בא בעצם לתת תשובה על מה שחוק הנגב והגליל לא יכלו לתת. אני רוצה לפרש יותר מדי.

שבח רייס (המערך):

יש חפיפה. יש חלקים בנגב שקרובים יותר.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אין, לא קיים דבר כזה. אתה צריך לקרוא את חוק הנגב.

היו"ר א' נחמיאס:

הוא צריך לסיים, ואתם מפרעים לו.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אני רוצה לבשר למליאת הכנסת, שבאישורו של שר האוצר, שהקפיד על כל נקודה וכל פסיק, אישרה היום ועדת הכספים פה-אחור את חיקון חוק הנגב, ויש לו עתה יותר שיניים, וגם תקציב שיבוא בשכוב הבא להצבעה. אני מכרך את יורם ארדור, שכשר האוצר לשעבר עזר לנו בניסוח.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

בהסכמת שר האוצר? אם כן, הוא לא כל כך נורא.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אני אמרתי שהוא נורא? לא אמרתי. אני הלכתי אליו, ישבתי איתו כמה פעמים כדי לגמור ולהחליט על כל סעיף וסעיף. לצערי, חוק שאינו מקבל את הסכמת שר האוצר הוא חוק יבש ולא משמעותי.

בענין שני השרים סוכם, שהם יהיו היושבים-ראש.

נהירה מהעיר אל העיריה — היא הצעה נכונה ונכונה, הצעה הבאה בזמנה.

חברי הכנסת, בל נשכח את המועצות האזוריות, כפי שאמרו חברי הכנסת שקדמו לי. הלוא הן היו ממניחי היסוד לקיומן של עיריות הפיתוח. בתקופה הקשה, המועצות האזוריות היו אלה אשר נשאו בעול החינוך והרווחה — או קראו לזה סעד — ובעול השירותים השונים. על כן, הן ארויות לכך ורצוי לכלול אותן בהצעת החוק המונחת לפנינו.

עם זאת, עלי לעודר שאלות מספר הנובעות מניסוחו של החוק. ראשית כול, ההצעה אינה קובעת קריטריונים לסיווג ערי הפיתוח. דבר זה יכול ליצור עיוות, שכן לחצים פוליטיים ואחרים יכולים להסיט את הוועדה הקובעת — בהתאם להצעה — מהמטרה בחוק, אשר לסיווג ערי הפיתוח. משום כך חשוב שהוועדה אשר תטפל בהצעת החוק, לאחר אישורה בקריאה הראשונה, תכלול בה, בעת הכנתה לקריאה שנייה ושלישית, שורה של קריטריונים שיבטיחו סיווג הולם.

נושא נוסף הטעון כידור וטיפול הוא נושא המענקים השונים בחוק. יש מענק של 8,000 ש"ח למי שעובר לאזור פיתוח. מה פירוש הדבר "מי שמעתיק מגוריו"? האם הכוונה היא לתת את המענק לכל ראש, או אולי לתת סכום מוגדר למשפחה, ולקבוע קריטריונים אשר לגודלה? יש להבהיר נקודה זו.

נקודה נוספת — בצד המענק המצוין בחוק אין התחייבות למגורים בעיר הפיתוח למשך פרק זמן מינימלי. לכן אני שואל: מדוע לא ייקבע הסכום כהלואה עומדת לזמן מוגדר, כאשר בפרק זמן זה ולאחריו תיהפך ההלוואה למענק? גם ההלוואה לצורך רכישת דירה צריכה להיות מותנית במגורים במקום פרקי זמן מוגדרים, לכל יקרה שאדם יקבל מענקים מפליגים ולאחר פרק זמן קצר יחזור למרכז הארץ והזכויות תישאנה בידיו.

אדוני היושב-ראש, יש צורך להגדיר ברורות את הזכויות בקשר למענקי חינוך. לכל יקרה שאדם ירשום עצמו כחושב עיר פיתוח ויגור למעשה במקום אחר, על-פי ההצעה המונחת בפנינו די לאדם שישכור דירה בעיר פיתוח ויעתיק את כחוכתו, כדי שיוכל ללימודים חנים. זו ודאי לא כוונה המציעים, גם לא כוונת החוק.

חברי הכנסת, עם כל תמיכתי בחוק, אני רוצה להתריע מעל כמה זו ולומר, שקבלת החוק מחייבת הקצאת משאבים רבים. השאלה הנשאלת היא: האם ניתן לבצע את החוק על כל סעיפיו במסגרת התקציבית העומדת לרשותנו, או שיקרה, חס וחלילה, לחוק נכבד זה מה שכבר קרה לחוקים אחרים?

חובתנו היא לא רק להציע את החוק אלא אף לעשות הכול כדי שיובטחו המשאבים אשר יאפשרו את ביצועו על כל סעיפיו, גם במסגרת התקציב הקיים. אולי יש מקום לקבוע בחוק עצמו סדרי עדיפויות ולא להשאיר קביעה זו לוועדת שרים אשר עלולה לסטות מרוח החוק, כתוצאה מלחצים אלה או אלה, וליצור מגמות שלהן לא התכוונו מציעי החוק.

אדוני היושב-ראש, אני חוזר ואומר: אני בעד החוק, ואני מקווה שלא יקרה לחוק הזה מה שקרה לחוקים אחרים.

היורר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דוד דנינו. רשות הדיבור לחבר הכנסת עובדיה עלי, בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת צירלי ביטון.

ודק לעניין החינוך את היישובים: בארשבע, ירושלים, מעלה-ארזים ואזור התעשייה באשקלון.

אמל נסראלדין (הליכוד):

מה על הכפרים הדרוזים?

יעקב זיאק אמיר (המערך):

הם כלולים. הרשימה הוכנה לפני ההמלצות שלנו ולפני החלטת ועדת המנכ"לים.

היורר א' נחמיאס:

סיימת, אני מצטער.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

אני גומר. מועצות אזוריות: אילות, הערבה התיכונה, חמר, מגילות, בקעת בית-שאן, גליל-חתון, עמק-הירדן, גולן, גליל-עליון, מכוואת-החרמון, מעלה-יוסף, מרום-הגליל, חוף-עזה, רמת-הנגב, משגב, מרכזה-הגליל, מטה-אשר — היישובים הנמצאים מצפון לכביש נהריה, מעלות, ערבות-הירדן, הגלבע, אשכול, בני-שמעון, שער-הנגב, עזתה, מרחבים, גוש-עציון ולכיש. מושבות הגליל: יסוד-המעלה, מטולה, יבנאל, ראש-פינה, כינרת, כפר-תבור, מנחמייה ומגדל. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היורר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת זיאק אמיר. חברי הכנסת, יש לי בקשה אליכם, שמרו על הזמן. לא נעים לי לא לאפשר לחברים להתבטא על החוק הזה. אבל, נקבע שכל נואם ינאם חמש דקות ולא יותר.

רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד דנינו, ואחריו — לחבר הכנסת עובדיה עלי.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, אני רוצה להעלות על נס את היוזמה של חברי הכנסת דוד מגן ויצחק פרץ — והרשו לי להקדים פרץ למגן ואסביר מדוע — שהעלו את הצעת החוק הזאת. הם ראויים לכל הברכות.

מדוע אמרתי להקדים פרץ למגן? כתגובה על מה ששמעתי פה, פרץ וצריך מגן.

אדוני היושב-ראש, ערי הפיתוח הן אחת מהיצירות הגדולות והחשובות שהקמנו ככוחות עצמנו בארץ-ישראל המתחדשת. היום, בשנת ה-40, עם כל הגאווה על היצירה הייחודית הזאת, אנחנו עדים להגירה שלילית בערי הפיתוח.

יורשה לי להגיד עוד משפט אחד. אני מברך על כל החיישבות יהודית בכל פינה בארץ. זו שתקום וזו שהתקיימה עד עכשיו, ואין לומר שבגלל יישובים כאלה סבלו ערי הפיתוח. ערי הפיתוח סבלו גם קודם להקמת היישובים החדשים. אני איש עידת פיתוח ואני זוכר היטב את הסבל שהיה. מדוע אומרים שרק בגלל הקמת יישובים אלו סוכלים יישובי הפיתוח?

אדוני היושב-ראש, צעירים רבים שגדלו בעיריות אלה, ובהן עוצבה רמותם, חוזרים מהצבא ואינם מוצאים את מקומם בעיריות מולדתם, במיוחד עקב חוסר תעסוקה הולמת, ואז הם מעדיפים לנהור לעיר הגדולה ולחפש שם את מזלם.

חברי הכנסת, תופעה זו של נטישת ערי הפיתוח על-ידי האוכלוסייה הצעירה יצרה בהן ניוון. יש להקדים רפואה למכה. לכן, ההצעה להעניק לעיריות הפיתוח תנאים מעדיפים, תנאים שיעודדו ציבור צעיר לחזור לצור מחצכתו, ואולי יעודדו גם

נתנים חמורים על צמצום האוכלוסין בערי הפיתוח. אני נדרש לכך גם עתה, לא כדי להשכיח שמחה ולשבש את תחושת התמימות השורה היום במשכן, המארח את ידידי, ראשי ערי הפיתוח ופרנסיהן. אני נדרש לכך על-מנת להזכיר את שהזכרתי גם אז. חוקים, תקנות ושאר החלטות חיצוניות וסובבת הבאות מן החוץ אין בהם די. הצלחת ערי הפיתוח, פיתוחן וביסוסן תלויים בראש ובראשונה בנו, תושבי ערי הפיתוח, ובעיקר בראשי הערים.

על דרך משל: הצגת יישובים אלה באמצעי התקשורת כמקומות מחנכים ובעייתיים, המבוססים במי מדרגה של פשיעה ואבסלה, יוצרת דימוי המרחיק מצטרפים בכוח מערי הפיתוח. אני אומר זאת לחבר הכנסת יאיר צבן, שאינו נמצא כאן עכשיו.

שבח וייס (המערך):

ברשות היושב-ראש — — —

היור ד' בן-מאיר:
הוא כבר סיים, אדוני. לכל חבר כנסת הוקצו חמש דקות.

שבח וייס (המערך):

אם כן, אעשה זאת בקריאת ביניים.

היור ד' בן-מאיר:

תעשה זאת בקריאת ביניים.

שבח וייס (המערך):

לעתים קורה שאלה המזמינים בתוס' לב את ההקשרות, כעצם גורמים לעצמם נזק — —

עובדיה עלי (הליכוד):

חבר הכנסת שבח וייס, אני מכוון לדעת גדולים, ואלה הם בדיוק הדברים שאני אומר.

היור ד' בן-מאיר:

עליך לסיים, חבר הכנסת עלי.

עובדיה עלי (הליכוד):

בגלל כל ההפרעות שהיו, אני מבקש עוד שתי דקות.

לצערי, לעתים נתנו ידם לכך כמה מראשי היישובים, בתוס' לב ומתוך כוונה להשיג סיוע חומרי, והם הוסיפו לדימוי השלילי של יישובם. אינני מתכוון לומר שיש להצניע את הטעון חיקון, אבל יש לעשות זאת בדרך נאותה וכשום שכל.

ערי פיתוח שהצליחו להגיע ככוחות עצמן לאיכות חיים טובה, ערי פיתוח שהשכילו לכוון מערכת חינוך בעלת רמה גבוהה, ערי פיתוח שבנו בדי-עמל דימוי חיובי — הפכו אכן שואבת למתיישבים חדשים שבאו אל תוכם.

אדוני היושב-ראש, השילוב הנכון, שיעלה את ערי הפיתוח על דרך המלך, הוא החוק המוצע בצירוף כל הטוב שתושבי ערי הפיתוח יוכלו להפיק מעצמם. מס שפתיים ומחמאות שיוצגו ביד נדיבה, ואפילו סעד חומרי שינתן לערי הפיתוח ביד רחבה, כל אלה לא יפתרו את בעיותיהן של ערים אלה. הפתרון מצוי במעונן הן, כי הרע על זה נאמר: אם אין אני לי — מי לי?

כראש עיר פיתוח וכאדם המכיר את ראשי הערים הללו, עמיתי הטובים מן הצפון ומן הדרום, מיהודה, משומרון ומחבל-עזה, אין בלבי ספק לגבי יכולתם, ועל כך ובשל כך אני צופה אל העתיד של ערי הפיתוח בבטחה ובאמונה בהצלחתם. לי אין ספק בכך.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בחוק הזה יש, בלא צל של ספק, ברכה לעיירות הפיתוח, רפה שעה זו לכולנו.

אורה נמיר (המערך):

אולי תסביר את כוונתך, לכל נשלה אנשים בחקיקה שלא יהיה בה אחר כך ולא כלום. אינני מכינה את גדולתו של החוק. אשמח אם תסביר לי.

עובדיה עלי (הליכוד):

חברת הכנסת אורה נמיר, אם לא יובהרו הדברים עד תום נאומי, אשמח להשיב על שאלתך.

אורה נמיר (המערך):

מה יצא דופן בחוק הזה, לבד מהעובדה שהוא נדון ערכ בחירות?

עובדיה עלי (הליכוד):

חברת הכנסת אורה נמיר, אני מבקש ממך להאזין, אני מבטיח לך שתקבלי תשובות על שאלותייך. אם לא תקבלי תשובות, אשמח להבהיר את הדברים. אינני חושב שבחוק הזה מצויים כל הפתרונות לערי הפיתוח, אבל יש בחוק הזה, בלא צל של ספק, ברכה רבה לערי הפיתוח, רפה שעה זו לכולנו, בראש ובראשונה לתושבי ערים אלו כמו גם למדינת ישראל כולה.

אדוני היושב-ראש, ערי הפיתוח הן יצירת פאר של הציונות ושל מדינת ישראל המתחדשת. יישובים אלה עונים, הלכה למעשה, על יעדי מדינת ישראל בתחומים רבים, כמו מדיניות פיזור אוכלוסין. המטרה של פיזור האוכלוסין היא מן המטרות החשובות ביותר שקבעה לעצמה הממשלה בנושא אכלוס חבלי ארץ מרוחקים ובעייתיים כמו הגליל, הנגב, יהודה ושומרון. עיירות הפיתוח רשמו לזכותן, במהלך שנות קיומה של מדינת ישראל, הישגים מרשימים בתחומי החברה, החינוך, התעשייה, התכנון החברתי שאנו כה מייחלים לו, בתחומי הביטחון, איכות החיים ועוד ועוד.

על-מנת להחיש את קצב פיתוחן של ערי הפיתוח ולהתגבר על קשיים שנקרו על דרכן, עולה חוק זה, ובטוחני שיש בחוק מענה מסוים לקשיים ולבעיות האובייקטיביות שבהם מתחבטים תושבי ערי הפיתוח ופרנסי היישובים הללו.

המענקים שיינתנו על-פי החוק הזה לרשויות המקומיות יקלו, בלא צל של ספק, את מצוקתן הכספית, יהיו מנוף לשיפור איכות החיים שלהן ואף יסייעו לפיתוחן. גם מענקים שיינתנו למעתיקים את מקום מגוריהם ממרכז הארץ לערים אלה וכן הלוואות שיינתנו לצורך דיור — יהיה בהם כדי לעודד הגירה בכיוון הנכון.

אדוני היושב-ראש, אני יכול להוסיף ולקשור כתרם לערי הפיתוח, כתרם הנאים להן, יכול אני להוסיף בהנה ובהנה דברי שבח וקולוסין לחוק וליוזמיו. אבל אני מעדיף להסתפק כמה שאמרתי וכמה שאמר קודמי על חשיבותן של ערי הפיתוח ועל היותן נזר לארץ הזאת. אחרי הכול, תושבי ערי הפיתוח — ויש לי הזכות להימנות עמם — וכל שאר יושבי הארץ הטובה הזאת יודעים כי ערי הפיתוח שרירות במצוקות יומיומיות גדולות, בהן מצוקות של תעסוקה, ליתר דיוק העדר תעסוקה, מצוקות דיור, מצוקות חינוך ועוד.

בישיבת המליאה ב-14 ביולי 1987 העליתי מעל במה זו לדיון את הנושא הקשה והכואב של מאזן ההגירה השלילי בערי הפיתוח, כפי שהיה בשנת 1986. באותה הזדמנות הבאתי

בסעיף ה' של אותה החלטה הכריזו, כי שנת 1987 תהיה שנת ערי הפיתוח. עברה שנת 1987, שהייתה שנת ערי הפיתוח, ומה יצא מזה? האם פתרו איזו בעיה? מה יש בעצירות הפיתוח? — עזובה, הונחה, עוני, אכטלה. האם משהו מתכוון לפתור את זה? איפה יש אכטלה — האם בערים הגדולות, בהתנחלויות? שם יש מיליארדים. אבל בשכונות העוני ובעצירות הפיתוח יש אכטלה, הונחה, עוני, פשע, פער חברתי.

חייבים להבין שהמשולש הנצחי הזה — דיור, חינוך ועבודה — ששלושת הדברים האלה הם היסודות החשובים ביותר במאבק שלנו. "הפנתרים השחורים" התחילו במאבק לפני שנים, ואז שברו אלות על הראש שלנו. ומה, הם פתרו איזו בעיה? היו לנו הישגים, התגאנו בהישגים האלה, ואז עלתה לשלטון ממשלת הליכוד, ומה עשתה? שחקה הישג אחרי הישג, דבר אחר דבר. ומה היום? כלום. מה נשאר לעצירות הפיתוח? כבר אמרתי: אכטלה והונחה — זה מה שנשאר לעצירות הפיתוח.

חברי הכנסת, אני רוצה שתדעו — ובמיוחד אני רוצה שידעו זאת ראשי עצירות הפיתוח, כי חברי הכנסת בעצמם כבר יודעים את זה — שכשעלה כאן חבר הכנסת פרץ ואמר: רצינו להתאחד על המשותף — הוא אמר דברים נכונים. הם באמת חיפשו דרך להתאחד על המשותף. ומה הוא המשותף? זריית חול בעיניים של האנשים. המערך והליכוד מחפשים תמיד את הקו, או, אם תרצו, את המכונה המשותף ביניהם: איך "לעבוד" על כלם, פעם על עצירות הפיתוח, פעם על הגמלאים, פעם על הקשישים, פעם על האלמנות, פעם על השאירים, בכל פעם על משהו אחר. ובוודאי ובוודאי שהם עושים כך כאשר אנחנו עומרים לפני מערכת בחירות.

חברי הכנסת, אין שום חוק על ההתנחלויות. תבדקו בספר חוקים, אם אתם רוצים — ואני מדבר אל ראשי עצירות הפיתוח ואומר להם לבדוק את כל ספרי החוקים של מדינת ישראל. על ההתנחלויות אין שום חוק. אל חוקיך בכנסת שום חוק בעניינך. הליכוד והמערך לא התאחדו, שום דבר, אבל זרעו הכספים של הכנסת יושבת יום יום ודנה רק בהתנחלויות. ויש להם כל מיני שמות יפים: עיכון של ההתנחלויות, התפתחותן של ההתנחלויות, כביש חוצה-ישומרון, ועוד. ולא משאירים לנו דבר וחצי דבר.

אתם מכירים את התיאורים היפים האלה. אבל, דעו לכם דבר אחד, כדי שלכל הפחות תצאו מכאן שלמים עם עצמכם: אם אתם חושבים שמהדיון הזה יצא דבר וחצי דבר, אתם טועים. חבל על הזמן שלכם. "עכברו" עליכם. הביאו אתכם לכנס תה ועוגה. יפה מאוד, אני שמח על כך, אבל דעו לכם: אולי תצאו מפה עם חוק, אבל לא עם תחולה. לחוק הזה לא תהיה תחולה לעולם. לפני 15 שנים חוקקה הכנסת חוק המחייב לבנות בתרי-מצר לקטינים, כדי שיופדו מהמבוגרים. אחת לשנתיים מביאים לנו הצעה לדחות את ביצוע החוק בשנתיים נוספות.

אני חבר הכנסת 10 שנים, ואני אומר לכם, שכאשר שני הצדדים האלה, המערך הגדול והליכוד האדיר מתאחדים בהסכמה על הצעת חוק אחת, אין הם מתכוונים לבצע אותה, הם משקרים לכם ומרמים אתכם.

היורד ד' בן-מאיר:
תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יהושע מצא, ואחריו — לחברת הכנסת מרים גלזר-תעסה.

היורד ד' בן-מאיר:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת צירלי ביטון, ואחריו — לחבר הכנסת יהושע מצא.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לצערי ברור לגמרי שהמשחק הזה מכור. ואם חברי הכנסת לא מבינים את זה, בוודאי מבינים זאת ראשי עצירות הפיתוח, אם הם עדיין נמצאים כאן.

עובדיה עלי (הליכוד):
מה מבינים?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה מבינים? שהמשחק מכור. מה זה: מה מבינים?

עובדיה עלי (הליכוד):
אתה נגד החוק?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא, אני בעד החוק. אבל כדי לדעת שאיש לא מתכוון ליישם את החוק הזה הלכתי למעשה צריך לרפוף ולהגיע לסופר, לסעיף 17, הסעיף האחרון בהצעת החוק, האומר: "תחולתו של חוק זה ביום..." — תביטו, אם אתם רוצים, ותבדקו ותראו שמופיעות שם נקודות, נקודות, נקודות. זאת אומרת, שאיש לא מתכוון ליישם את החוק.

חברי הכנסת, אנחנו יודעים שזה הדבר שעושים לנו לפני כל מערכת בחירות. פתאום מביאים שורה של חוקים שלא ייאמנו כי יסופרו. הביאו לנו את חוק הגליל, ולא אגיד לכם למה הוא שווה. הביאו את חוק הנגב, וחוק המיטיב עם הגמלאים — ואנחנו יודעים כמה אומללים הם הגמלאים, חבר הכנסת מצא. אתה יודע בדיוק למה אני מתכוון. חוק חיילים משוחררים — כל הכנסת רעשה, שנתיים היו צעקות מאין נגיס את הכסף. החוק עבר. מה עושים אתו? אתה יודע למה הוא שווה. חוק משפחות ברוכות ילדים — דיברו ודיברו, מה לא עשו בכנסת? היו חגיגות בתקשורת. ושום דבר.

אני רוצה שתדעו גם אתם, רבותי, ראשי עצירות הפיתוח: הביאו אתכם לכאן בשורה וסידרו לכם כיסאות יפים, ועובדים עליכם ועלינו בעיניים. אף אחד לא מתכוון ליישם שום חוק. כתבו: "תחולתו של חוק זה" ולאחר מכן יש הרבה מאוד נקודות — עד סוף הדף, יצאו מהדף — וזו עדות לכך שאיש לא מתכוון ליישם את החוק הזה.

ומה היה לפני שנה, לרגל חגה ה-38 של הכנסת? העלו הצעה שהכנסת תצדיע לעצירות הפיתוח. או מצדיעים, ואומרים דברים יפים ודברים חמים ודברים נחמדים. קחו את ההתנחלויות — עליהן לא אומרים שום דבר. אבל מה? לשם וזרמים מיליארדי דולרים, שקלים, מה שרק תרצו. שם קבור רוב הכסף של מדינת ישראל, בהתנחלויות. לעומת זאת, לעצירות הפיתוח לא מתכוונים לתת דבר וחצי דבר.

יתירה מזאת, בדיון שבו דיברו על כך שהכנסת תצדיע לעצירות הפיתוח הביאו הצעה משותפת של הליכוד והמערך. ומה אמרו בסעיף ה' של אותה הצעה? שהכנסת מכריזה על שנת 1987 — —

פנתס גולדשטיין (הליכוד):
חבר הכנסת ביטון, פורים חל רק מחר.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תרשה לי לגמור. תן לי בבקשה לדבר.

חוכרת כ', ישיבה חייב
— הצעת חוק ערי פיתוח —

כרם, אל נשכח היום כי בכל זאת-היתה ועדיין קיימת התנכרות מסוימת, אפילו מכוונת, לערי הפיתוח. אין להתעלם ממנה. אל יתחסד לו חבר הכנסת יאיר צבן, נציג מפ"ם, רעצום את עיניו מהתנכרות הקיבוצים, וקיבוצי מפ"ם בכללם, מערי פיתוח. גם היום יש קיבוצים שדלתותיהם עדיין סגורות וחסומות בפני ערי הפיתוח. הנחק הזה אומר דורשני. אל יתחסדו מפ"ם, קיבוציה ונציגיהם כאן בכנסת.

עדנה סולודר (המערך):
זו הסתה פרועה. פשוט הסתה פרועה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

יהושע מצא (הליכוד):
אני מצטער שזה כואב לך, אבל את יודעת יפה, שיש קיבוצים שדלתותיהם חסומות.

עדנה סולודר (המערך):
האם קלטת פעם אחת ילד לביתך?

יהושע מצא (הליכוד):
בשעה חגיגית זו לא אתייחס לשאלתך, לא אמשך את הוויכוח אתך. אבל, את יודעת שדבריי נכונים. לא אוסיף בנושא זה, כדי שלא להגביר מחלוקת.

תודה וברכה מיוחדת לחבר הכנסת דוד מגן על יוזמתו ומאבקי המיוחד והעיקש לקידום חוק ערי פיתוח המונח לפנינו, ולחבר הכנסת יצחק פרץ על שזכה להיות שותף לחוק זה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת מרים גלור-תעסה, ואחריה — לחבר הכנסת שבח רייס, ובהיעדרו — לחבר הכנסת אליהו בן-אלישר.

מרים גלור-תעסה (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, אני מצטרפת לכל דברי קודמי, אבל אני רוצה להדגיש במיוחד את הברכות ליושב-ראש הכנסת, מר שלמה הלל, ולחברי הכנסת דוד מגן, יצחק פרץ ואהרן נחמיאס. קבוצה זאת יושב-ראש ועדת הפנים, חבר הכנסת שילנסקי, הוכילו את הדיון עד להבאת הצעת החוק.

אני רוצה לעסוק רק במשפט אחד בקוצר הראייה ובקוצר הנשימה של חבר הכנסת, שקדם לחבר הכנסת מצא. יש אנשים המסתכלים על הכאן והעכשיו, ונעלם מהם שיש דברים המתהווים במשך עשרות שנים. אנחנו חוגגים עכשיו 40 שנה למדינה, והבעיות שאנחנו צריכים להתמודד אתן עדיין קיימות.

אני רוצה לעסוק בקצרה בנושא שעל סדר-היום. שני מרכיבים ליוו מאז ומעולם, מאז יציאת מצרים, את העם שלנו: עלייה והתנחלות — התיישבות. היום יש לנו מלים מודרניות יותר לאותם מרכיבים, אבל לאמיתו של דבר התכנים לא השתנו. החוט המקשר בין העלייה ובין ההתיישבות הוא הביטחון. כי עלייה היא ביטחון, וההתיישבות היא ביטחון, והביטחון הוא המכנה המשותף המקשר את שני המרכיבים המקיימים את העם שלנו בארץ-ישראל זה אלפי שנים, זה 4,000 שנה; אם סופרים את השנים רק מומן יציאת מצרים — הרי מדובר בכ-3,000 שנה, וגם זה הרבה מאוד.

כל זאת צריך להדריך אותנו כבואנו לעסוק בערי הפיתוח, שהן הן העלייה הגדולה, החלוצית, אף שבתוכניות הלימודים

יהושע מצא (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההרפה הפורמית של חבר הכנסת ביטון אינה ראויה אפילו לתגובה.

אורה נמיר (המערך):
או למה לחצת לו את היד?

יהושע מצא (הליכוד):
עוד לחיצת יד כזאת והוא ייפול, את ראית איזו לחיצת יד לחצתי.

היו"ר ד' בן-מאיר:
אני מציע שלא תחייב על מי שיפול מלחיצת היד.

יהושע מצא (הליכוד):
ההרפה הפורמית שלו אינה ראויה אפילו לתגובה, וחבל שחבר הכנסת ביטון הזכיר את נושא "הפנתרים". כ"פנתר" לשעבר הוא יודע היטב, שהוא אינו מעו ולא יעז — — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למה לשעבר? גם בהווה וגם בעתיד.

היו"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אתה כבר הופעת וכולם נהנו מההופעה שלך; עכשיו אל תפריע לחבר הכנסת מצא.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
עוד יחשבו שאני לא רוצה לחוקק את החוק. אני אצביע בעדו.

יהושע מצא (הליכוד):
יש לי ספק רב, אדוני היושב-ראש, אם חבר הכנסת ביטון יתר חבריו מעוניינים בהתגשמותו של החוק הזה. והא ראייה, שצ'רלי ביטון, "הפנתר" לשעבר, אינו מעו אפילו להיכנס לשכונתם של "הפנתרים" דהיום, למסדרה, כי שם רואים בו בורגני שסרח. לכן, אדוני היושב-ראש, לא אחייסם לדבריו ואגש ישירות לנושא.

בשנת ה-40 אין מדינת ישראל יכולה להעניק לערי הפיתוח מתנה נאה יותר מחוק ערי הפיתוח, המונח לפנינו היום. זוהי תורה קטנה וחשובה חלקית בלבד לנקודות יישוב ברחבי ארץ-ישראל, לערי פיתוח שהוקמו בשנותיה הראשונות של המדינה ולערי פיתוח דהיום שהוקמו ביהודה ובשומרון — לכל אלה אנו חייבים להיות אסירי תודה. במהלך השנים לא השכלנו להעמידן בראש סדר העדיפויות של ההתיישבות בארץ-ישראל. לעתים נרמה כי התנכרות יש כאן, ולא היא. והיא חלמאות של השלטון שלא השכיל להבין, כי בחיזוק ערי הפיתוח והחברה שבהן כוחנו וחוסנו.

להתרוקנות ערי הפיתוח מתושביהן ולברירת הכוחות הצעירים והחזקים אל ערים כמרכז הארץ יש מחיר קשה ויקר הן של היתנות מושרי ישיבתנו בארץ והפקרת האדמה והקרקע תרתי משמע, והן של רפיון רוחם של הנותרים, הנאבקים יום יום בקשיי פרנסה ובחינוך המשפחה. בריחת הכוחות הצעירים ממקומות אלה פגעה ופוגעת קשה בחברה. אנו עדים להתפרקות חברתית במקום להתגבשות. מחיר זה, אדוני היושב-ראש, מחיר הפגיעה החברתית וההינתקות מהקרקע, הוא יקר מנשוא. אל יצביעו לנו היום שרים בממשלת ישראל על קשים תקציביים, כי ככל שחולפים הימים ואין מתקנים את העיוות כן יקשה יותר לתקנו בעתיד. ערי הפיתוח חייבות לעמוד בראש סולם העדיפויות, למען ביטחוננו ותעידתו הטוב.

להיפרד מבנם למשך שלושה שבועות כדי שיתחנך במקום אחר. היה לי הכבוד והעונג להיות מורה בקריית-גת. היום ראיתי כאן כמה מתלמידי שבאו לחגוג אתנו. הם מנהלים מפעלים ומוסדות טובים אחרים מבחינה כלכלית וחברתית.

לסיום, אני מברכת את כולם, גם את אלה שבאו לחגוג אתנו. כל חוק הוא חג. לקטני האמונה אני רוצה לומר, שחוקים רבים אחרים שנחקקו ועדיין לא ייושמו — ייושמו. אני מאמינה שחוק זה ייושם, אולי לא בבת אחת אלא בהדרגה, אבל כשהחוק קיים יש כיוון, יש דרך לצעוד בה.

על אף היעדרותו של שר החינוך ואף שהוא אינו חבר בוועדה השרים לערי פיתוח, אני מבקשת ממנו לכלול את הפרק על עיירות הפיתוח בתוכנית הלימודים הכוללת את תולדות עם ישראל בדורות האחרונים.

צירילי ביטון (החידת הרמוקרטיה לשלום ולשוויון): פרקים אתם רוצים, מעשים — לא. את זה אתם רוצים.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד): חבר הכנסת צירילי ביטון, אתה יודע שאתה אין לי שיג ושיח. אתה לא מדבר לעניין.

הי"ר ד' בן-מאיר: רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

שבח וייס (המערך): ארוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להעיר הערות אחרות, ואני מקווה שהן חיקלטנה באותה מידה של רגש שבה אני מעיר אותן. חלקן קשות, אבל אני נוטל לעצמי את הזכות להעיר אותן בשלב זה של החקיקה, שהרי עסקתי במשך שנים בחקר השלטון המקומי. הספרים הראשונים בנושא השלטון המקומי שיצאו לאור בשפה העברית — לפחות בכל מה שנוגע לקשר בינו לבין השלטון המרכזי, לחלוקת המשאבים ולצמיחת המנהיגות החדשה — הם ספרים שאני כתבתי. ספר אחד — "עם ועדה"; ספר שני — "טיפולוגיה של נבחרים לוקלים". ספר שלישי — "מדינה, אזור, עיר ושכונה", נכתבו עוד שלושה-ארבעה ספרים. על כן, אני נוטל לעצמי זכות להשקיף על החוק הזה גם בעין מבקרת. תסלחו לי על שהקדמתי והצנתי תעודת זהות מסוימת.

מה אינו נראה לי בחוק זה? — לא מוצאת חן בעיני העובדה שתהליך חקיקתו מתחיל בערב בחירות. הניסיון מלמד שכל החוקים שנחקקו בקריאה ראשונה ערב בחירות אינם מגיעים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. אני יודע ששני החברים שיזמו את החוק הזה עשו זאת לפני זמן רב. חברי, חבר הכנסת יצחק פרץ הראה לי את טיוטת החוק לפני למעלה משנה.

חיקה גרוסמן (מ"ם): הוא הדין בחוק חילים משוחררים.

שבח וייס (המערך): בדיוק, הוא הדין בחוק חילים משוחררים.

אני סקפטי אשר לחקיקה ערב בחירות. אם החוק הזה יעבור ויוגשם, זה יהיה הישג — — —

צירילי ביטון (החידת הדמוקרטיה לשלום ולשוויון): צריך לחוקק חוק אשר יעביר את החוק הזה.

שבח וייס (המערך): זה יהיה חוק תקדימי מבחינת עיתויו.

לא נרשמו בני ערי הפיתוח כחלוצים — ועוד אתייחס לעניין תוכניות הלימודים. וכמוכן, הכיבוש וההתנחלות.

אורה נמיר (המערך): הכיבוש?

מרים גלזר-תעסה (הליכוד): אני גאה במלה "כיבוש".

אורה נמיר (המערך): את גאה במלה "כיבוש"?

מרים גלזר-תעסה (הליכוד): כן. מאז יהושע בן נון נכנסה המלה "כיבוש" ללקסיקון העברי, למילון העברי, והיא מלה עברית.

אמנון לין (המערך): תחילתי אותה במלה "שחרור".

מרים גלזר-תעסה (הליכוד): לא. אני כבשתי את השטחים האלה בחזרה. אין לי שום רגשי נחיתות כלפי אף אחד. הם כבשו ממני, ואני שבתי וכבשתי מהם.

אני רוצה להתייחס רק אל פן אחד, אל תקופה שהיתה לפני כ-20 שנה. היכרותי את עיירות הפיתוח היתה באמצעות ילדיהן. ילדי עליית הנוער בשנות ה-50, יושב כאן חבר הכנסת יצחק ארצי, שכיהן בעבר כראש עליית הנוער. ראיתי את הילדים המגיעים למוסדות החינוך מן העיירות, עוזבים את הבית ותחורים אליו אחת לשלושה שבועות, ודרכם למדתי את תולדות עיירות הפיתוח. למדתי את תחושת ההורים שנאלצו להיפרד מילדיהם, אבל למדתי שזה היה האמצעי העיקרי להביא מהר יותר את החינוך ואת הקדמה אל ערי הפיתוח, מהר יותר מכפי שניתן היה להגיע לכך בדרך אחרת.

אני שמחה ומברכת על כך שעיירות הפיתוח אינן נזקקות היום לשלוח את ילדיהן למוסדות פנימייתיים של עליית הנוער. אני חושבת שאפשר לברך היום שהחינוך, משום שרוב עיירות הפיתוח מתמודדות עם נושא החינוך בביתן שלהן ואינן שולחות את ילדיהן אל מחוץ לתחומן עלימנת לקבל חינוך והכשרה מקצועית.

הגיע הזמן שבתוכנית הלימודים הכוללת פרקים על שלושת הדורות האחרונים — ועליהם נבחנו בבחינות בגרות — יקצו פרק לעיירות הפיתוח.

היום ביקשו לקרוא להן ערי פיתוח, ואני מציעה שנאמץ שם זה. לעומת הקשיים הרבים שניצבו בתחילה בפני ערי הפיתוח — והיתה אליהן התנכרות, אל ננסה לטיתח זאת היום, אף קראו להן ישראל השנייה, ואין זה משנה אם זו אמת או לא, כך התבטאו במוסדות חברתיים — הרי ערי הפיתוח היום הן ערים לכל דבר, עם מוסדות חינוך מקסימים, עם מכונים טכנולוגיים, כפי שראיתי, ועם מוסד שנקרא תהילה — תוכנית השכלה ייחודית ללומד המבוגר. חבר הכנסת זיאק אמיר איננו כאן כעת. ביקרתי בדימונה וראיתי את מפעל תהילה בפעולתו — סבתות הלומדות לקראו עברית. אחת מהן אמרה לי: עד עתה לא יכולתי לקרוא את מכתבי הבן שלי. היא גאה על כך שבנה מהנדס וכתה מחכנת מחשבים, והיום היא קוראת את מכתבי הנכדים.

אני חושבת שזהו הגרף אשר יכול לשקף את ההתפתחות הנפלאה של ערי הפיתוח. נכון, זה ארך זמן, זה היה כרוך בכאבים. אני מתארת לי את תחושת האם והאב שנאלצו

לקום חוקים, להציע חוקים ולחוקק חוקים, ובמיוחד חוקים שהעם או חלק חשוב ממנו זקוק להם.

שבח וייס (המערך):

סליחה, לא הכנתי — — —

הי"ר ד' בן-מאיר:

רגע, אל תפרע לו, הוא יצטרך לקרוא מהר יותר את דבריו, כי שתי דקות מתוך החמש שיש לו כבר עברו.

אברהם ורדיג (מורשה-פא"י):

אני מבקש, אדוני היושב-ראש — — —

הי"ר ד' בן-מאיר:

אני מצטער, לא אוכל לתת יותר, כי לא יישארו פה אנשים עד 11:00 בלילה. בבקשה, תתחיל. לא אני קבעתי את המסגרת של חמש הדקות, אבל אני הוא זה שצריך להקפיד עליה. בבקשה.

אברהם ורדיג (מורשה-פא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, אני מברך את המציעים, חברי הכנסת מגן ופרץ, על הרעיון ועל עצם הגשת החוק, שבעיני חוק חיוני לפיתוחם של האזורים המייצגים ומסמלים את התחדשותו של העם היהודי בארץ-ישראל.

ראויות ערי הפיתוח, אשר תרומתן למדינה ולעם רבה לאין שיעור הן מבחינה תברתית, הן מבחינה כלכלית והן מבחינה דמוגרפית, שהכנסת תחוקק חוק מיוחד כדי לחזק את המערכות הכלכליות-התברתיות של העיירות והיישובים העירוניים בכל רחבי ארץ-ישראל, בגולן ובנגב, ביהודה ובשומרון ובכל האזורים האחרים, אשר הוקמו בהם ערי פיתוח המרוחקות ממרכז המדינה.

התשתית אשר הונחה עליידי מייסדי ערי הפיתוח ותושביהן היא הערובה לעוצמתנו ולחקקנו, ועלינו לדאוג לכך שרמת הסיוע ליישובים אלה ולאוכלוסייה שלהם תאפשר להם להתפתח בכל תחומי החיים.

חברי הכנסת, כלבו של כל אחד מאתנו קיימת פינה חמה לערי הפיתוח. לא לחינם ייחד יושב-ראש הכנסת לפני שנה את חגה של הכנסת, ט"ו בשבט, להצדעת הבית הזה לערי הפיתוח. אנחנו, חברי הבית הזה, ללא הכול מפלגה או השקפה, רואים בערי הפיתוח את תפארת היצירה של מדינת ישראל, על כן, קיווינו זמן רב שממשלת ישראל, ובמיוחד ממשלת האחדות הלאומית, תתמסר לנושא זה חרף הבעיות המלוות אותה מאז ייסודה ותראה כעירות הפיתוח נושא מרכזי בסדר העדיפויות שלה.

אולם, למרות הכול, לא ראינו את ההתמסרות אליהן ולא ראינו את ההתייחסות המיוחדת אליהן בימים הקשים שעברו עליהן בזמן המשבר הכלכלי, ועתקן הגיעה עד הבית הזה כמעט מדי יום ביומו.

כחבר בשלוש ועדות שנושא ערי הפיתוח נוגע להן — ועדת הכספים, ועדת העבודה והרווחה ועדת הפנים — ליוויתי בדאגה את הנושאים הקשורים בעירות הפיתוח, באזורים המחקקים ובאזורי העימות, והשתדלתי בכל כוחי לעמוד לימינם, לעודד ולעזור בפתרון בעיותיהם הדחופות ולפעמים הוזעקות לשמים, כמו בעיות האבטלה בירושם, כשלומי, באופקים, בדימונה ובמקומות נוספים, שהיינו עדים להן לפני שנתיים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, זכורני — היה זה בתקופתו של פנחס ספיר המנות, שר האוצר רב התהילה, אשר

הערה שנייה, אל להן לערי הפיתוח להמשיך ולטפח את הסטראוטיפים של ערי פיתוח. זה פוגע, אני אומר לכם זאת כמי שמקורב לנושא גם רגשית וגם על סמך מחקרים. זה פוגע, בזמני ניהלתי מלחמה עם משרד החינוך על מחיקת המלים "טעני טיפוח" מן המילון. יש סטראוטיפים שאתה משתמש בהם בתקופה מסוימת ככמנוף לקידום אינטרסים, ואחר כך הם הופכים תג מפרע.

הערה שלישית, אל להן לערי הפיתוח להמשיך ולהיכלל בקבוצה אחת. יש ערי פיתוח שהפכו להיות ערים פורחות, משגשגות, גדולות, הן כבר לא ערי פיתוח, ועליהן לצאת כחוריה משלב הטיפוח אל שלב העצמאות הטוטלית במשחק המופשי של הכוחות. דווקא יציאה זאת תיצור את כל סממני המשיכה הטבעית אליהן.

הערה רביעית, ההבחנה העיקרית צריכה להיות, לדעתי, בין ערים בינוניות לבין ערים ועירות קטנות. כאשר תוכנו עירות הפיתוח, ערי הפיתוח ואזורי הפיתוח, שלטה האידיאולוגיה של פחור האוכלוסין נוסח הקיבוצים והמושבים, והרבים אינם דומים. מי שתכנן עיריה קטנה תכנן שלא במתכוון או יצר שלא במתכוון את רוב הקשיים לדורידורות, קיבוצים קטנים, מושבים קטנים, יכולים להתקיים כי יש להם חישוקים וסולידריות תנועתית רחבה. יש אפשרות לפרוס יישובים על בסיס אזורי, וכן הלאה. לערים קטנות אין הנתונים הללו, כמרכיב אי-אפשר להפוך אותן למרכזי החוויה התרבותית, הכלכלית והחברתית של סביבתם, מרכזים שבהם כל האנרגיה, לערים גדולות כמו באר-שבע, אשדוד ואשקלון, שתוכנו מראש כערים בינוניות או גדולות, תצמח וגדלו — אין אותו סוג של בעיות. לכן הייתי מציע סיווג שונה.

ולהערה האחרונה, כבר אמרתי בקריאת ביניים לחברי, חבר הכנסת עובדיה עלי: מכל בחינה שבעולם לא טוב להציג חזות של מסכנות. יש חברי כנסת שבאים לאמץ אתכם בתום-לב או בהירות מוסרית, ועכשיו, עם שיטת הבחירות של המפלגות הגדולות במרכז המפלגות, נעשו כל החיים הפוליטיים חלג חנופה אחד גדול, חנופת מובח המירוך אל הכנסת. אתם שנונים ופיקחים, ואני ממליץ מאוד שלא תצפו לסוג כזה של טיפול, כי הוא לא יעיל ולא טוב, ואל תאפשרו שייצגו אתכם כמסכנים אפילו אתם נקלעים למצב קשה, כי גם ערים גדולות וחזקות נקלעות לעתים למצבים קשים. מי שנוהג בכך כך פוגע בכס, אל תשתפו פעולה עם הדימוי הזה. אין בכך כל צורך, אין לכם שום סיבה לחוש שום רגש של נחיתות כשאתם עומדים ליד הוותיקים, בשום תחום שהוא. אני אומר לכם זאת גם כמורה באוניברסיטה, כי יש לנו היום כבר דוקטורנטים מאזורים שנהשבו בעבר אזורים טעוני טיפוח.

לכן, אני אומר שיש לסייע במקום שצריך, אבל יש גם להסתייג. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס, רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיג, ואחריו — לחברת הכנסת אורה נמיר.

אברהם ורדיג (מורשה-פא"י):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבין את מגיעיו של ידידי חבר הכנסת שבח וייס, אשר מפחיד אותנו בהתקרבות לימי הבחירות ובכך שאין לנו שום סיכויים להעביר חוקים ולהוציאם לפועל. הוא רואה את הנושא הזה, או הפעולה הזאת כחסרי רצינות. אני חולק עליו, ידידי חבר הכנסת שבח וייס. אני חושב שתפקידה של הכנסת ותפקידו חברי הכנסת הוא

המבנה התעסוקתי של ערי הפיתוח היום הוא כזה, שרוב התעשיות עוסקות בייצור טקסטיל ומוזון; ולמרות חוק שכר מינימום, שהביא בוודאי ברכה לא מבוטלת לערי הפיתוח, השכר בתעשיות אלה הוא עדיין הנמוך ביותר במשק. אין זה סוד שצעיר ערי הפיתוח, הן יוצאי צבא והן בוגרי המוסדות להשכלה גבוהה, לא חוזרים לערים אלה ולא מתצאים את מקומם בכל ערי הפיתוח כמעט.

אזכיר רק את מה שאמר לנו ראש המועצה באופקים — לו יכולתי, ואינני עושה זאת מפאת קוצר הזמן, הייתי מצטטת את סיכומי ישיבות ועדת העבודה והרווחה מהשנה האחרונה, הייתה מצטירת תמונה עגומה ביותר. הוא אמר כי זה 10 שנים לא שב לעירייה ולו גם צעיר אחד. בשנת 1986 עזבו 5,000 איש את באר-שבע, רובם ככולם צעירים ובעלי השכלה גבוהה.

אנחנו מדברים על האוכלוסייה הגדלה היום בערי הפיתוח, והיא קצת פחות מ-10% מאוכלוסיית המדינה. לעומת זאת, 27% מכלל המובטלים בארץ גרים בערי הפיתוח. רובם, או חלק גדול מאוד מהם, הם צעירים.

אין חשובה בחוק הזה בנושא הפיתוח ובנושא שינוי המבנה התעסוקתי. זה לא ייעשה במענקים, לא במענק של 8,000 שקל ולא במענק של 4,000 שקל לאדם.

הבעיה השנייה, רבותי חברי הכנסת, היא בעיית החינוך. היו ימים שבהם מערכת החינוך המועדפת של ערי הפיתוח הייתה טיבה מרכזית לאדם לרצות לעבור מהעיר הגדולה לעיר פיתוח. אזכיר רק לכולנו את חקיקת חוק חינוך תיכון חניס, שהיה קודם לכן אחת ההערפות הבלטות שניתנו לערי הפיתוח. הפיצוי שניתן בתמורה לכן לערי הפיתוח היה שווה לאפס. שום העדפה משמעותית לא ניתנה במשך השנים האחרונות לערי הפיתוח, ואנחנו לא נפתור זאת במענק כספי שיחלקו לאוכלוסייה.

אני רוצה להוסיף ולומר, ובכך להתקרב לסוף דברי, אדוני היושב-ראש: עלותו של החוק הזה מאות מיליוני שקלים. אינני מאמינה ששר האוצר, המוכר לנו מקרוב, יאשר הוצאה כזאת. אבל, אילו הוא היה מוכן לאשר זאת, רבותי חברי הכנסת, הייתי מציעה להשקיע את הסכום בשני דברים, וכשני דברים בלבד — — —

יעקב שמאי (הליכוד):

למדתי ממך, גברתי יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, שהכנסת עומדת מעל לממשלה, ואם נחליט — זה יחייב את שר האוצר לקבל חלק גדול מהחוק הזה.

אורה נמיר (המערך):

ידידי חבר הכנסת שמאי, לא שמעת את ראשית נאומי. רק דבר אחד אומר לך: לו התכוונו ברצינות לעשות זאת, לא היו עושים את התניגה היום לקראת הקריאה הראשונה. חוק מאשרים בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. זו הונאה, וכל הונאה איננה מקובלת עלי.

הייתי אומרת שיש להשקיע בשני דברים: ראשית, בהרחבת מקורות התעסוקה ובהעמקתם, במגוון אחר של מקורות תעסוקה כדי לקלוט את הצעירים בערי הפיתוח; זה העתיד של ערי הפיתוח. שנית — משפט: אחרון, אדוני היושב-ראש — בחזיון מערכת החינוך. אם לא נעשה שני דברים אלה, כל מה שאנחנו כאן עושים יישאר בבחינת מס שפתיים, ואני לא מעלה על הדעת שהיה משהו מאתנו שלא יצביע בעד החוק הזה.

ההדוח ליחמתו ולפעילותו הוקמו רוב ערי הפיתוח בישראל. הייתה לי הזכות להיות שעות רבות בחברתו ולשמע מפיו על מטרותיו ועל תקוותיו בנושא הקמתן ופיתוחן של ערי הפיתוח. נוסף על הנקודה המרכזית שהוא ראה בפיזור האוכלוסייה על פני המדינה ובהקמת מוקדי תעסוקה וחי רווחה לעולים, אשר באו זה לא כבר, ראה ספיר את החשיבות בקידום האוכלוסייה של העולים החדשים על-ידי מתן אפשרות להם ולמשפחותיהם להיות שותפים ביצירה החדשה של בניין ארץ-ישראל.

ובכן, רבותי, ההצעה הזאת אראה לשבח, כשם שרעיון ערי הפיתוח עצמו ראוי לשבח. אני רוצה גם לציין את חלקו של שר התעשייה והמסחר היום, מר אריאל שרון, שמאז כניסתו לתפקידו ראה לקידום עניני עריית הפיתוח בתחומים שהוא אחראי להם, כדי לפתור את בעיותיהן, אשר החריפו בתקופת המיתון הכלכלי והמשבר הכלכלי שפקד את המדינה בשנות ה-80.

אני מברך את היוזמים, ואצביע בעד הצעת החוק. אני מקווה שתהיה זו תרומה חשובה לא רק לפיתוח הנגב והגליל, הועקים לפיתוח, אלא גם לבניין ארץ-ישראל כולה. בימים אלה, כאשר עומד עם ישראל בפני הכרעות גורליות ונאבק עם השונאים הרוצים כחיסולנו, מסמל חוק ערי הפיתוח את התבססותו והתגלגלותו בנחלת אבותינו. החוק חשוב לאין-ערוך וגם חיוני. תודה.

היו"ר ד' בך-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר, ואחריה — לחבר הכנסת יצחק ארצי.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, ועדת העבודה והרווחה יכולה לקבל פרופסורה בנושא מצבן של ערי הפיתוח. צר לי לומר כאן, שכאשר מגיע אלינו הנושא של ערי הפיתוח — ואנו עוסקים בו מדי שבוע — הרי זה חמיד מהיבט עצוב שלהן.

אין חולק על כך שערי הפיתוח הן אחת היצירות היפות ביותר שקמו למדינת ישראל מאז הקמתה. אולם, רבותי חברי הכנסת, כחברת כנסת די ותיקה עלי לומר, שאילו הייתה כוונה ליישם את החוק הזה, לו היה עונה על קצה קצה של הבעיה — לא היו עושים את המפגש החגיגי הזה עם נציגי ערי הפיתוח לרגל העלאת החוק לדיון בקריאה ראשונה. חוק מתקבל רק לאחר קריאה שנייה וקריאה שלישית. יורשה לי לומר, שמאז אני בכנסת לא שמעתי על קיום מפגש שכולו חג וחגיגות לקראת קריאה ראשונה של חוק.

שבת ויס (המערך):

טקס חנופה.

אורה נמיר (המערך):

על כן, רבותי חברי הכנסת, אילו הייתה כוונה מצד מי שמכריע לקיים את המעט שיש בחוק, לא היה עושה זאת בעקבות ההחלטה על קיום הקריאה הראשונה. אם יורשה לי לומר: בעניין זה אני קצת מתפלאת על יושב-ראש הכנסת.

מעולם, בכל שנות עבודתי הציבורית, לא גרסתי שמותר להשלוח ציבור, כל ציבור שהוא, בוודאי לא את ציבור המנהיגים של ערי הפיתוח.

לערי הפיתוח יש שתי בעיות. ורק התמודדות רצינית אתן תשיבן לימי שגשוגן ותגשים את התקוות הגדולות שתלינו בהן. הבעיה האחת היא התעסוקה והמבנה התעסוקתי בערי הפיתוח.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
ודאי שלא.

אורה נמיר (המערך):

מי שלא יצביע בעד החוק, יחשב כמי שהוא נגד ערי הפיתוח.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תודה.

אורה נמיר (המערך):

סליחה, אדוני היושב-ראש, אני כבר מסיימת. אני לא השתתפתי בפסטיבל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

קודם כול, אני מבקש שלא תאמרי "סליחה" ליושב-ראש הישיבה.

אורה נמיר (המערך):

תודה רבה לך, אני מכבדת אותך.

יהושע מצא (הליכוד):

הייתי מעביר לך שתי דקות משלי אילו הסכים לך היושב-ראש.

אורה נמיר (המערך):

אבל אני מכירה את דב בן-מאיר.

היו"ר ד' בן-מאיר:

סליחה, פה לא יושב דב בן-מאיר, יושב פה יושב-ראש הישיבה, ואני מבקש ממך לכבד אותו ולא לנצל את העובדה שדיברת שבע דקות וחצי במקום חמש דקות.

אורה נמיר (המערך):

ניסיון לא תעוררנה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

בוודאי, רק אם זה נוגע לך. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם יוסף שפירא; ובהיעדרו — לחברת הכנסת נאוה ארד.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אחרי חוקי הגליל והנגב, חוק ערי הפיתוח הוא חוק רגיונלי נוסף, שבא לכטא מדיניות של השלטון כלפי אזור מסוים. עם זאת, חוק מסוג זה אומר לנו, שאכן החקיקה הכללית אינה מספיקה, ואנחנו זקוקים לחקיקה מיוחדת, ספציפית, שתענה על הבעיות הספציפיות של האזור. ואני תמה על כך שהחוק הזה הועלה עליידי שני חברי הכנסת כהצעת חוק פרטית. אני מכרז את חברי הכנסת יצחק פרץ ודוד מגן על היחמה שלהם, אבל אני שואל: מדוע לא הובא החוק הזה עליידי הממשלה? זאת כיוון שעם כל הספקות שבדבר, החוק הזה הוא חוק חשוב, משום שהוא נוגע לאזור יקר מאוד ללבנו.

ערי הפיתוח הן יצירה ציונית גדולה. ביציע ישבו היום רבים מבני אותה חבורה מופלאה, שקיבלה לידיה לפני שנים רבות שטחים מרוחקים ממרכז הארץ, שטחים פרוכלמטיים, עם אוכלוסייה שזה מקרוב באה מהמערב ומהמזרח, שיצאה מפחונים ומכדונים ומעבודות-יד. אנשים אלה, חסרי ניסיון אורבני, נחתמו להקמת ערים בישראל: בנגב, בגליל ובאזורים אחרים. היום הם יכולים להביט אחורה בסיפוק וקדימה בתקווה.

האפוס של המפעל הזה טרם נכתב בדפי הספרות, אבל הוא כבר נכתב על החולות והסלעים של אזורים צחיחים.

שהיום הם מקומות פורחים מבחינה כלכלית, חברתית וחינוכית — קנייה מידה להצלחה.

החוק שהציעו שני חברי הכנסת מבוסס על גישת התמרחן הכלכלי: חמריצים, מענקים ממשלתיים, מענק העזקה מקום מגורים, הלוואות מיוחדות לצורכי רכישת דירות, הקלות במס, יתרונות בתחום החינוך הרגיל והגבוה. לי חסר תמרחן של מפעלי תרבות וחברה. מפעלי התרבות והחברה הם האלמנטים הנותנים למקומות האלה את הרוח, את התדמית, וחשוב שתרומו לאזורים הללו יקבלו matching, דהיינו, שהממשלה תכפיל את התרומה; ואילו מפעלים עסקיים, כגון בתי-קולנוע וכל מיני סוגים אחרים של מפעלים הבאים לחזק את הפעילות החברתית והחינוכית יקבלו הנאות מס מיוחדות, ואני מקווה שהדבר הזה יתווסף על החוק לקראת הקריאה השנייה השלישית שלו.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גם אינני מרוצה מהסעיף העוסק בעידוד ההשקעות, כיוון שהסעיף הזה, לפי הבנתי, בא לתת רטוראקטיבית מענקים למפעלים שבאו לאזורי הפיתוח. אני מסכים למתן חמריץ למפעלים שיבואו; אני מסכים למתן עזרה למפעלים הזקוקים לחזיון; אבל אינני רוצה לתת חמריצים נוספים מטעמים כלכליים למישהו אשר הצליח בעבר, כפי שמוצע בחוק הזה. אני מקווה שנעמיק חשוב בעניין הזה.

סוגיה נוספת, עדינה במקצת — לפי סעיף 2 שבחוק תקבע ועדת השרים מי זכאי להקלות אשר החוק מדבר עליה, לפי קריטריונים של מרחק ממרכז הארץ, חוסן כלכלי ורמת השירותים. עם כל הכבוד ליישובי יהודה ושומרון, אינני יכול לקבל מדיניות סימטרית כשהיא מתבטאת בקריטריון של "שמור לי ושמור לך"; הואיל ומסבסדים, או תומכים, או מחזקים את אזורי הפיתוח בחקיקה, יש לעשות זאת ברזומנית גם בנוגע ליהודה ושומרון. אני רוצה לציין את ההבדל האובייקטיבי הקיים בין ערי הפיתוח ובין היישובים ביהודה ובשומרון. ההבדל הוא, שהאוכלוסייה של אזורי הפיתוח הגיעה אליהם עם קום המדינה. זוהי אוכלוסייה חלשה שבאה מארצות שונות, התלכטה בבעיות קשות וסבלה מחבלי עלייה וקליטה. המדינה הייתה חלשה, ועל כן הייתה ההשקעה בתשתית תעומה. יש להזכיר כאן את שיקום השכונות, אשר בא לחזק ולתקן דברים רבים שעוותו באותה תקופה. לעומת זאת, אזורי יהודה ושומרון הוקמו 20 שנה אחרי קום המדינה, לפי סטנדרטים חדשים, קונצפציות חדשות, והושקע בהן כוח אחר שהיה בידינו. לכן, עיני לא צרה בהגשת עזרה למי שראוי לה. אני מתנגד לתפיסה הגורסת סימטריה אוטומטית, שהואיל ואנחנו נותנים כאן, עלינו לתת גם שם, משום שמדובר במפעלים — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אתה יהודי ישר והגון, למה אתם משסים את ערי הפיתוח ביהודה ובשומרון? למה אתם עושים זאת? מה אתם עושים למדינה הזאת?

יצחק ארצי (המערך):

— — — משום שהמפעלים שונים וראוי שתהיה מחשבה אובייקטיבית לגבי כל אחד מהם — הכול לפי הצרכים ולא לפי שיקולים פוליטיים ומפלגתיים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה לחבר הכנסת ארצי.

יצחק ארצי (המערך):

אני רוצה להוסיף — — —

יהושע מצא (הליכוד):
רק להסית.

יצחק ארצי (המערך):

אני לא מסית, אני מדבר ומנתח. אני לא מארגן אספת עם. אני נמצא בבית-המחוקקים, ואני מוסיף שיקול אחד על מערכת השיקולים הקיימת.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אתה לא צריך לתת לו להסית.

הי"ר ד' בן-מאיר:

הרי אף אחד מכם לא ישכנע את האחר.

יצחק ארצי (המערך):

חבר הכנסת מצא, אני מאושר שאני לא כמוך.

הי"ר ד' בן-מאיר:

אני רוצה להזכיר לחברים שמדובר בחמש דקות. כאשר אתם מתפרצים, אתם נחלים כ-20% מדבריו של הנואם.

יהושע מצא (הליכוד):

זה עובר גבולות.

הי"ר ד' בן-מאיר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם שפירא, ואחריו — לחברת הכנסת נאוה ארד.

יהושע מצא (הליכוד):

חבר הכנסת שפירא, יישר כוח. אתה יכול להתפאר במפעלים שהקמת שם.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח שאני יכול לברך את ראשי ערי הפיתוח, שחלקם יושבים עתה ביציע הכנסת וחלקם לא נמצאים אתנו.

לפני 30 שנה יותר דיבר אתי פנחס ספיר, וזכרונו לברכה, על הליכה מתלאכיב לערי הפיתוח. זכיתי להקים מפעל באור-עקיבא. כאשר האזור הוגדר כאזור פיתוח בעדיפות א', וכרוך השם גרמתי לכך שדין אור-עקיבא כמרכז הארץ — אני לא יודע אם בצדק, אך בכל אופן פתחתי אז את הבעיה-הלכתית לנתיבות. המפעל בנתיבות נשרף בשבת. במוצאי-שבת באתי ואמרתי לפועלים: אל תחששו, אני לא אוזר מכאן. בתוך חודש הבאתי ציוד באמצעות מטוסים והקמתי את המפעל בנתיבות מחדש. הקמתי מפעל בנצרת. תמיד פניתי לאזורים שלא כל אחד רוצה לפנות אליהם.

שמעתי את דברי ידידי, חבר הכנסת ארצי. אני רוצה להגיד לך: כל דבר שנוגעים לעיירות הפיתוח — לא מספיק. ראה מה קורה היום בעולם, לא כסין, אלא בארצות-הברית; כפורטוריקו שבר העבודה וזל מאוד, והממשלה נותנת מענקים מופלגים, כונה מבנים וגובה כ-2% שבר דירה. גם באנגליה ובאירלנד יש מקומות שנוהגים כך, ואילו פה, אתה יודע שכל פעם קורה לנו דבר-מה אחר — פעם אחת מהפך כלכלי, ופעם אחרת צרה כמו זו המתרחשת עכשיו כשטחים המצב לא כל כך מושך את המשקיעים לכוא לכאן, אם אתה מפחד שיתנו תנאים מופלגים, אציין לפניך שלירושם ולמצפה-רמק נתנו את כל התנאים שמקבל אזור פיתוח א' בתוספת שחרור ממס ל-10 שנים. אני מבקש שתמנה כמה מפעלים הוקמו שם מאז חוקקו את החוק הזה. אנחנו צריכים בראש ובראשונה לחפש את המשקיעים ולמלא את אזורי הפיתוח בתעשייה ובתעשייה, במקום לרוקנס. תראה כמה אלפי

דירות עומדות ריקות בירושם וכמצפה-רמק. משום שכל פעם קם מישהו ומדבר נגד, והמשקיעים שומעים ופוחדים.

אומרים עלינו שאנחנו אנטי-ציונים; יש פה ציונים גדולים. מי גרם לפחית האוכלוסייה בערד, בחצור, באשדוד? האדמור מגור שליט"א אמר ליהודים שגור כירושלים ובבני-ברק: לכו לאזורי הפיתוח, הדליקו נו באזורי הפיתוח. תעשייה בלבד לא יכולה לתרום ליישוב אם אין בו נר תורה, מקווה ובתי-כנסת.

אני פונה לממשלה לסייע למצוקת הדיור ולהקים דירות להשכרה לפחות בעיירות הפיתוח. אני פונה אליה שתקים בתי-כנסת ומקוואות בערי הפיתוח. מבנים אלה הם מסוג הרבדים, המפארים את העיר. יש לתת לנו אפשרות לסייע בהקמת מוסדות וישיבות בערי הפיתוח. כי אנחנו רוצים לראות יהודים מכל הסוגים בכל עיר פיתוח. מעולם לא בדקתי אם בן אדם שבא לעבוד במפעל שלי דתי או לא דתי, חס וחלילה. אבל, אני רוצה שבעיר שאני גר בה או שהכנים שלי גרים בה תהיה גם אפשרות ללכת ולשבת בערב בבית-הכנסת. היום אין שום מדיניות הגורסת הקמת דירות להשכרה, בתי-כנסת ומקוואות בעיירות הפיתוח.

אנחנו צריכים לעשות הכול כדי למלא את עיירות הפיתוח בגליל ובנגב. מי שהולך ליהודה ולשומרון תורם, כוודאי, את חלקו; אבל אני עדיין רואה שהגליל והנגב ריקים, וכל הציונים הגדולים, שמדברים בעד הציונות, לא הולכים להקים שם שום דבר, תודה רבה.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת נאוה ארד, ואחריה — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

נאוה ארד (המערך):

כבוד היושב-ראש, חבר הכנסת, איני יודע אם חברי הכנסת שמו לב לכך — לכן אני רוצה להדגיש זאת — שבצעם הדויד מן העלו את הנושא על סדר-היום בחקיקה, אלא הם למעשה מביאים אותנו, כחברי הכנסת, לעשות מה שאנחנו חייבים לעשות: לא להיות תוחמת גומי למת שהממשלה רוצה.

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, שזה אולי החוק הראשון המעמיד אותנו בפני אתגר: שר האוצר אמר לנו כאשר הגיש את חוק יסודות התקציב — והוא רוצה להפוך זאת לחוק קבע — שכל הצעת חוק המוגשת לכנסת, שבביצועה כרוכה הוצאה או התחייבות להוצאה מתקציב המדינה, או שבביצועה כרוכה הפחתה בהכנסות המדינה, תצוין בה דרך המימון להוצאה או להפחתה. אנחנו, רבים מחברי הקואליציה, אמרנו שנצביע נגד הסעיף הזה, משום שאם אנחנו נאשר אותו — אני רוצה לומר זאת לחברי הטובים מערי הפיתוח, שלמסיבה ולחגיגה היום לא יהיה מקום. משום שאנחנו מדברים בקריאה ראשונה.

אני מסתכלת על חבר הכנסת יצחק פרץ. אני יודעת כמה הוא הקדיש לנושא עיירות הפיתוח, אני יודעת כמה הוא עמל על הגשת הצעת החוק, שכסופו של דבר צורפה להצעת חבר הכנסת מגן, ואני יודעת שהוא אמר חד וחלק, שנמאס לנו לשמוע הצהרות והבטחות. ראשי ערי הפיתוח יודעים כמה הצהרות וכמה הבטחות הם שמעו. אני רוצה לומר לראשי ערי הפיתוח: אני מאמינה שאתם צריכים לעמוד על המשמר, כי אם לא נהיה על המשמר גם כאשר דנים בחוק יסודות התקציב, ואם לא נדאג יחד לכך שלא יהיה מצב שבו חברי כנסת יגישו הצעת חוק פרטית אבל הממשלה בעצם לא תתקצב אותה, ועל-פי

החשוב הזה, חוק ערי פיתוח, כדי להחזיר דבר או דברים השניים במחלוקת. נעשה את כל המאמצים לכן שהחוק יאושר. נעשה את כל המאמצים ליצור את הלחצים הדרושים כדי שהחוק גם יכרע. חפסת מרובה — לא תפסת, תפסת מעט — תפסת. זהו כלל גדול בכל נושא.

בכל מערכות הבחירות העלו כמעט כל המפלגות במציעיהן את עניין עידוד ערי הפיתוח, אולם מעט מאוד נעשה מבחינה מעשית ומשמעותית כדי לעודד את ערי הפיתוח, והן נשארו עם בעיותיהן ורק בכוחות על-אנושיים החזיקו מעמד. ברור שאני מקדם בברכה את היוזמה הזאת ואת כל אנשי ערי הפיתוח שהופיעו כאן — את הנמצאים כאן ואת הנמצאים אתנו ברוחם. תבורכו.

ללא כל ספק, ערי הפיתוח, מלבד היותן אמצעי לפתח את המדינה ולפתוח לנו מרחבים חדשים, משמשות בשבילנו חומת מגן להגנה על ארצנו. ראיית שני הגורמים החשובים: פיתוח המדינה, פתיחת מרחבים חדשים, ועם זאת — ואולי אף לפני כן — היותן של ערים אלה חומת המגן של המדינה, ראייה זאת מחייבת אתנו להקדיש את מלוא חשומת הלב לחינוך, לפיתוח, להרחבתן ולעידודן.

בהזדמנות זאת נביע מלוא הערכתנו לתושבי ערי הפיתוח ומחייביהן, ועל כולנו להוכיח הערכתנו כמעשים משמעותיים.

רבותי, לא אהיה שלם עם עצמי אם לא אומר מה שמעיק עלינו. כשעברתי על סעיפי חוק ערי פיתוח נוכחתי שחסר בו משהו שיוכיח כי מדובר בערי פיתוח בארץ ישראל, בארץ הקודש. הרי לא מדובר בערי פיתוח בכרזיל או באוסטרליה. בחוק הזה אין נזכרים לחלוטין הצרכים ההכרחיים של שירותי הדת. כשם שסעיף 9 קובע שתושב עיר פיתוח לא ישלם בעד חינוך ילדיו במעונות יום ובגני ילדים טרום-חובה, כשם שסעיף 10 קובע שהחינוך בכתייהספר היסודיים והמתיכונים בערי הפיתוח יהיה על חשבון המדינה, כשם שסעיף 11 נאמר, שהמדינה תשלם מלוא שכר לימוד לתושב עיר פיתוח הלומד במסד המוכר על-פי חוק המועצה להשכלה גבוהה — למה ומדוע לא נזכרו בניית בתי-כנסת, מקוואות, בתי-חינוך חרדיים וישיבות?

לצערו הגדול, מצב המקוואות בערי הפיתוח הוא קשה ביותר. ברבות מערי הפיתוח אין כלל מקוואות. לא אחת נשבר הלב לשמח את אנוחותיהן של אותן משפחות המקפידות על טהרת המשפחה, שהיא יסוד היסודות ביהדות. יש מאות רבות של משפחות שממש מוסרות נפש על קיום טהרת המשפחה. הן מוכנות לנדוד קילומטרים רבים כדי להגיע למקוה.

רוב התושבים שהגיעו לערי הפיתוח היו אנשים דתיים, כן שבאו לשם כעולים חדשים ובין שהגיעו לשם כילידי ישראל. יש לספק להם מקוואות, בתי-כנסת, חינוך יסוד תורני וכן חינוך גבוה ישיבתי.

האינטרס של כולנו הוא לחזק את ערי הפיתוח ולבסס אותן. הבה נהיה מעשיים. העלייה המגיעה לארץ, בייחוד מארצות הרווחה, היא רובה ככולה עלייה של יהודים שומר תורה שאינם יכולים לגור בעיר או בעיירה בלי מקוה, בלי בתי-כנסת ובלי חינוך תורני. זהו כיום הרובאור העולים הייחדי כמעט מארצות הרווחה. למה לא נבטיח בחוק את צורכיהם הדתיים?

זאת ועוד. ידועה ההתלבטות של מאות וזוגות צעירים שאין להם אפשרות להגיע לידור במרכזי הערים. אילו דאגו שלא תחסר בערי הפיתוח התשתית הדתית, אין ספק שהיו נוהרים

החוק לא יהיה אפשר לבצע את החוק שנתקבל — אם לא נעשה זאת, הרי כל מה שהיה היסוד הוא הצהרה בלבד.

אני חושבת שמגיע "כל הכבוד" למציעי החוק, "כל הכבוד" לוועדת הפנים, אבל המשך הדרך חלוי בגו. לכן אני אומרת לחברי הכנסת: יש להתייחס לא רק לחוק ערי פיתוח אלא גם לחוק יסודות התקציב. זאת נקודה אחת.

נקודה שנייה, ולהערכתי אנחנו חייבים להעלות אותה כשאנחנו דנים בחוק: מה אפשר לעשות כשלמעשה לא עושה היום הממשלה את אשר יכלה לעשות בנושא ערי פיתוח? אני מלווה באופן אישי הקמת מפעל בעיה פיתוח אחת כנגב, ועוברת עם המשקיעים את דרך הייסוד והגיהינום שצריך משקיע לעבור על-מנת להקים מפעל. מה שקורה היום בפועל הוא, שמצד אחד מרבדים על השקעות ועל רצון לעידוד ההעסקה בערי הפיתוח, ומצד שני עושים כל מה שאפשר כדי שכספו של דבר יכרחו המשקיעים רלכו לארצות אחרות. ששם מציעים להם הצעות טובות יותר.

אני חושבת שאי-אפשר לדבר על חוק ערי פיתוח בלי לבוא ולומר שנושא התעסוקה, נושא המפעלים, נושא השקעות ההון, צריך עדיין לקבל תשומת לב מיוחדת לפני שהכנסת תדון בחוק הזה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

ונקודה אחרונה: אני מחייבת את כל ההצעות המדברות על תמרון ערי הפיתוח בנושא החינוך וההשכלה הגבוהה. אבל יעידו ראשי ערי הפיתוח, הרי הבעיה היא שחלק גדול מהלומדים לא יחזרו, כי אין להם לאן לחזור, וחלק גדול מתשתיות החינוך, שכאן רוצים לתמרץ אותה, לא קיימת כלל.

בידינו, זהו כוחה של הכנסת, להראות לממשלה שאנחנו מעבירים חוק בניגוד לדעתה.

היורד ד' בן-מיאיר:

תודה. רשות הריבור לחבר הכנסת מנחם פרוש, ואחריו — לחבר הכנסת אוריאל לין; ובהיעדרו — לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד הישג-ראש, כנסת נכבדה, בימים קשים אלה — והימים קשים עד מאוד בשל ההשתוללות של האוכלוסייה הערבית — בימים הקשים האלה, למרות ההשתוללות הפרועה של האוכלוסייה הערבית, מפולגת ממשלת האחדות, לצערנו הגדול, וזנאית מפורדת. אינני זוכר מתי היה כדבר הזה, שאשר מגיע לכאן איש ברמתו של מוכיר המדינה של ארצות-הברית לא יכולה ממשלת האחדות להופיע מלוכדת. ולא זו בלבד שמוכיר המדינה צריך לקפץ מישראל למצרים, לירדן ולסוריה, אלא עליו ללכת גם למשדר ראש הממשלה ומשם למשדרו של ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ, בקריאה ראשונה, ועוד במושב זה של הכנסת יביאו אותו קשים אלה, כשהפירוד והפירוק השתלטו על השלטון, דבר גדול הוא שמביאים לפנינו הצעת חוק זו, חוק ערי פיתוח, שהוצע על-ידי חברי הכנסת מר רוד מן ומר יצחק פרץ, על דעת רוב רובה של הכנסת. הבה נקוו שחוק זה יועבר כעת בקריאה ראשונה, ועוד במושב זה של הכנסת יביאו אותו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. יודע אני מה קרה לא אחת, כאשר התמקחו יותר מדי ולא הספיקו לסיים את הכנת החוק, וכינתים עמדנו לפני בחירות והחוקים לא התקבלו.

בחמש הדקות שהוקצבו לי לדבר לא אוכל להתייחס לסעיפי החוק, זה יעשה בוודאי בוועדה שתכין את החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. בדרקות הספורות שרשותי אני רוצה לפנות לכל חלקי הבית: ניהר מלנצל את החוק

פיתוח כדי לזכות בכמה אלפי שקלים. החלטה כזאת היא רצינית מדי והמוטיבציה לבצעה היא בהכרח ובאופן טבעי עמוקה יותר מן הרצון להשיג מתנה בשיעור של כמה אלפי שקלים. פיתוי זה גורע, לדעתי, ואינו מוסיף, ואני מציע לבטל את ההרבות יחס של כבוד למי שמחליטים להתיישב בעיר פיתוח, כדי שלא להציגם כמי שזקוקים במקרה לכמה אלפי שקלים ומתפתים להחליט החלטה בגלל מתן זה.

כמקום לתת מענקים אלה אפשר למצוא דרכים הולמות יותר לעודד הגירה לערי הפיתוח, כמו השתתפות בהוצאות המעבר לעיר הפיתוח, או הלוואות כתנאים נוחים כדי להתבסס בה. דבר זה ראוי לתקן.

אך, כאמור, עקרונית אני תומך בחוק ואצביע בעדו. תודה.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה. עכשיו תורו של חבר הכנסת דב בן-מאיר לדבר. אבל, כיוון שהוא מנוע מלדבר בחוקת תפקידו, הוא רוצה רק להודיע שהוא יתמוך בחוק.

רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון, ואחריו — לחברת הכנסת חייקה גרוסמן; בהיעדרה — לחברת הכנסת עדנה סולודר.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הייתי רוצה בהחלט להצטרף לחגיגה, לכך ולהאמין שהחוק הזה יעזור לערי הפיתוח וישנה את המגמה שהסתמנה בשנים האחרונות, של הגירה מערי הפיתוח למרכז הארץ. הנתונים אשר להגירה הן מהצפון, מהגליל, והן מהדרום, מהנגב, מעידים על עזיבת ערי הפיתוח. זאת, אף שגם היום ניתנות הטבות והעדפות לערי פיתוח.

השאלה שעל כלנו לשאול היא: למה? מהי הסיבה שבגללה הולך וגואה גל ההגירה כשנים האחרונות? אומר לכם, הבסיס, ההגדרה של עיר פיתוח, של אזור פיתוח, הגדרה זאת מעוותת בעיקרה. וכאשר הבסיס מעוות — התוצאות מעוותות. אינני רוצה לגלוש לפולמוס פוליטי, אעשה זאת בעוד דקה או שתיים. אביא דוגמה דווקא מהגליל.

אם רמת-ישי היא אזור פיתוח א', והיא קרובה מאוד לחיפה — יוקנעם, לעומתה, איננה אזור פיתוח א' — מי ילך לבית-שאן, כאשר ברמת-ישי ניתן ליהנות מאותן הקלות? מי ייסע לשם? מי ילך לקריית-שמונה? כולנו יודעים את הסיבה שבגללה זכתה רמת-ישי להיות אזור פיתוח א'. יושב פה ראש המועצה המקומית מגדל-העמק, שלושה יישובים — מגדל-העמק, עפולה ונצרת — וזו גם הם להיכלל במסגרת אזור פיתוח א'. הם היו אזור פיתוח ב' וקיבלו מעמד של אזור פיתוח א'. ברגע שהם מקבלים מעמד של אזור פיתוח א', אין ליישובים המרוחקים שום עדיפות עליהם. ודווקא להם צריך לתת יותר. לא כך יהיה, גם לא עליפי החוק הזה.

עד עתה דיברתי על אזורים המרוחקים ממרכז הארץ, שהרי גם מגדל-העמק וגם עפולה רחוקות יחסית מהמרכז. אני רוצה לשאול את אלה שאננם יכולים להשיב לי כי הם יושבים ביציץ: מי יקים מפעל בשדרות, במגדל-העמק, בעכו, כאשר במרחק רבע שעה או 20 דקות נסיעה מתל-אביב, באריאל ובברקן. בונים עכשיו 100,000 מטרים מרוכזים מבני תעשייה? 100,000 מטרים מרוכזים.

גאולה כהן (התחיה):

רק?

אליהן מאות אנשים, וברבות הימים אלפי אנשים, כפי שנהרגו בשעתם לאשדוד. לאשקלון, או כפי שנוהגים לחזור שבגלל ולערד שבנגב.

הכיטו וראו את המהפך הגדול שחולל הארמור' מגור, שיחיה, שהעביר מאות רבות של אנשים לערי הפיתוח האלה.

אנא, חנו דעתכם על הערותי ועל הצעותי. הן לטובתן של גרי הפיתוח שכולנו מעוניינים בפיתוחן.

הי"ר ד' בן-מאיר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אוריאל לין — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, בבקשה.

חיים רמון (המערך):

ומי אחריו?

הי"ר ד' בן-מאיר:

זוהי תעלומה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כללית ועקרונית אני תומך כמובן בחוק ובכוונותיו.

כידוע, ערי הפיתוח הונחו בשמונה השנים האחרונות. פיזור האוכלוסייה הפך מטרה שאין מתייחסים אליה עוד. אסנון של ערי הפיתוח הוא, שהן ירדו מוקדם מדי לדרגה נמוכה בסולם העדיפויות הלאומיות. הסיבה לכך ברורה ודיועה. אין מקום להתכחש לה. הדגש הושם בהשקעות, בשטחים הכבושים, בבניית יישובי דמה, בסלילת כבישים לא נחוצים, במתן חמיכה למשקים כושלים שהוקמו בלא צורך ובלא הצדקה בשטחים הכבושים.

את המגמה הזו יש לתקן. וגם אם לא זו היתה כוונת מגישי החוק, אני מקווה שהמגמה שהסתמנה בשמונה השנים האחרונות תשונה והחוק הזה יסייע להחזיר את סדר הקרימות הלאומי למצבו המקורי.

החוק מדבר על עידוד ערי הפיתוח בארץ, ואני מבין שהכוונה היא בהכרח לערים בגבולות המדינה. דברי ההסבר, כאילו החוק אמור לחול על ההתנחלויות בשטחים הכבושים, הם דברי הבל. ממשלת ישראל לא החליטה על החלת החוק הישראלי על השטחים הכבושים, והכנסת לא חוקקה חוק שיאפשר זאת. לכן, ברור הוא שהכנסת מתוקקת חוקים שיוחלו במדינה ולא בשטחים הכבושים הנתונים לממשל כיבוש צבאי.

עניין נוסף שאני מבקש להעלות — ואציע תיקון ברור זו לקראת הבאת החוק בקריאה שנייה ושלישית — הוא היחס ליישובים הערבים. כידוע, אזורי פיתוח מוגדרים כך ששום יישוב ערבי לא יוכל להיחשב יישוב פיתוח. אבל אני מקווה שעידוד ערי פיתוח יחול גם על יישובים ערבים.

אין סתירה בין פיתוח האזורים המרוחקים ואכלוסם על-ידי יהודים ובין מתן אפשרויות פיתוח לערים ולכפרים הערבים. דו-קיום פירושו התפתחות הדדית. התפיסה הגורסת כי פיתוח הארץ מתנה באפליה לרעה של האוכלוסייה הערבית היא מוטעית מיסודה. היא גרמה בעבר קשיים ועיוותים לכל מפעל הפיתוח והיא תגרום קשיים נוספים. יש לשרש תפיסה זו, וייתכן שדווקא חוק זה הוא האמצעי לעשות זאת.

הערה נוספת. אני תומך בהחלט כמגמה להעניק הקלות במסים ובחינוך לתושבי ערי הפיתוח, כפי שמוצע בחוק. אבל דומה לי שהמענקים החד-פעמיים של 8,000 שקל או 4,000 שקל, כמוצע בסעיף 6, הם מיותרים ומגוחכים. אינני מעלה על הדעת שמשפחה או פרט כלשהו יחליטו להקים את ביתם בעיר

מדיניות. וזהי אשליה. זהו ניסיון להעביר בדרך החוק תהליכים שצריך לכוון אותם.

אני סבורה שחלו בעצירות הפיתוח תמורות חשובות ומרחיקות לכת. יש עצירות פיתוח שאי אפשר להכיר אותן לאחר שהתפתחו והתקדמו כל כך. הנוף האנושי בהן השתנה, ומנהיגות חדשה צמחה.

אני יודעת שבעבר רוחה גישה פטריטית כלפי עצירות הפיתוח. ההנהגה ברוב-רובן של עצירות הפיתוח שאני מכירה איננה זקוקה לטיפול ולטיפוח. הומנים האלה חלפו, וטוב שחלפו. עם זאת, אם אנחנו רוצים להרבות את אוכלוסיית עצירות הפיתוח ולהביא אליהן אוכלוסייה שתחיה בהן — ולא לשנותים בבחינת מעשה טוב ליישוב — עלינו לדאוג לדברים החשובים ביותר לכל בן-אדם הרוצה להיות כבן-אדם במקום כלשהו ולהשתרש בו: חינוך טוב לילדים, שירותי בריאות משופרים, גן-ילדים, מסלול לימודים, מקצוע ומקום עבודה. ההטבות במס ההכנסה, שאינני מתנגדת להן, אם כי אני חושבת שיש לתת אותן בצורה הרבה יותר סלקטיבית, הן בשולי הדברים הללו.

יושבת פה יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, והיא יודעת בדיוק כמותי כמה פעמים עלו בחצי השנה האחרונה ענייני עבודה ואבטלה בעיקר בעצירות הפיתוח.

אורה נמיר (המעריך):

יותר מחצי שנה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אני רוצה דווקא לצמצם את הזמן, כדי שלא יאמרו שפעם היה רע ואחר כך נעשה יותר טוב. אני מדברת על מחצית השנה האחרונה.

אורה נמיר (המעריך):

אין שבוע שהנושא לא עולה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אין שבוע. כאשר היתה בארץ אבטלה בשיעור 5% — 6% בממוצע, היתה האבטלה באי-אלו עצירות פיתוח בשיעור של 15% יותר — על מה אנחנו מדברים אפוא? על הטבות במס הכנסה? תחילה צריכה להיות הכנסה. אי-אפשר לתת הטבה והקלה במס הכנסה, כאשר הפרנסה אינה מצויה ואינה זמינה.

אני יודעת שגם בתחום החינוך יש התקדמות במקומות רבים בעצירות הפיתוח. אני עדיין זוכרת את השנים הקשות ביותר, שבהן הפעילו משרד החינוך והממשלה תוכניות העשרה מיוחדות לעצירות הפיתוח. חשיבותו של מבצע זה הייתה רבה מאוד. והגישה החברתית שליוותה אותו הייתה גישה נכונה. היום אנחנו קוצרים את הפירות של תוכניות ההעשרה הללו. הלוואי שהיינו עושים זאת גם בתחום התעשייה, ולא היינו נותנים לעצירות הפיתוח להצטמצם רק סביב תעשיית הטקסטיל, ואני לא אומרת זאת על כל עצירות הפיתוח.

הדבר הנוסף — צריך לגוון את האוכלוסייה מכל הבחינות. עם קום המדינה יצרנו ריכוזי אוכלוסין מתוך מצוקה, אבל היה זה משגה חמור ליצור מרכזי אוכלוסין חד-ממדיים מבחינה אתנית, סוציולוגית, ומכל יתר הבחינות. יישוב צריך להיות מגוון. גם בחקלאות לא טוב שיש מונוקולטורה, וגם בפיזור אוכלוסין אין הדבר טוב.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לומר משהו בנושא כאוב, ואני יודעת שמיד יתחילו לקרוא כאן קריאות ביניים.

חיים רמון (המעריך):

רק... ואיני מדבר עכשיו על פוליטיקה. בסדר, שיגורו שם ריחיו שם. ניח שהכל בסדר. אבל אי אפשר לדבר על פיתוח ועל העברת מפעלי תעשייה לירדן או למצפה-רמון או לקריית-שמונה או למגדל-העמק, וכו' בזמן לבנות 100,000 מטרים מרובעים של מבני תעשייה בברקן ובאריאל.

קריאה:

מדוע?

חיים רמון (המעריך):

חינוך שמי שנותן לאריאל אותן העדפות שהוא נותן לשדרות איננו נותן למעשה לשדרות שום סיכוי להתקיים; שום סיכוי שבעולם. אפשר לכם סיפור אמיתי. "כור" רצתה להעביר מפעל מכפיר-סבא לכרמיאל. אמרו העובדים: למה אתם רוצים לפטר אותנו? השיבו מ"כור": אם נעבור לכרמיאל, נזכה בהטבות. אמרו העובדים: למה תעברו לכרמיאל — אם תעברו למקום המרוחק 3 קילומטרים מכאן, ליד קלקליה, תקבלו אותן הטבות ולא תפטר אותנו. זאת דוגמה אמיתית לשיקולים הקובעים את ההכרעות הסופיות.

לכן, כל עוד לא יהיה שינוי אמיתי ובסיסי, וכל עוד לא יהיו קריטריונים מובהקים להגדרת אזור פיתוח, תישאר השיטה מעוותת כפי שהיא, וערי הפיתוח בדרום ובצפון יתרוקנו לטובת אזורים הקרובים ל"קו הירוק" ביהודה ובשומרון, ובצדק מהבחינה הכלכלית.

אי-אפשר לדבר בנשימה אחת על שני הדברים, צריך להיות מרחק. אם המרחק מאריאל לתל-אביב נכבש החמש הוא 20 דקות נסיעה, אין אריאל יכולה לזכות באותן העדפות שזכאית להן קריית-שמונה. אם רוצים שמישהו יגיע לקריית-שמונה, או לירדן או לירמונה, יש להתחשב בכך.

אני יודע, ההכרעה הזאת אינה נעימה לכמה מראשי ערי הפיתוח, שנמנים עם זרם מסוים, אבל זוהי האמת. במסגרת הנוהנה של ההטבות וההעדפות לא יכלו ערי פיתוח בצפון ובדרום להמשיך ולהתקיים.

לכן, סיווג מחדש הוא המפתח לחוק הזה. אם החוק הזה יעבור ללא סיווג מחדש של עצירות הפיתוח, הוא יגזור כליה מוחלטת על עצירות הפיתוח בצפון ובדרום, וההגירה מהצפון והדרום לטובת האזורים הקרובים ביהודה ובשומרון תלך ותגדל.

אני מציע גם לחברי הכנסת וגם לראשי עצירות הפיתוח לראות לסיווג מחדש ולדעת מהו הסיווג לפני קבלת החוק, ואף להתנות בכך את קבלת החוק.

היזיר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת חייקה גרוסמן, ואחריה — לחברת הכנסת עדנה סולודר.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בזמן האחרון מציעים חוק בכל מקום שאין בו מדיניות. כמובן, גם אני אצביע בעד החוק.

שבח וייס (המעריך):

יש לנו ברירה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

זה אתה אמרת. עם זאת, שום חוק אינו יכול לכרוא תחת

הפיתוח גם את מטולה הוותיקה, את יבנאל אשר שנות קיומה מתקרבות עוד מעט ל-100, את מנחמיה, את כפר-תבור, את המושבה כינרת. חייכתי לעצמי. אם אלה יישובי פיתוח — מדוע לא כל היישובים? מדוע המושבה כינרת — כן, וקבוצת כינרת — לא? מדוע מנחמיה — כן, ודגניה — לא? וכן הלאה.

אני רוצה להרגיש במיוחד, את אזורי הפיתוח ואת יישובי העולים באזורי הפיתוח, שהאוכלוסייה בהם היא בדיוק אותה אוכלוסייה.

יעקב שמאי (הליכוד):

בעצם, השבת על השאלה: למה התכוון חבר הכנסת דוד מגן? — הקיבוצים לא קלטו עולים והמושבים קלטו עולים.

אמירה סרטני (מפ"ם):

האם הקיבוצים לא קלטו עולים? על סמך מה אתה אומר זאת?

ערנה סולודר (המערך):

עוד אחיינס לזה. חבר הכנסת שמאי, חשבתי לחשוך לי את מלחמת הבחירות ואת ההיגרויות אתר ההסתה שהתלה היום בדברי חבר הכנסת מצא, אבל אם גם אתה מתייחס לזה — אענה לך על השאלה מי קלט עולים ומי לא קלט עולים.

אין אפשר לדבר על קריית-גת בלי לדבר על יישובי העולים בחדל-לכיש? אין אפשר לדבר על בית-שאן בלי לדבר על יישובי הפרברים סביבה? אין אפשר לדבר על קריית-שמונה בלי לדבר על יישובי מעלה-הגליל ועל היישובים ליד דפנה? אין אפשר לדבר על מעלות, על הווילות, בלי לדבר על היישובים במעלה-היסוף, בקו העימות? אין אפשר לדבר על אילת בלי לדבר על יישובי הערבה, ואפשר להמשיך ולמנות עוד ועוד.

הערה נוספת, לגבי הקיבוצים. אני מציעה שלא להתחיל בהתנצחות הזאת. הרי אפשר להביא נתונים על מספר העולים שקלטו בקיבוצים באותן שנים. אני יודעת שהקיטוב, בחלקו, בין הקיבוצים לבין עיירות הפיתוח נובע מכך שהקיבוצים שתשתייכו אותן שנים היתה רעועה מאוד, נאלצו — והם עשו זאת מתוך הכנה, אף, שהיתה בהם התנגדות לעבודה שכירה — לקלוט עובדים במפעליהם ולספק להם תעסוקה ומגורים. היום מתפתחים ייחסי שכונות טובים מאוד; זאת כאשר אין הסתה מפלגתית.

אני רוצה לגעת עוד — — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

את חייבת לסיים.

ערנה סולודר (המערך):

אני רוצה לגעת בקצרה בהרכב ועדת השרים המוצע פה. אני חושבת שאין לדבר על ועדת שרים בנוסח זה, בלי לכלול את שר הביטחון, את שרת הבריאות, את שר המשטרה ואת שר החינוך.

דבר אחרון, לא אוכל להצביע בעד החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, אם לא יחול שינוי בסיווג ערי הפיתוח ואזורי הפיתוח. היום מופיעים ברשימה היישובים שהוזכרו כאן כחבר הכנסת-רמון, ואילו כל המצפים, כל היישובים החדשים בגליל, כל היישובים בערבה ויישובים רבים כנגב אינם מופיעים בסיווג המקנה פטור ממס הכנסה — כשיעור של 10%, ולא של 30%, כפי שמציעים כאן; כמו כן, כל היישובים בגולן, שלגביהם החליטה הממשלה שהם יישובי עימות

היו"ר ד' בן-מאיר:

את חייבת לסיים. הנה הזמנת אותן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אני מסיימת. חברי כנסת נכבדים, עם הדי על הלב — האם אתם רוצים לומר לי שקריית-שמונה, אופקים ושדרות, ולצערי גם באר-שבע, שנמצאת היום במצוקת גדולות מאוד, שוות לאותן התנחלויות, המרוחקות חמש דקות מכפר-סבא, ועל כולן צריכים לחול אותם כללים ואותם חוקים כאשר תקבע ועדת השרים מי א' ומי ב'?

יעקב שמאי (הליכוד):

התשובה היא — כן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אני יודעת שהתשובה שלך היא כן. אם כך, לא יהיו לנו עוד יישובים מפותחים לא כנגב ולא בגליל.

יעקב שמאי (הליכוד):

ככל שתמשיכו לדבר בסגנון הזה, כך תתקרבו יותר אל הים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, בשנה האחרונה עזבו את הנגב 14,000 איש. איזו חשוכה יש לכם על נתון זה? תבדקו לאן הם הלכו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

רשות הדיבור לחברת הכנסת ערנה סולודר, ואחריה — לחבר הכנסת גרשון שפט.

ערנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חבר הכנסת, אחשון את הכרעה לשני המצעים הנכבדים, שעניינם המרכזי היה, כנראה, כחגיגה והם אינם טורחים אפילו לשמוע את הערות חבר הכנסת היושבים באולם מתחילת הדיון בחוק הזה. אם החוק חשוב — אנא, יתכבדו ויכבדו גם אותנו בנוכחותם; ואם אינו חשוב — אמנע מהכרעות. אני מוכרחה לומר שאני מצטרפת אפילו למרבית דכריו הבוטחים ביותר של חבר הכנסת צירלי ביטון, ועל-פי הרוב אינני מזדהה עם דבריו.

אני רוצה להעיר כמה הערות. קודם כל, לגבי המושג: ערי פיתוח. נדמה לי שהגיע הזמן להחליף את המושג הזה במושג: ערי שדה. ערי הפיתוח הן התנאים, ערי שדה, וחברו, חבר הכנסת שבח וייס, כבר אמר דבר בנושא זה. אלה ערי שדה, וכל התייחסות אליהן, מכל הבחינות, צריכה להיות כאל ערי שדה. צריכה להיות התייחסות גם לפריפריה שלהן, ועוד אחיינס לזה.

חברים כבר אמרו, שלאחרונה. אנחנו עדים לאינפלציה בחוקים: חוק הגליל, חוק הנגב; והיום — חוק ערי פיתוח. אני מדירה מראש, שאם לא יכללו בחוק את אזורי הפיתוח-אצו הצעת חוק אזורי פיתוח. אבל במקום להרבות בחוקים מיוחדים שמטרתם חיובית — פיזור האוכלוסייה בחיבי הארץ והעדרת האזורים המרוחקים — הגיע הזמן להקים גוף של שרים שיעסוק בנושא ההתיישבות באזורי הפיתוח ויקבע את סדרי העדיפויות לאזורים אלה. את התנאים ההכרחיים לקיומם ולפיתוחם, או במלים אחרות, מה שאמרה חברת הכנסת חייקה גרוסמן שדכרה לפני — את המדיניות ההכרחית שתסייע, קודם כל, בהחזרת הבנים לעיירות אלה ובמשיכת אוכלוסייה חדרה אליהן.

כיום, תחת השם של ערי פיתוח חוסים יישובים רבים. שמעתי את חבר הכנסת דוד מגן כולל בחגיגות בין ערי

יתנו להם תקציב בשיעור זה או אחר. הפרנסה, התרבות והחיים החברתיים יכולים להיות הרבה יותר טובים, אם יופנו לעיירות הפיתוח המשאבים הדרושים לפרנסת התושבים בכבוד.

היז"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב שמאי. ואחריו — לחבר הכנסת ינאל כהן; ואם הוא לא יהיה באולם — לחבר הכנסת מרדכי ורשובסקי.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, נציגי עיירות הפיתוח, אני רוצה לומר לכם, שכאשר שמעתי מחברי, חבר הכנסת דוד מגן, שהוא מתכוון להגיש לכנסת הצעת חוק פרסית בנושא עיירות הפיתוח, חשבתי וגם אמרתי, שאכן הגיע הרגע לעשות זאת.

כל כך הרבה נאמר כבר על עיירות הפיתוח. מי לא חפץ כמלל כלתי נדלה בצורך הגורל לעזור לעיירות הפיתוח? עם זאת, בשנים האחרונות, בתקופת כהונתי בועדת העבודה של הכנסת, נוכחתי לדעת כי אפשר היה למלא נהרות כדמעות על מה שקורה בעיירות הפיתוח ועל הציבור הגאה החי בהן בתת-תנאים, בתנאים קשים, בריחוק ממרכזי הארץ, ציבור העובד במפעלי טקסטיל למיניהם, ובכל זאת אינו מתיאש ואינו קם ועוזב.

לדיבורים על עידוד עיירות פיתוח יש משמעות אחת: כסף. כאשר מדברים על הרצאה כספית לעידוד עיירות הפיתוח, הכוונה היא לפזר את האוכלוסייה בארץ בצורה טבעית. שמעתי גם את הוויכוח של ראשי ערי הפיתוח על יהודה ושומרון, ובכן, גם היישובים ביהודה ובשומרון הם יישובי פיתוח. נראה שכאשר דווקא נציגים מהצד הזה של האולם הסיתו את האוכלוסייה בעיירות הפיתוח, הם לא רצו לראות את האמת. כשנים שבהן היתה תנופה בהתיישבות ביהודה ובשומרון היתה צמיחה בעיירות הפיתוח, היה גידול אוכלוסייה בעיירות הפיתוח, רמת החינוך, רמת התעסוקה ורמת השכר עלו, החשתיית התעשייתית הוקמה ומפעלים מתוחכמים נבנו. כמה כאב הלב לשמוע את ההשמצה, שמעבירים את הכספים מעיירות הפיתוח לטובת יהודה ושומרון.

יז"ר נאמן (התחיה):

תוך מזה גם את המצפים — — —

יעקב שמאי (הליכוד):

ולא די בזאת, אלא שממשלות ישראל מ' 1977 ועד 1984 גם ייהדו את הגליל באמצעות מצפים, והאחרים רק דיברו. ישבתי היום במליאה ושמעתי בקשב רב את דברי חברי מהאגף הזה של האולם. גם הצעת החוק הפרסית הזו, שהיא למעשה הצעת חוק שתחייב את הממשלה, נאמרה כאן בהסתה. אמרתי, אם יצביע האגף הזה בעד החוק, יהיה זה כדי שעיירות הפיתוח לא יראו שהוא הצביע נגד. לפיכך, גם כאן אין שלמות, גם כאן יש הסכמה מתוך הכרח. ואני רוצה לשאול אתכם, חברות וחברי הכנסת — — —

אורה נמיר (המערך):

אל תעשה רמנוניה מהכול. זו איננה חברת העובדים — — —

יעקב שמאי (הליכוד):

אני רוצה לומר לכם, רבותי חברי הכנסת, שכאשר איים שר האוצר ואמר, שמימורו של חוק זה יעלה כסף רב, הוא איים גם

הכאים לפטור — עד היום, שר האוצר לא מימש החלטה זו. אני חושבת שאלה דברים הקדומים לחוק הזה.

היז"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת גרשון שפט, בבקשה. ואחריו — לחבר הכנסת יעקב שמאי.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, אני רוצה לדבר באופן כללי על ערי ועיירות הפיתוח, שממשלות ישראל למיניהן, במשך שנים רבות, הקימו במקומות שלא חמדי היתה לגביהם הסכמה לאומית. אני עוד זוכר שהיו הפגנות נגד הקמת כרמיאל וערים אחרות. בכל זאת כל ממשלות ישראל הקימו את ערי הפיתוח, כדי שארץ-ישראל במרחביה תישב ביהודים וכדי שפיזור האוכלוסייה יהיה ממש, ולא כל עם ישראל ישב בין חיפה לאשקלון.

אבל, במהלך הקמתן של העיירות האלה וביסוס אמצעי התעסוקה שלהם הוכחו אליהן הרבה תעשיות ששכר העבודה בהן נמוך. עובדה זו יצרה בעיות לאנשים העובדים במקומות הללו. לכן, אחד הדברים שחייבים לדעת לעשות הוא: להביא לאזורים אלה תעשיות מתוחכמות שיאפשרו מתן שכר גבוה יותר ויאפשרו לבנים שלמדו באוניברסיטאות, בטכניונים ובמכללות לטכנולוגיה מתקדמת למצוא פרנסה באותם מקומות.

לפני כשלוש שנים היתה לי זכות להסתייג במליאת הכנסת מהצעת התקציב שהביאה הממשלה בשעתה ולהציע להוסיף לתקציב התעשיות, דרך מרכז ההשקעות, כמיוחד לערי הפיתוח, 23 מיליון דולר נוספים, כלומר הכפלת התקציב. עשיתי זאת לא מפני שחשבתי שבמקומות אחרים לא זקוקים לכסף הזה, ולא מפני שחשבתי שהכסף הזה אינו נחוץ להמון דברים אחרים שכולנו מכירים, אבל חשבתי שהקמה של תעשיות באזורים האלה היא אחת הנקודות המרכזיות שיכולות לקדם כל מה שאני רוצה להביא לכך שתושביהן יישארו במקום ובניהן לא יעזבו.

כדברים שנשמעו כאן קודם לכן נשמעה נימה ממורמרת על כך שההשקעות ביהודה ובשומרון עומדות בכיכול מול ההשקעות בעיירות הפיתוח, והכספים שהיו אמורים להגיע לעיירות הפיתוח לא מגיעים אליהן בגלל השקעות ביהודה ובשומרון. אני רוצה לדחות הסתה זו, כשם שאני דוחה דברי הסתה של מי שאומרים שכספים המופנים להצלת קופת-חולים או להתיישבות באים על חשבון עיירות הפיתוח.

אני חושב, שסוג זה של סיעותים לא מוסיף לעניין, כי לדעתי צריך לפתח גם את עיירות הפיתוח וגם את יהודה ושומרון, ויש לעזור גם לאותם מפעלים הנתונים בקשיים, כדי שיתאוששו.

דבר נוסף, דובר כאן על הסיווג. אכן, יש מקום לדון מחדש בסיווג של עיירות הפיתוח. אני חושב, שאם ימשך המצב כפי שהוא, נאחנו נגיע לכך ש-80% מכל העיירות והערים יוגדרו כעיירות פיתוח. לכן, צריך לעשות סיווג מחדש של אותם מקומות.

ולבסוף אני רוצה לומר, שיותר משחשוב לתת הנחות לאנשים הגרים בעיירות וערי הפיתוח, חשוב ליצור בהן תשתית של חיים טובים. אם ייצרו שם תשתית של חיי תרבות, חיי חברה, אם יקמו שם תעשייה מתוחכמת — כי אז יסתדרו הדברים מעצמם, והבנים ירצו לחזור אליהן. לא יהיה זה טוב אם במקום עידוד המקומות עליידי הקמת תעשיות מתאימות

שכולנו חיים אותו ועדים לו. לא יעלה על הדעת, שנשלים עם מצב ש-2 מיליונים מבני עם ישראל ישבו ברצועה צרה בין גדרה לחדרה, משום ששיבה זו מסוכנת מבחינה ביטחונית, מבחינה גיאוגרפית ומבחינה אקולוגית. כולנו מכירים תמונת מצב זו.

השאלה שאנחנו שואלים את עצמנו כל יום היא, איך אנחנו מביאים באמת לפיזור האוכלוסייה כיעד לאומי של בניית חברה חדשה, של אפשרות לקדם אותם באמת מעבר למה שעשינו עד היום, ועשינו רבות. אבל תמונת המצב הזאת צריכה בהחלט להשתנות, ומיד. ולכן אנחנו מדברים על הגליל, על יהודה ושומרון ועל הנגב בנשימה אחת, מזרחה, מערבה, צפונה, וכל זה עדיין בגבולות קטנים וצרים של מדינת ישראל. ולכן צריך לחת תשובה בנושאים האלה.

אני יודע שיש לנו כמה חוקים שיש בהם העדפה של ערי הפיתוח, אבל היא אינה עונה על הבעיות. יש לנו בעיה של חוק עידוד השקעות הון, אך כזה די. גם אם כסיתו את הגירעונות, עדיין לא הבאנו לתוספת אוכלוסייה משמעותית ולדילול רצועת החוף. זה המצב הקיים. ומה לגבי העתיד?

יש כאלה שמנסים להאשים, ובצדק, שאולי משהו מנסה לעלות טרמפ על החוק הזה על רקע הבחירות. אני רוצה לומר ביושר, שהמצב שנקלענו לתוכו מחייב בדקיבית יסודי, לאומי, עקרוני ממדרגה ראשונה. אני יודע שגם בחוק הזה עוד אפשר לעשות שינויים כאלה ואחרים. אבל חייבים לפעול, לא רק במלל ובהצהרות אלא במעשים.

אני פונה לחברי גם במערך וגם בליכוד: יש בעיות תקציביות קשות. שר האוצר מתנגד לחוק, וטעמו ונימוקיו עמו. הוא רוצה יציבות; גם אנחנו רוצים. הוא רוצה שלא תהיה פריצה של תקציב המדינה; גם אנחנו רוצים. הוא רוצה שלא תהיה העלאה של השכר הריאלי מעבר למה שכבר עלה; גם אנחנו רוצים בזה. זה צורך לאומי של עם ישראל כולו. אבל כשם שהתאחרנו על החוק הזה, אם נשכיל לבוא בדברים עם שר האוצר ולומר לו שמעבר לחוק הזה אין פריצת תקציב בשום חוק נוסף, נדמה לי שנוכל לשכנע גם את שר האוצר בעניין הזה. אני חושב שיש לזה סיכוי. אני אומר מתוך אחריות ועל סמך מידע מסרים, שהוא יסיר את התנגדותו. הפחד שלו — והוא פחד מוצדק — הוא, שאם יתקבל החוק הזה, תהיה פריצת התקציב גם בחוקים אחרים. אבל זה חוק שהוא הכרחי כאמת, הוא צו השעה, הוא צורך לאומי. אם ניתן יד למימוש החוק הזה ותהיה הסכמה גם מצד המערך וגם מצד הליכוד שבשלב זה, לפחות עד הבחירות, לא יובאו חוקים נוספים, חוקה עלינו שלא רק נצהיר הצהרות אלא גם נעשה מעשים.

היור"ר בן-מאיר:

תודה. חבר הכנסת יגאל כהן, אני מבין שהודעת לנו, כמו ב"מחפשים את המטמון", הודעה מתוך יד אישי, מתוך מידע אישי.

יגאל כהן (הליכוד):

קצת מידע וקצת תחושה.

היור"ר בן-מאיר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לאחרון הנואמים, חבר הכנסת רן כהן.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני הישכב-ראש, כנסת נכבדה, מדינת ישראל זקוקה לחוק ערי פיתוח. על זה אין כל ריב, וטוב שהנושא כנושא הועלה לדיון. אני חושב שאנחנו חייבים לעגן בחקיקה את

על סיעת הליכוד, שאחד מתביריה, חבר הכנסת דוד מגן, הצלה את הצעת החוק, אז אמרנו: נכון — אבל, חשוב שתושבי עירות הפיתוח יהיו טוב יותר, ריש להביא בחשבון את המרחקים הגדולים, ואת העובדה שבשלוש השנים האחרונות ירדה רמת ההכנסה בעירות הפיתוח, הבנים החיילים עוזבים אותן, והסטודנטים עוזבים לא רק בתקופת הלימודים אלא גם לאחריה. עוד טענו, שהמשמעות של מתן הטבות לעירות הפיתוח פירושה פיתוחה של מדינת ישראל ופיזור האוכלוסייה, ופיזור האוכלוסייה משמעותו גידולה של מדינת ישראל ומניעת היווצרותם של שני סוגי תושבים בה.

מישהו ניסה לומר היום מעל במה זו, שכמעט שאין היום הבדלים — המצב הדמוגרפי השתנה, האינטגרציה בעיצומה וכו'. למרות זאת, עדיין אפשר לקבוע, שלמי שגר רחוק כל כך ממרכזי האוכלוסייה מגיעה הטבה, ולא חשוב מי הוא, מה הוא סוג העיריה שבה הוא גר, ומה שמה.

אני חייב לומר עוד משפט אחד לחברת הכנסת עדנה סולודר. ההבדל בין הקיבוצים למושבים ולעירות הפיתוח הוא, שהקיבוצים הם יישובים חקלאיים המבוססים למעשה על תעשייה. כאשר קמה התעשייה בקיבוצים בשנות ה-50, היו העובדים מעירות הפיתוח עובדים בקיבוצים, היום יש מפעלים בעירות הפיתוח, צריך להקים בהן מפעלים נוספים, צריך לעודד את נציגי עירות הפיתוח, להעלות את רמת התרבות ורמת החינוך, להגדיל את שיעור התעסוקה ולהעלות את רמתה, להגדיל את השכר ולגוון את סוגי המפעלים — כל זה כדי שהאזרחים בערי הפיתוח יגישו שהם אזרחים והם לאזרחי תל-אביב. תודה.

היור"ר בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל כהן, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

יגאל כהן (הליכוד):

אדוני הישכב-ראש, חברי הכנסת, נדמה לי, שכבר נאמרו דברים רבים בזכות החוק הזה, ואף-על-פי-כן הייתי רוצה להביא בקצרה שלוש נקודות.

נקודה אחת. יצרנו ליישובי יהודה ושומרון ולעירות הפיתוח מסגרת משותפת אחת של המפעל הציוני — גם היום בכנסת, גם בהתכנסות שהיתה היום בכרבת יושב-ראש הכנסת, וגם כפעולה שקיימנו בשנתיים האחרונות.

הדבר בא לידי ביטוי בשלושה מישורים: אחד — השנה הצלחנו להבטיח את כיסור הגירעונות גם ליישובי יהודה ושומרון וגם לכל עירות הפיתוח והיישובים החדשים. אם אני טועה, זו הפעם הראשונה לאחר 10 שנים שהדבר עלה בדינו. כמו כן, הבטחנו בניית בסיס תקציבי חדש, כדי שהמצב הזה וכדי שההוצפה הזאת של שבתות והשבתות דווקא בחוליות החלשות האלה, שהיינו עדים להן חדשות לבקרים, לא יחזרו על עצמם. עשינו מאמצים כדי להצליח לכסות אחת ולתמיד את הגירעונות; לא לתת לבנקים ליהנות מהמצב הזה, ולהבטיח מסגרת תקציב מסודרת ונאותה לעירות הפיתוח, ליישובים העירוניים החלשים וליישובי יהודה ושומרון כמסגרת אחת.

מישור שני — גם השנה אישרנו — לפני שבוע — תקציב של 18 מיליון שקל לכבישים ולביוב, מה שלא היה בתקציב של השנה הזאת. השנה יקבלו 18 מיליון שקל ובשנה הבאה יקבלו 18 מיליון שקל נוספים.

מישור שלישי — החוק הזה בא למעשה לענות על מצב,

ראשונה, שאנשים ירצו לבוא לשם, שיהיו שם המורים הטובים ביותר, ושיבנו שם בתי תרבות. ואם צריכים לבנות שם בתי-כנסת ומקוואות, כפי שהציעו כמה חברי כנסת דתיים, אני גם בעד זה. אבל מה שנעשה כאן זו שפיכת כסף באוויר בלי כל התמודדות אמיתית ורצינית עם הבעיה.

לכן אני חושב שהחוק הזה איננו רציני. אם יבוא החוק הזה לקריאה שנייה ושלישית בניסוח שיאפשר כאמת להתמודד עם הבעיה של עיירות הפיתוח ולמצוא לה פתרון, אפשר יהיה להצביע בעדו. בנוסחו הנוכחי הוא אינו ראוי שיצביעו בעדו.

היורד ד' בן-מאיר:
חורדה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן, אחרון הנואמים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני הושבי ראש, חברות וחברי הכנסת, תנוח דעתו של ידידי וחברי חבר הכנסת וירשובסקי. אין סכנה שבגין החוק הזה תוציא ממשלת ישראל אפילו אגורה שחוקה אחת. אילו הייתה סכנה כזאת, אני מבטיח לך שהיית רואה כאן את שר האוצר וסגנו מקצצים את הקאליציה כדי להפיל את החוק הזה ולהכריע אותו אפיים ארצה; הם לא היו נותנים לו, לרבע ממנו ולעשירית ממנו לעבור. זהו חוק תרמית, וכל ייעודו הוא לשלם מס שפתיים בשנת בחירות.

רבותי חברי הכנסת, האם אתם יודעים לאיזו רמת גיחוך הגיעו הדברים? לפני שבועיים שלושה שבועות קיבלו רוב, או כל ראשי ערי הפיתוח הודעות מהאוצר על קיצוץ רטרואקטיבי של התקציב שלהם — כלי הכנה, בלי שניתן להם להתארגן לקראת התקציב המקוצץ הזה. היום רובם נמצאים ב"אובדרסט" ומשלמים לבנקים ריבית קצוצה. ועכשיו, כמקום לתת להם תקציבים, נותנים להם גירות ומלים. הרי זה ממש בלוף אחד גדול, חסלחו לי.

יגאל כהן (הליכוד):
כיסו להם את הגירעון.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
לא יפה, חבר הכנסת רן כהן. היה כאן מאמץ כזה של חברי הכנסת. למה אתה פוגע בהם?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
האמינו לי, אילו באו הדברים שמדברים עליהם בחוק הזה — פטור משכר לימוד, פטור ממס הכנסה, הלוואות ריז, עידוד השקעות, מענק לרשויות המקומיות, מענק ליחידים שעובדים לשם — לדיון אמיתי וממשי כאן, היה מדובר על תקציב.

יעקב זאק אמיר (המערך):
על זה מדברים היום.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לדאבוני, איש לא היה נותן לזה לעבור. אני חבר בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת זה שלוש שנים וחצי. אני מציע לכם, רבותי חברי הכנסת, לעבור על רשימת הנושאים שדנו בהם בוועדה זו. ערי פיתוח כזו אחר זו עולות לדיון בה, בגלל מצוקה, בגלל אבטלה, בגלל קשיים.

יעקב שמאי (הליכוד):
חבר הכנסת רן כהן, האם אתה נגד הצעת החוק?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא. אתה מבין בדיוק מה אני מדבר. חבר הכנסת שמאי, הלוואי שהקטעים החיוניים שבהצעת החוק הזאת היו ניתנים

הזכויות ואת המעמד המיוחד של ערי הפיתוח. אני גם רוצה לבדוק ברוח זו את שני חברי הכנסת שהעלו את החוק לדיון. אבל מעבר לזה, החוק בנוסחו הנוכחי איננו, לצערי הרב, חוק ממשי שבא לפתור בעיה. הוא שוחד בחירות. הוא איננו יכול לפתור את הבעיות והוא איננו מתמודד בצורה הנכונה עם הבעיות של ערי הפיתוח.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
חבר הכנסת וירשובסקי, האם אתה תצביע בעד החוק?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בסוף דברי אניג לך מה אעשה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אם זה שוחד בחירות אסור לך להצביע בעד דבר כזה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אמרת שהחוק הזה בנוסחו הנוכחי הוא שוחד בחירות. אני רוצה להמשיך בדברי, ואל תפרע לי, חבר הכנסת גולדשטיין. למעשה חברי הכנסת יודעים היטב, שבמצב הכלכלי הנוכחי של מדינת ישראל, מה שהם מבטיחים בחוק הזה, בניגוד לדעת האוצר, בניגוד להיגיון הכלכלי, הוא דבר שהם לא יוכלו לקיימו. והחוק הזה הוא חוק הצהרתי, כמו הרבה חוקים דקלרטיביים שהעברנו והם, בסופו של דבר, אינם מיטיבים עם הציבור שלו הם צריכים לדאוג ואותו רוצים לעודד. לכן אינני חושב שהחוק בלשונו זו הוא חוק שיוכל להתממש ולהשיג את מטרותיו.

יותר מזה: מה אני הייתי רוצה לראות בחוק ערי הפיתוח של מדינת ישראל? לא כל מיני "צ'ופרים" בהנחות ממסים וכל מיני פטורים מחובות של שכר לימוד ודברים אחרים, אלא התחייבות מפורשת, מנוסחת בצורה ברורה, על רמת השירותים שצריכה להינתן שם. צריך לדאוג לכך שבערי הפיתוח — והפעם אינני מעלה את הוויכוח על היישובים בשטחים, אלא אני מדבר על ערי הפיתוח כפי שיוגדרו בחוק — תהיה רמת חינוך מדרגה ראשונה, תהיה רמת רווחה מדרגה ראשונה ורמת תרבות מדרגה ראשונה. כל הדברים האלה אינם מוזכרים בחוק. מדובר על כסף ועל כסף, כסף שאיננו. בגלל אילו סכומים מתומטט היום שירות הכביאות, אותם שירותי הכביאות הקיט, גם בערי הפיתוח? ובגלל איהם סכומים יש התמוטטות באוניברסיטאות, המחקר נפגע ואנשים עוזבים? בגלל סכומים קטנים ביותר, קטנים הרבה יותר ממה שיעלה ביצוע החוק הזה בשנה אחת. והכסף הזה לא ניתן, מפני שהוא איננו. אבל כאן מבטיחים דברים, ומבטיחים אותם בלי לדעת מנין יבוא המימון שלהם.

יותר מזה: מה היא הקופה של מדינת ישראל? — המסים שמשלמים האזרחים, האזרחים של כל חלקי המדינה. האם באמת צריך להפלות לרעה בהזדמנות החגיגית הזאת של חקיקת חוק ערי פיתוח את התושבים של שכונות הערים? ולא רק של תושבי השכונות, אלא של אנשים קשייונים שהכנסתם קטנה וממצמצת? מכיסם ומהמסים שלהם, והם משלמים את מלוא המס ואת מלוא שכר הלימוד וכל הדברים האחרים, והם כולם אזרחי מדינת ישראל, רוצים לתת הטבות למקומות אחרים, כאשר לא מצביעים איפה יחסכו ומקצצים לעם ישראל החי במדינת ישראל בכל התחומים — בכביאות, ברווחה, בחינוך, בתרבות, בספורט, ככול.

החוק הזה היה צריך להבטיח את רמת השירותים בערי הפיתוח. הוא היה צריך להבטיח, שבהנהלות של הרשויות המקומיות של ערי הפיתוח יהיו אנשים מקצועיים מדרגה

— אינו נוכח	יוסף כוהן
— בעד	צ'רלי ביטון
— אינו נוכח	בנימין בן-אליעזר
— אינו נוכח	אליהו בן-אלישר
— בעד	דב בן-מאיר
— אינו נוכח	שמעון בן-שלמה
— אינו נוכח	חיים בר-לב
— אינו נוכח	עוזי ברעם
— אינו נוכח	גדעון גדות
— בעד	פנחס גולדשטיין
— אינו נוכח	מרדכי גור
— בעד	מרים גולד-תעסה
— בעד	חייקה גרוסמן
— אינו נוכח	פסח גרופר
— אינו נוכח	אלעזר גרנוח
— אינה נוכחת	שרה דורון
— אינו נוכח	שמחה דיניץ
— אינו נוכח	דוד דיניץ
— אינו נוכח	מיכאל דקל
— אינו נוכח	עבדי-אללהב דראושה
— אינו נוכח	חיים דרוקמן
— אינו נוכח	יגאל הורביץ
— אינו נוכח	מנחם הכהן
— בעד	שלמה הלל
— אינו נוכח	זבולון המר
— בעד	אהרן הראל
— בעד	שכח רייס
— אינו נוכח	מאיר וילנר
— בעד	אריאל ויינשטיין
— אינו נוכח	עוזי ויצמן
— אינו נוכח	מרדכי וירשובסקי
— אינו נוכח	אליעזר ולדמן
— בעד	אברהם ורדיגר
— אינו נוכח	מחמד וחד
— אינו נוכח	תופיק ויאר
— אינו נוכח	מיכאל חריש
— אינו נוכח	תופיק טובי
— אינו נוכח	יעקב יוסף
— אינו נוכח	גד יעקבי
— בעד	גאולה כהן
— בעד	יגאל כהן
— בעד	רן כהן
— אינו נוכח	מאיר כהנא
— אינו נוכח	יגאל כהן-אורגד
— אינו נוכח	אברהם כ"ץ-עוז
— אינו נוכח	דוד לוי
— בעד	דוד ליכאי
— אינו נוכח	אוריאל לין
— בעד	אמנון לין
— בעד	עוזי לנדאו
— בעד	דוד מגן
— אינו נוכח	יצחק מודעי
— בעד	רנני מילוא
— אינו נוכח	מחמד מיעארי
— בעד	יהושע מצא
— אינו נוכח	רן מרדור
— בעד	יובל נאמן

למימוש. הייתי מרים את שתי ידי כעד זה. אבל מי בכלל מתכוון לעשות זאת? מתכוונים לתת ניירות, מליט, הבטחות. יש כאן דברים שהממשלה איננה מתכוונת לעשות אותם. שאם לא כן, היא היתה צריכה לעשות אותם לפני שלוש שנים ולא היום.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לומר עוד דבר. הצדק עם חבר הכנסת חיים רמון — ללא דירוג מחדש אין שום סיכוי להגיע למערכת של צדק. שהחוק הזה צריך להבטיחה; לא בין ההתנחלויות לבין ערי הפיתוח האמיתיות, ולא בין ערי הפיתוח לבין עצמן מבחינת מרחקיהן השונים ממרכז הארץ. ואל יקפצו עלי אכירי ההתנחלויות כאן. אני מברך במפורש גם על הנושא של פערים ומרחקים. ולכן, אם יש כאן גם הטבה בעלת משמעות פוליטית מדינית, לעניות דעתי זה רק גורע ולא מוסיף.

ולכסוף, בערי הפיתוח יש אנשים נפלאים. גם בערי הפיתוח שגידלו דור נהדר, משכיל, בעל ידע, יש עזיבה רצינית מאוד; ודווקא בקרבם של אלה. מה שצריך היה להוסיף, מלבד ההטבות שיש בחוק, ואני בעדן, זה קודם כול הקמת חשיות עתירות הכנסה לעובדים, משום שללא מקומות עבודה עם הכנסה גבוהה יעלה הנושא הזה בכל פעם מחדש; שנית — איכות חיים ציבורית ופרטית גבוהה יותר; ושלישית — עידוד ליתרון היחסי של האקולוגיה, צפיפות המגורים, אותם דברים שצריכים להינתן לתושבי ערי הפיתוח נוסף על ההטבות הכספיות, כדי שהאוכלוסייה שלהן תגדל ותפרח.

היור"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת רן כהן. אני צריך לשאול את המציעים אם יש להם רצון להשיב.

דוד מגן (הליכוד):
לא.

יצחק פרץ (המערך):
לא.

היור"ר ש' הלל:

יפה. חברי הכנסת, מתנת בפני בקשה חתומה בידי 20 חברי כנסת לקיים הצבעה שמית אישית. לפיכך אנחנו עוברים עתה להצבעה, ואני מבקש ממזכיר הכנסת להתחיל לקרוא בשמות חברי הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

(קורא בשמות חברי הכנסת)

— בעד	אהרן אבוחצירא
— אינו נוכח	מאיר כהן אבידב
— אינו נוכח	אבא אבן
— בעד	רפאל אדרי
— בעד	אהוד אלמרט
— אינו נוכח	מיכאל איתן
— אינו נוכח	רפאל איתן
— אינה נוכחת	שולמית אלוני
— אינו נוכח	עדיאל אמורי
— בעד	יעקב זאק אמי
— אינה נוכחת	שושנה ארבל-אלמחליתו
— אינו נוכח	יורם ארידור
— אינו נוכח	משה ארנס
— בעד	יצחק ארצי

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
(קורא בשמה של חברת הכנסת שרה דורון)

שרה דורון — בעד

היז"ר ש' הלל:
האם יש כאולם עוד מישהו שלא קראו בשמו?
ההצבעה נסתיימה, אבקש למנות את הקולות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כמה היו נגד?

היז"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אני רוצה להודיע את התוצאה: יש רוב מוחלט לנעדרים — 76 נעדרים. זה רוב מוחלט לפי כל מניין. 44 בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים.

אני יודע שזו הצבעה מיוחדת במינה. היתה זו, למעשה, יותר מאשר בכל הצבעה אחרת, הצבעה של כל חלקי הבית בעד הצעת החוק. מותר לנו להניח, לפחות לקוות, שגם אלה שאינם נמצאים היו מצטרפים להצבעה בעד אילו נכחו כאן. אין לנו שום סיבה להניח אחרת.

עם זאת, חברי הכנסת, ואני אומר זאת במיוחד לחברי ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, המבחן האמיתי אינו בכך שהעברנו את ההחלטה הזאת בהצבעה בקריאה ראשונה. המבחן האמיתי יוטל עתה על שכמה של הוועדה, על שכם יושב־ראש הוועדה וחבריה: להבטיח שיהיה דיון נמרץ, מעשי ותכליתי, שבו הצטרפו לשמוע את נציגי הממשלה, אם יש להם מה לומר. היום הם לא דיברו; דומני שפרט לשר גד יעקבי הם לא השתתפו בדיון. אתם צריכים לנצל את הסמכות הנתונה בידיכם כגורם מחוקק כדי להשלים את הכנת החוק ולהביאו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, ואל נות על זרי הדפנה אתה שהעברנו אותו בהתלהבות נעורים. המבחן הוא ביכולתה של הוועדה להשלים את דיוניה ולהביא את החוק גם לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, שהרי זו סמכותה של הכנסת כבית־המחוקקים לקבוע חוקים. דומני שאנחנו חיים במדינה שבה, ברגע שהחוק אכן יתקבל בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, הוא יחייב את הממשלה, את הכנסת ואת כל תושבי מדינת ישראל.

אני רוצה להודיע עתה, שכתוצאה מההצבעה מועבר החוק להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית לוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת.

הודעה ליושב־ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת.

דב שילנסקי (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אני מודה ליושב־ראש הכנסת על האתגר שהציב בפני ועדת הפנים ואיכות הסביבה. אני מודיע, ואין לי ספק שדברי הם על דעת כל חברי הוועדה, שאנחנו נענים לאתגר, אנו נקיים דיון שיהיה ענייני בלבד. אני מודיע עתה, שכל שר הממשלה החושבים שיש להם מה לתרום לדיון מוזמנים להשתתף בו. תודה רבה.

— אינו נוכח

— בעד

— בעד

— בעד

— אינו נוכח

— בעד

— בעד

— בעד

— אינו נוכח

— בעד

— אינו נוכח

— בעד

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— בעד

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— בעד

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— בעד

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— בעד

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— בעד

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— בעד

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— בעד

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— אינו נוכח

— אינו נוכח

יצחק נבון

אהרן רפאל נחמיאס

אריה נחמקין

אודה נמיר

משה נסים

אמל נסראלדן

ערנה סולודר

אמירה סרטני

זיידן עטשי

עובדיה עלי

שלמה עמר

מתתיהו פלד

רפאל פנחסי

מנחם פורש

שמעון פרס

יצחק פרץ

יצחק חיים פרץ

גדעון פח

יאיר צבן

דוד צוקר

יעקב צור

אליעזר קולס

חיים קוסמן

חיים קורפו

ישראל קיסר

משה קצב

יצחק רבין

אמנון רובינשטיין

נחמן רו

מיכאל רייסר

חיים רמן

אבנר חי שאקי

אליעזר שוסטק

משה שחל

מאיר שטריה

דב שילנסקי

אפרים שלום

בני שליטא

יעקב שמאי

ויקטור שמיטוב

יצחק שמיר

גרשון שפט

אליהו שפיזור

אברהם יוסף שפירא

אריאל שרון

יוסי שריד

אברהם שריד

דן תיכון

היז"ר ש' הלל:

האם נמצא מישהו שלא הצביע?

1. הצעת חוק הרשות למאבק בשימוש לרעה בסמים, התשמ"ח — 1988*

(קריאה ראשונה)

המשטרה ניתנת לתחום ההיצע והסחר, אך באורח ייחודי בעולם גם לפעולה נגד צרכני סמים, תוך ראיית הנזק הלאומי-החברתי בתחום זה. המשטרה אמורה גם על שיתוף הפעולה הבין-לאומי בנושא וכן שקדה על העלאתו למודעות לאומית, לרבות יזום כנס חשוב בחסות נשיא המדינה, אשתקד.

משרד המשפטים מופקד על חלק אחר של אכיפת החוק והוא מחמודד עם המשימה באילוצים היומיומיים הקשים של כוח-האדם בפרקליטות. הוא גם מטפל בחקיקה הפלילית הנוגעת לסמים. עומדת על הפרק יחמת חקיקה, בדומה לנעשה במדינות מסוימות, של חיקון פקודת הסמים המסוכנים, שיאפשר החזרת רכוש של עברייני סחר סמים, הרחבת סמכויות החיפוש למשטרה והסדר טיפול גמילה כחלק מן הענישה, דברים שתיוודע להם השפעה רבה על הצלחתו של המאבק.

משרד הבריאות מופקד, על-פי דין, על תפקידי הפיקוח הרפואי בנושא הסמים המסוכנים, לרבות מניעת סיכונים בריאותיים, וכן על טיפול בשיקום המכורים לסמים. המשרד מפעיל רשת ארצית של מרכזי שיקום לטיפול במכורים ולייעוץ לנער וכן מעבדות טוקסיקולוגיות, שירותי אשפוז ושירותים אמבולטוריים במסגרות הבריאות הכלליות. המחלקה העוסקת בנושא זה מקימה מאגר מידע ארצי ומפעילה תוכניות להכשרת כוח אדם טיפולי.

פן אחר של ההתמודדות עם הנושא הוא בעבודת משרד העבודה והרווחה, שבו יחידה לטיפול בנפגעי סמים הפועלת הן לגיבוש מערכת ארגונית כלל-ארצית, הן לגיבוש מדיניות להתערבות טיפולית והן להשתלמויות לעובדי הרשויות ושירותי המשרד. בעיר לוד פותח מודל טיפולי משולב של גמילה וטיפול במסגרות משפחתיות קהילתיות. מודל זה מיושם בשמונה רשויות נוספות, מהן שתיים במגזר הערבי, ועוד 15 רשויות ממחינות לכך. שירותי המבחן למבוגרים ולנוער — ואחוז גבוה מהמופנים אליהם משתמשים בסמים — והשירות לנער ולצעירים עוסקים גם הם בטיפול בנושאים אלה.

משרד הבריאות ומשרד העבודה והרווחה, ושניהם, אגב, זימו בעבר חקיקה ברוח זו המוגשת היום, יחד עם אגודות המתנדבים יאדא"פ ו"אל-סם" הקימו בתודש זה פרויקט של קהילה טיפולית בהרייהודה, תוך התמודדות בקשיים סביבתיים שונים. כמרכיב עומד המוסד לביטוח לאומי, בשיתוף עם משרד הבריאות, להפעיל תחנת אבחון למשתמשים כרוניים בסמים. הרשות לשיקום האסיר מטפלת באוכלוסיית אסירים משוחררים ונגעי סמים, לפי תוכניות אישיות.

נוסף על כל אלה שוקדת מערכת הביטחון על המאבק בסמים בצה"ל, חאת כמסגרת פעילויות שונות שזכו להצלחה לא מבוטלת.

לנושא הסמים נדרש גם מבקר המדינה בדוחות מקיפים, וכן יום דין בו נשיא המדינה.

חשיבות רבה נודעת, ותיוודע גם בעתיד, לפעולתן של רשויות מקומיות ושל גופים מתנדבים.

היזר ש' הלל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-יומנו: הצעת חוק הרשות למאבק בשימוש לרעה בסמים, התשמ"ח — 1988, בקריאה ראשונה. את הצעת החוק יציג ראש הממשלה. אדוני ראש הממשלה, בכבוד.

ראש הממשלה י' שמיר:

אדוני יושב-ראש הכנסת, חברי הכנסת, הצעת חוק הרשות למאבק בשימוש לרעה בסמים, התשמ"ח — 1988, המובאת היום לאישור הכנסת בקריאה ראשונה, היא ניסיון משולב של כל הגורמים בממשלת ישראל לשפר באורח כולל ומערכתי את ההתמודדות הלאומית עם בעיית הסמים המסוכנים.

אין צורך לומר, כי תכל ומלואה מוכה כיום בנגע הסמים. התופעה הולכת ומחריפה במערב וכמורה כאחד, במדינות מפותחות ובמדינות מתפתחות, והיא כסרטן האוכל ברקמה הבריאה של החברה, פוגע ביציבותה ומשחית בני נוער.

במדינות רבות מהווים הסמים תשתית לסחר בלתי חוקי, מקור הכנסה עצום שמקורו בחטא. אוורנו אינו יוצא מכלל זה, ובמדינת ישראל עצמה מגיע היקפו המוערך של שוק הסמים לכמיליארד דולר. מה שנראה למשתמש המתחיל כמשחק וכספורט עלול במקרים רבים ליהפך להתמכרות, שהחזרה ממנה קשה מאין כמות.

בישראל ניכר גידול בתופעה: גיל המשתמשים יורד, השימוש בסמים קשים נוכר ומספר הצרכנים גדל בהתמדה. למרבה הצער, הגענו לכי-50 מקרי מוות בשנה כתוצאה מהתמכרות לסמים; בישראל, לפי הנתונים שבידי משרדי הממשלה, מצויים כ-15,000 מכורים לסמים, כ-30,000 משתמשי קבע וכ-200,000 איש השתמשו בסמים באורח חרי-פני או מודמן. בתופעה זו נאבקים משרדי ממשלה רבים, כל משרד בתחומו הוא, וכולם עושים עבודה בעלת חשיבות.

משרד החינוך והתרבות עוסק בתחומי המניעה וההסברה. המניעה — ורבים סבורים כי היא האתגר הגדול ביותר, כיוון שהצלחתה היא הערובה הטובה ביותר להצלחת המאבק בנגע הסמים ככלל — נכללה במערכת הלימודים במסגרת חוכנית חדשנית. כעתיד יהיה צורך ליישם תוכנית זו במרבית בתי-הספר, כיוון שלמרבית הצער מחפשים בהם סוחרים הסמים קרקע למלאכתם הבורה. בעניין זה יש לעשות להכשרת בעלי מקצוע נוספים ולרחיבתם למאמץ החינוכי-המניעתי. מרכז ההסברה עוסק בפעולה שעניינה פיתוח תפיסת עולם חיובית אצל בני-נוער וצעירים, שתאפשר התמודדות עם בעיות מסוג זה בתהליך ארוך טווח. דיון מתמיד מתקיים אשר לאופיה הרצוי של ההסברה והדרכים למצותה.

משטרת ישראל עוסקת כמובן באכיפת החוק בנושא הסמים — פקודת הסמים המסוכנים. עליה להיאבק בתנועת הסמים בארץ במעברם ממזרים ללבנון. יש גידול מתמיד ומדאיג בכמויות הסמים הנחפשות, לדוגמה: כמות ההרואין שנחפסה ב-1986 הגיעה ל-12.9 קילוגרם, ואילו בשנת 1987 — לכ-42 קילוגרם. המשטרה עוסקת באיסוף מידע וראיות משפטיות על יבואני סמים, סוחרים, מפצים וצרכנים ובהבאתם לדין. חלק ניכר מן העבריינים הם, למרבה הצער, אנשים שגלשו לתחום זה כדרך חיים. עדיפות בעבודתה של

* רשומות (הצעת חוק, חוב' 1875).

בהקצאת משאבים נוספים. מצבה של המדינה בתחום הכספי ידוע היטב ואין להכביר עליו מלים. היא אפוא כאן, כבושאים אחרים, צורך לחפש בעתיד את שביל הזהב בין הצרכים לבין המשאבים, תוך שימת דגש בהכרת חשיבות הנושא, תוך קידום המאבק בנגע הנורא.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, להלן עיקרי החוק המוצע: הרשות למאבק בשימוש לרעה בסמים, שחאה תאגיד, תגבש מדיניות למניעה, לטיפול, לשיקום, לענישה ולאכיפת חוק בתחום השימוש לרעה בסמים; הרשות תפעל לשיתוף פעולה בתחום זה בין משרדי הממשלה, הרשויות המקומיות וגופים אחרים; הרשות תעסוק בתכנון ובקידום מסגרות פעולה ושירותים בנושאים אלה, בשיתוף עם המשרדים הנוגעים בדבר; הרשות תסייע לשירותים הממלכתיים ולשירותי הרשויות המקומיות ביעוץ ובהכוונה; הרשות תפעל למניעת השימוש לרעה בסמים על-ידי הרחבת החינוך לנוער ועל-ידי הרחבת ההסברה; הרשות תעודד פעילות התנדבותית וכיצא באלה.

לרשות תהא מוצעה של 43 חברים, שתכלול בעלי תפקידים במשרדי הממשלה, נציגי רשויות וגופים ציבוריים שונים וגופים התנדבותיים. ענייניה ינוהלו על-ידי מנהלה של תשעה חברים, שתהא מורכבת ממנהל הרשות, נציגי ממשלה ואיש ציבור. תקציבה ימומן מאוצר המדינה ומתרומות ומענקים.

משרדי הממשלה הנוגעים בדבר יפעלו לשיתוף פעולה עם הרשות. סמכויותיהם, כאמור, יעמדו בעינן, אך במסגרת אחריותם יפעלו השרים לשיתוף פעולה עם הרשות. השר הממונה על הרשות יהא ראש הממשלה.

המאבק בשימוש לרעה בסמים הוא אתגר חברתי עצום במדינת ישראל כבמדינות אחרות. אין זה מאבק קל: זהו קרב במעלה ההר. עלינו לעשות כמיטב יכולתנו, וצעד זה של הקמת הרשות המוצעת הוא המשך הפעילות הנעשית זה זמן רב, ועם זאת ניסיון ליצירת שלב חדש, מתואם יותר ומרוכז יותר. נקודה כי המאמץ המשובל יעלה יפה.

אני מבקש מן הכנסת לאשר את הצעת החוק בקריאה הראשונה ולהעבירה לוועדת החוקה, תוך ומשפט לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היורד ש' הלל:

אני מודה מאוד לאדוני ראש הממשלה. אנחנו עוברים עתה לדיון אישי, שבו יוקצו חמש דקות לכל נואם. ברשימה 22 חברים. אני נועל בזה את הרשימה. אני מודיע כי מי שאקרא בשמו ולא יהיה נוכח באולם — דינו יהיה כאילו ניצל את זכות הדיבור שעמדה לרשותו.

רשות הדיבור לחברת הכנסת אמירה סרטני, ואחריה — לחבר הכנסת אבנר חי שאק; אם הוא לא יהיה — לחברת הכנסת אורה נמיר.

אמירה סרטני (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני ראש הממשלה, אני מבינה שנוכחותך כאן אתנו הערב מורה על חשיבות הנושא בעיניך ובעיני הממשלה. אינני יכולה שלא לציין כי בחקופה האחרונה היו דיונים בנושאים בעלי חשיבות רבה למדינת ישראל והיעדרותך מכאן, אדוני ראש הממשלה, היתה מורגשת בהחלט. בדברך אלה אין בכוונתי להפחית מחשיבות הנושא של הטיפול בנגע הסמים.

כמובן, העיסוק המקיף בנושא של משרדי הממשלה, שהביא בהחלט לתוצאות חשובות, לא ענה עד כה על כל הצרכים. מטבע הדברים, הסיבות לכך שונות, ובהן העדר תקציבים מתאימים בקנה המידה הנדרש, אך כי האוצר מודע לחשיבות המאבק בנגע הסמים ונכון לחנך בו, וסיבות שונות אחרות. בניסיון להציע שיטות להתמודדות טובה יותר עם בעיה קשה זו, ישבו על המדוכה ועדות שונות, והאחרונה שבהן, אשר עשתה עבודה מקיפה, היתה הוועדה בראשות פרופסור קלמן יעקב מן, אשר סימה עבודתה לפני שנים אחדות, ואחת מהמלצותיה היתה לכוון רשות מתאמת בתחום זה.

באוגוסט האחרון הובא הנושא לדיון בממשלה. בעקבות סקירותיהם של שרי העבודה והרווחה, הבריאות, החינוך והתרבות, המשטרה והמשפטים, התאחדה הממשלה בהכעת דאגה רבה נוכח התגברות השימוש בסמים ובראיית העדיפות הלאומית של הנושא. היא קבעה כי משרדי הממשלה הנוגעים בדבר ימשיכו בפעולתם ובמאבקם בנגע זה, וכי יעשה מאמץ לריכוז המאמצים והמשאבים, ובמהלך השנים גם להגדלתם. הממשלה קראה לכל הגורמים הציבוריים בשלטון המקומי, בארגוני המתנדבים ובתנועות הנוער לתת יד למאבק והרגשה את התחומים שבהם קיים המאבק בסמים, דהיינו מניעת השימוש בהם, בראש ובראשונה על-ידי פעולת החינוכית הנמרצת של מערכת החינוך, וכמרכיב על-ידי תוכנית לטיפול בנפגעי סמים ולשיקומם, על-ידי מאבק באספקת הסמים מחוץ-לארץ ובהפצתם בארץ, על-ידי מיקוח וחקיקה וכן על-ידי עידוד שיתוף הפעולה הבין-לאומי בנושא.

נוכח האמור לעיל החליטה הממשלה על כינון רשות לטיפול בנגע הסמים, כדי לאפשר תיאום פעולותיהן של הרשויות השונות והתמודדות מערכית עם הבעיה. נכונות וצדק שרים וצדקה בין-משרדית בראשות מזכיר הממשלה, שפעלה מטעמה, והוכנה הצעת החוק המונחת היום על שולחן הכנסת, וזאת בהסכמה מלאה ותוך שיתוף פעולה ראו לצורך בין כל משרדי הממשלה הנוגעים בדבר. ההצעה עברה את כל שלבי האישור הממשלתיים ואנו גאים להביאה היום לקריאה ראשונה בכנסת. מתוך תקווה כי הרשות המוצעת תתרום לתיאום, להגברת המודעות הציבורית ולשיפור המאבק בנגע החמור.

עלינו לציין, כי הצעת החוק להקמת הרשות מובאת לאחר התלבטות שבה היתה התייחסות גם להתלבטות של מדינות אחרות בבעיה זו. בחלק מן המדינות הוקמו ועדות בין-מסודיות לתיאום הפעולות בנושא הסמים, ובחלקן הוקמו גופים דוגמת הרשות המוצעת. על סמך הניסיון שהצטבר עד כה בישראל ולנוכח חומרת הבעיה והיקפה והצורך בהמשכיות ובהתמחות מקצועית, הוחלט, כאמור, כי פעולת הממשלה של כל הגורמים בישראל תונחה על-ידי רשות סטטוטורית שתבטא את המאמץ הלאומי למאבק בנגע הסמים.

שאלה מרכזית שעמדה בדיוני הוועדות היתה, האם תהיה הרשות גוף מתאם בלבד או גם תפעל בתנאים מסוימים באורח עצמאי. הפתרון המועלה בהצעת החוק הוא משולב: הוא מדגיש את תפקידי התיאום אך אינו נועל דלת בפני נקיטת יוזמות על-ידי הרשות. קביעת רצף הממשלה כשר הממונה באה להדגיש את ההיבט הבין-משרדי החשוב בנושא. סמכויות משרדי הממשלה השונים המופקדים על תיאום המאבק בסמים יעמדו בעינן, אך במסגרת אחריותם יפעלו השרים בשיתוף פעולה עם הרשות.

שאלה שתעמוד בעתיד היא, כמובן, שאלת התקציב. גודמי הממשלה המספלים בדבר סבורים כי קיים צורך

האנשים ייפלו בין הכיסאות הרבים של כל מי שישבו במתעזה הזאת. אני חושבת שהטיפול צריך להיות מרוכז הרבה יותר ועליו להיות מונחה, קודם כולל, על-ידי אנשים המכירים את הנושא, על-ידי אנשים שציעו דרכים לטיפול בנושא ולהתמודדות אתו, ולא על-ידי מועצה ציבורית.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. חבר הכנסת אבנר חי שאקי איננו באולם. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר, ואחריה — לחבר הכנסת בני שליטא.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, רק לפני שבוע דנו כאן בתשע הצעות לסדר-היום בנושא גידול השימוש בסמים.

אני רוצה להזכיר בפתח דברי רק שני נתונים: לפי הערכת המשטרה מתקרב מספר המשתמשים בסמים קשים — והנתון הוא אך ורק לגבי צרכני סמים קשים — ל-20,000; בקרב קטינים ובני נוער — משנת 1986 עד 1987 חלה עלייה של 63.7% במספר חיקי השימוש בסמים שפתחה המשטרה, ובמספר בני הנוער המשתמשים בסמים, גילאי 12 עד 18, חלה עלייה של 37% בשנה אחת.

אדוני ראש הממשלה, אני מברכת על כל יוזמה של הממשלה בטיפול בנושא הנורא הזה, במאבק בסמים. לכי לבי עליך, שבשל מה שמתחולל בתוככי הממשלה, בשל העובדה של יכולתם להגיע להסכמה לגבי השר שיעמוד בראש אותה רשות — עליך, כראש ממשלה, לעמוד בראש הרשות למלחמה בסמים. אני חולקת עליך בנושאים רבים, אבל אני חושבת שזהו תפקידו של ראש הממשלה לעמוד בראש רשות זו. זאת ועוד, אני בטוחה שבשל אחריותך הרבה ועיסוקך הרבים אתה אישית לא תוכל להתמסר לנושא הזה. חבל שמקימים רשות לטיפול בסמים בשל כישלונן של כל המערכות האחרות אשר טיפלו בבעיה, וחבל שעל ראש הממשלה לעמוד בראש הרשות משום שאין ביכולת הממשלה להגיע לסיכום לגבי השר שיעמוד בראשה.

חייקה גרוסמן (מ"ם):

זאת הסיבה?

אורה נמיר (המערך):

כן.

על-פי ההצעה, אדוני היושב-ראש, יוקמו הגופים האלה: רשות, מועצה של 43 חברים, מנהל הרשות, סגן מנהל הרשות ומינהל הרשות, של תשעה חברים. אנחנו כבר יכולים לתאר לעצמו את החדרים, את המזכירות, את הרכב, את מספר הפקידים, את התקציבים, את החגיגה שתהיה בנושא התקנים. הסמים — זה סיפור אחר.

אדוני ראש הממשלה, יש סעיף אחד המוכר לנו היטב מהדיונים הרחופים בוועדת העבודה והרווחה. אם הגענו לכך שסעיף (25) בחוק קובע שאחד מתפקידי הרשות הוא שיתוף פעולה בין משרדי הממשלה — או לנו. זוהי התמונה. אדוני ראש הממשלה, בישיבות שאנו מקיימים בוועדה מתכנסים לראשונה הגופים הנוגעים בדבר, מכירים זה את זה ומדברים זה עם זה.

אדוני ראש הממשלה, מדיונים בוועדת החינוך בנושא הסמים — ומאז, כפי שאמרתי, לא השתפר המצב — זכור לי שיש 33 גופים שונים העוסקים רק בטיפול בבני נוער הנוגעים בסמים. האם את זה תפתור הרשות?

המספרים שציין כאן ראש הממשלה אנחנו למדים עד כמה עצומה ואדירה היא הבעיה, עד כמה החנח הטיפול בה עד כה במדינת ישראל. המספרים הולכים וגדלים בקצב שאין לנו שום שליטה עליו.

אני מצטערת לומר, שהטיפול שאותו מנסים לבצע היום בא מאוחר מדי ואני חוששת שהוא מעט מדי. מהמספרים שנמסרו כאן היום עולה שמדובר על מאות אלפים של נפגעי סמים, ואילו בטיפול של משרד הבריאות נמצאים בסך הכול כ-500 איש. מרפאה פרטית מחלקת מרשמים של תחליפי סם לכ-4,200 איש. 75% מכלל האסירים הפליליים הם צרכני סמים.

רבותי חברי הכנסת, דוח מבקר המדינה קבע, שהמשטרה אינה מסוגלת להתמודד עם הבעיה בשל מחסור בכוח אדם ובאמצעים ביחידות הסם המשטרתיות. יש ליקויים רבים בעבודת המשטרה, אבל הנושא איננו נושא של המשטרה בלבד.

גם אם הוקמה יחידה לגמילה בכית-כלל ברמלה, היא נסגרה בשל חוסר אמצעים. עד כה לא נתנו את הדעת על הנושא, ולא הקצו לו לא את האנשים המתאימים ולא את הכספים הדרושים.

קיימות בעיות של גמילה אישית, הטיפול אחריה, השיקום וקבלת האנשים לחברה.

אם מדובר על פעולת המשטרה — הגשתי שאלתא לשר המשטרה והוא ענה עליה לפני כשנה וחצי, ואני חושבת שבדבריו הוא מיצה את הבעיה כפי שהיא. אכן, זו אינה כעיייתה של המשטרה בלבד. למשטרה יש תפקיד במאבק כנגד הזה, אבל היא אינה יכולה להיות הגורם המטפל.

שר המשטרה — ואני מוכרחה לחזור על דבריו — ענה לי: מערכת החינוך שלנו עדיין אינה ערוכה לטיפול בסוגיה זו. המשטרה נתקלת לעתים קרובות מאוד בחוסר שיתוף פעולה של הנהלות בחי"הספר, אבל אני מוכרת לומר, שאין לבוא אליהם בטענות משום שהמורים בסגל מערכת החינוך לא קיבלו הדרכה מקצועית לטיפול בבעיה.

חברי הכנסת, מה אנחנו מתעתדים לעשות עכשיו? אני רוצה לומר לכם, הוזמנתי לשכונת מוסרדה, שכונה קטנה בירושלים, שכונה מוכת סמים — — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברת הכנסת סרטני, את חייבת לסיים, יש לך עוד דקה.

הרשע מצא (הליכוד):

זו השכונה שבה גדל חבר הכנסת צירלי ביטון.

אורה נמיר (המערך):

ועוד כמה אנשים.

אמירה סרטני (מ"ם):

זו השכונה שבה גדל חבר הכנסת צירלי ביטון ועוד כמה אנשים. נפגשתי עם אנשים מכורים לסמים. נפגשתי עם משפחות פגועות. נפגשתי עם אנשים המנסים לטפל בנושא הזה תוך עשיית מאמץ עליון, ואין להם עזרה ואין להם תשובה.

אומר עוד משפט אחד ואחרון, מפני שהזמן כל כך מצומצם. אדוני ראש הממשלה, כל הכבוד לממשלה על עצם התייחסותה לעניין, אבל קביעת מועצה מסורבלת הכוללת את כל משרדי הממשלה, מועצה שאמורה לכלול 43 איש — אני חוששת שלא בכך יהיה מענה על הבעיה. הן הבעיה והן

הוא, כפי שאמרתי, שפעולה משטרתית בלבד לא תשיג את היעדים. למרות כל הברכות, חברת הכנסת נמיר, שיש לך ולי למשטרה. ככל שחצילית יותר המשטרה בעבודתה, כן יעלו מחירי הסמים.

אורה גמיר (המערך):

המחירים בשוק הסמים הם יציבים ביותר. אין שם עליות מחירים.

בני שליטא (הליכוד):

הסיבה היא שלא תופסים הרבה מבריחי סמים.

עיקר הבעיה היא, לדעתי, סוחר הסמים. הם גוררים דורות למעגל הזה של תלות בסמים, וככל שנוכחים לשוק הארוך הזה קליינטים נוספים כן גדלים דוחיהם של הסוחרים. הבעיה היא הסוחרים.

נשאלת השאלה, האם חשכיל הרשות הזאת להיאבק בנגע הסמים באמצעים מתוחכמים ומיוחדים, האם היא חרע נהל מלחמה מסוג אחר, ולא רק באמצעים הקונבנציונליים שאותם ידענו עד היום.

אני רוצה להזכיר את "חוק היובש" שהיה בארצות הברית. מי שמכיר את החקופה יודע שזו הייתה אחת התקופות השחורות בתולדות ארצות הברית, תקופה שהיו בה מעשי שוד ורצח, תקופה שבה פעלו כנופיות שרצחו אנשים באמצע הרחוב, שבה היו תופעות של מתן שוחד לקציני משטרה. זה היה מצב נורא, סדרם ועמורה. לאחר כל המלחמות והמאבקים בוטל "חוק היובש", כי לא היה אפשר לעמוד כמצב.

אין לי הצעות מגובשות וסופיות. אני רק אומר שיש לתת מכת מוות לסוחרים עלידי קירוב המכורים לרשות המטפלת: במסגרת הטיפול הרפואי יש לספק להם את תחליפי הסם כדי שלא יזדקקו לסוחרים. איני מגבש פה חוכנית סופית, אני רק אומר שאם רוצים להצליח במלחמה הזו יש לנקוט שיטות אחרות, שיטות מתחכמות, שיטות ייחודיות, משום שהדבר הוא בנפשנו. בכל שנה מצטרף דור חדש של צעירים, תלמידי בית-ספר תיכון, למעגל הזה. תודה רבה.

היור' ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת חייקה גרוסמן, ואחריה — לחבר הכנסת שבח רייס; בהיעדרו — לחבר הכנסת יצחק ארצי.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לולא חסתי על כבודו של ראש הממשלה, הייתי מתארת את הצד הגרוטסקי של המעמד הזה.

אדוני ראש הממשלה, תבקש מהשרים שלך שיחקקו ולא יכלכלו לך את המוח. אנא, בקש מהם. וכך אתה תוכל לבוא לכנסת, להחליט בפניה, לזרז בנושאים שאתה חייב להשיב עליהם ככנסת כאשר מדברים בהם. אבל כפי שאמרתי, לא ארבה לדבר בכך, כי אני חסה על כבודך.

איפה שרת הבריאות? איפה שה העבודה והרווחה? שר העבודה והרווחה היה בכנסת. זה חוק שהוא צריך לטפל בו. אגב, אני לא אצביע בעד החוק כי אני חושבת שיש בן פתרון מדומה לבעיה כאובה. מכיוון שהמשרדים אינם יכולים להקים איה צוות פעולה, אתה, אדוני ראש הממשלה, פוֹסֵם מעליהם מטרייה. תשמור את המטרייה לנושא אחר. אנא, יתכבדו רעברו יחד ויעשו מה שצריך. אנחנו לא צריכים עוד מנגנון.

אכל, שני גורמים במערכת חייבים לחוק: קודם כל, המשטרה. אני לא מכירה, אדוני ראש הממשלה, עוד גוף אחד ככל המשרות הממשלתיים הנוגעים בדבר שנאבק, לוחם ועושה עבודה חינוכית בנושא הסמים בדבקות ובמסירות, במיוחד בקרב בני נוער — ואין זה מתפקידה של המשטרה — כפי שעושה זאת משטרת ישראל. וכחוק אין ולו מלה על חיוק עבודת המשטרה.

הנושא הנוסף הוא נושא החינוך. מה שנאמר בהצעת החוק הוא לעג לרש. מערכת החינוך מתעלמת ביודעין מתופעת הסמים האוכלת כל חלקה טובה כמעט בכל בית-ספר במדינה. כל עוד יש הצעת חוק, ולא נאמר בה שחובה על מנהל בית-ספר לדווח למשטרה על הצורך לטפל בנוער העבריין, בנוער הסוטה — לא יקרה דבר וחצי דבר. אם לא תהיה מערכת הסברה מרתיעה למניעת הנגע, השימוש בסם עלידי ילדים ובני נוער — איני מאמינה שיתקן דבר.

אני מסיימת, אדוני היושב-ראש, ואומרת, אי-אפשר שלא לקבל היום הצעה כלשהי בנושא הטיפול בנגע הסמים. ספק הוא אם הרשות המוצעת, שתהיה משופעת בפקידים, בעובדים, בהוצאות ובתקנים, תהיה גוף מאחד. היו דוגמאות כאלה בעבר. היא תהיה עוד גוף, עוד רשות, עוד סרבול — והסמים יאכלו בנו ויאכלו אותנו.

אדוני היושב-ראש, אני מבקשת להעיר הערה אחרונה: ראש הממשלה אומנם הודיע שהוא מבקש להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט, אבל, על-פי חקנו הכנסת, נושא הקשור לטיפול בנגע הסמים צריך להיות נדון בוועדת העבודה והרווחה, מה גם שהשרים הנוגעים בדבר בעיקר הם שרי העבודה והרווחה והבריאות. לכן, אני מבקשת שוועדת הכנסת תהיה זו שתקבע על-פי התקנון את הוועדה שתדון בנושא.

היור' ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, ואחרי — לחברת הכנסת חייקה גרוסמן.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, אדוני ראש הממשלה, אני מלא הערכה לראש הממשלה שבא אישית לכנסת להציג את הנושא. אין שום ספק שכאשר רשות או מוסד מקבלים את חסותו של ראש הממשלה יש לכך משקל מיוחד, והדבר מקנה להם סיכויי הצלחה גדולים יותר בהשגת המטרה.

נגע הסמים הוא היום מחלתו של העולם המודרני, בעיקר המערבי. מאז חדרו לארץ הקוקאין וההרואין, הנחשבים סמים קשים במיוחד, הפך הנגע מכת מוות, והוא קוטל אנשים צעירים מאוד. יש מדינות בארצות-הברית שהרימו ידיים, הן לא היו מסוגלות עוד להילחם. מדינת ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה, עם הבעיות הביטחוניות שיש לה, להרים ידיים. אנחנו צריכים להיאבק ולהילחם משום שבנפשנו הדבר.

אני אצביע, כמובן, בעד החוק. עם זאת, יש לי ספקות מסוימים לגבי היכולת שלנו להתמודד עם הבעיה באמצעים ארגוניים בלבד. צריך לזכור שהסמים מפעילים היום גלגל פשע ענק. אדוני ראש הממשלה, ככל שנתפסות כמיות סם גדולות יותר כן עולים המחירים. כשהמחירים עולים — צריך כסף כדי לרכוש את הסמים, ואני מתכוון למכורים לסם: כדי להשיג כסף — מבצעים פשעים נוספים: שוד, גנבה, רצח, כל פשע שבעולם, ובלבד להשיג כסף.

בעיית הסמים אינה מתחילה ואינה נגמרת בהשפעות הישירות של הסם, מדובר בגלגל פשע עצום ורב. פירוש הדבר

נדמה לי שבכל זאת שלב ההצעה הוא בסעיף 5, הסעיף המגדיר את מטרות הרשות. בנושא הזה מופיעה גם השאלה המרכזית — כיצד להיאבק, לי יש כעניין הזה גישה שהיא, לדעתי, שמרנית למדי אבל אפקטיבית מאוד. אני חושב שהאמצעי הטוב ביותר במאבק בסמים הוא הפחתת הצרכן הפוטנציאלי. כדי להפחית את הצרכן הפוטנציאלי יש להשתמש באמצעי המחשה, אשר מציגים, כראש וכראשונה בפני האדם הצעיר, בפני כל אלה שמרוכזים בבתי-הספר וניגשים היום מתוך אופנה לצריכת סמים, את האסון שירד עליהם. את הסיכון לבריאותם ולחיהם. לצורך זה כדאי להפיק הצגות, כדאי להפיק מחזות. ואכן אנחנו יודעים שיוזמות מסוג זה שנעשו בבתי-הספר נשאו פרי.

אביא לדוגמה את מחלת האיידס. אין כל ספק שההומוסקסואליות וכמה תופעות אחרות הקשורות בתופעת האיידס נחלשו בזמן האחרון כתוצאה מהפחד מפני תוצאותיה החמורות של מחלה זאת. אני חושב שאנחנו צריכים ללכת בדרך זו, בדרך של הפחתת האנשים הצעירים, כאשר אנחנו מציגים לנגד עיניהם מה צפוי להם אם הם לא יעשו את המאמץ בשלב הראשון, שבו עדיין אפשר לברוח מן הביצה שבה הם הולכים לשקוע.

כמובן, יש גם מקרים אכזריים, או מקרים גבוליים כמעט אכזריים, ולגביהם אין דרך אחת אלא מאמץ הגמילה.

אני מקווה שהרשות, אותם 43 אנשים שימונו הפעם אך ורק לפי כישורים מקצועיים, תוכל אולי להחליט על הדרך ועל האמצעי הטוב ביותר למאבק בנגע הזה.

הנגע הזה הוא נגע עולמי. הוא קיבל ממדים רציניים ביותר גם בחברה שלנו, וטוב שאנחנו מנסים להקים גוף האמור לשלב את כל הכלים ואת כל המאמצים, שהיו מפורזים בתחומים שונים, כדי להיאבק במרוכז בתופעה זאת. מבחינה זו אני מחייב את היוזמה, אני אצביע בעדה, ואני מקווה שועדת החוקה, חוק ומשפט תוציא חוק אשר יוכל להיות החשובה הנכונה ברגע המתאים. תודה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת נאוה ארד, ואחריה — לחבר הכנסת אברהם יוסף שפירא, ובהיעדרו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

נאוה ארד (המעריך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני ראש הממשלה, ראשית אני רוצה לכוך על הגשת החוק הזה. אני מתפלאת מאוד על חברי הכנסת, העוסקים בתחום הרווחה והחברה, המכירים נגד החוק.

אנחנו יודעים מניסיונו, מניסיונה של מדינת ישראל, שבבעיות חברתיות רציניות — רק כאשר ניתנו לעניין חשומת לב ומעמד במשרד ראש הממשלה, זוו דברים. אותם גופים שהתפרקו במשרד ראש הממשלה הביאו גם לנסיגה בטיפול בבעיות.

אני זוכרת משנותי בתפקידי כמוכירה ארצית של איגוד העובדים הסוציאליים, שהעלינו את בעיית הפער החברתי והכאנו מספרים, אך כל זמן שלא קמה ועדת ראש הממשלה לענייני ילדים ונוער במצוקה, והיא מסרה את המספרים על דעת מי שמינה אותה, וכל זמן שלא קם במשרד ראש הממשלה גוף אשר ניסה ליישם את ההמלצות, היו נושאים רבים מאוד בנסיגה.

כלאו הכי המשרדים לא עושים מה שדרוש. למה צריך להקים עוד מנגנון שיפריע להם, או ייתן להם הוראות? אנחנו לא צריכים עוד פקידים, אנחנו צריכים אנשי מקצוע — עוד עובדים סוציאליים, עוד רופאים.

אדוני היושב-ראש, קראתי את החוק ולמדתי אותו. כולו פליאה בעיני: מהתחלה ועד הסוף. בשביל מה הוא נחק? איזה פתרון יש בו. מנין ייקחו כסף? איפה תחנות הגמילה? בבקשה, חקינו עוד תחנות גמילה. למה אני צריכה עוד רשות, עוד מינהלה, עוד דירקטור? אני חושבת, אדוני ראש הממשלה, שאותם משרדים שהיו צריכים להציע לך פעולות שאפשר לנקוט כדי לצמצם את הנזק הוליוודי אותך שולל. יש גם לתגבר את המשטרה, גם להוסיף תחנות. יש תחנות בלוד וכיפו, נקים עוד כמה תחנות. יש התנגדות של שכנים. צריך להיאבק נגדם. שהם יעשו את המלאכה.

אדוני היושב-ראש, אינני רוצה להיכנס פה לפרטים, אבל כל התפקידים המוטלים על הרשות הם תפקידים המוטלים על המשרדים, והם קיימים, יש להם מנגנונים, ויש להם אנשי מקצוע — אולי לא במספר מספיק, כי אין להם חקנים שכיילים. במקום רשות דרושים עוד כמה פסיכולוגים לבתי-הספר. הרי צמצמו, הורידו. במקום עוד מינהלה צריך עוד כמה מקומות שאפשר לעשות בהם טיפולי גמילה — אולי במקום כל מיני סידורים ביורוקרטיים, גישה לתרופות, טיפול רפואי.

אני אומרת בצער את האמת אשר בלבי. החוק הוא מיותר, התפקיד שהממשלה מטילה על ראש הממשלה הוא מיותר. אם לראש הממשלה יש זמן פנוי, זמן מיותר — ואינני מאמינה בכך — אני בטוחה שראש הממשלה ינצל את הזמן. המיותר לקריאת ספר ולא כדי לשבת בישיבות מיותרות.

אני מאחלת לך כל טוב, אדוני ראש הממשלה, ואנא, אל תתעסק עם זה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. חבר הכנסת שבה רייס איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, בבקשה, ואחרי — לחברת הכנסת נאוה ארד.

יצחק ארצי (המעריך):

אדוני היושב-ראש, אדוני ראש הממשלה, כנסת נכבדה, עיקרו של החוק שאנו דנים בו הוא הקמת מכשיר מינהלי במקום היוזמות הפרטיות שפעלו עד עכשיו כדי להיאבק בנגע הסמים. מאז העשור האחרון, מאז הופיע העניין כתופעה לאומית שהפכה מגפה לאומית, המאבק מתנהל במישורים שונים על-ידי גופים שונים. המשטרה עסקה בעיקר במאבק נגד סוחר הסמים. בתי-הספר התחילו להתמודד עם הבעיה בין כותליהם. הוקמה אגודה ציבורית — "אל-סם" בעידודם של משרד הבריאות ומשרד העבודה והרווחה היא ניסתה להקים תחנות, מקומות שבהם מגישים ייעוץ, וגם מרכזי גמילה.

החוק הזה רוצה למסד את המאמץ הזה ולהקים למעשה כלים משולבים. הבעיה הגדולה היא, האם די בדבר הזה. לי נדמה שהשאלה המרכזית היא השאלה של שיטת המאבק. היקף המגפה הוא גדול. רק היום פרסם מפכ"ל המשטרה מספרים על הסם החמור ששמו הרואין, והוא מכשר לנו שלארץ חודרים 400 קילוגרם הרואין, שמהם אפשר לייצר 25,000 מגו, אשר מתפזרות כארץ וממריצות את האנשים החולים במחלה זו חוקקים לסם הזה להוציא כסף שהושג בכל האמצעים. הרייפה אחרי הכסף כדי לספק את הצורך בסמים היא מוטיבציה גדולה למדי לפשיעה גדולה והולכת בקרב חוגים שונים, ובכללם צעירים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. חבר הכנסת שפירא איננו. חבר הכנסת מנחם פרוש, בבקשה. אחריו — יש שורה ארוכה של חברים שאינם כאן עכשיו, עד חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. אם לא יהיו, אחרי חבר הכנסת פרוש ידבר חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ללא כל ספק, יש להעריך את הבאת החוק הזה, חוק הרשות למאבק בשימוש לרעה בסמים. אני מעריך באופן מיוחד את העובדה שראש הממשלה הוא אשר מביא את החוק. זה מוכיח לנו עד כמה לוקחים את הנושא הזה כמלוא הרצינות. לרעתי, זה אחד הנושאים הרציניים ביותר במדינה. לצערנו, הנושא הונח בעבר, לא ניתנה לו תשומת הלב הראויה. חבל מאוד — ואני מבקש ממך, אדוני היושב-ראש, להעביר את דברי גם ליושב-ראש ולסגנים — שדיון כזה, שאנחנו רואים את חשיבותו ככך שראש הממשלה עצמו הביא את החוק לכנסת, נקבע במועד כזה. כולנו יודעים את המציאות בכנסת. למה עשיתם זאת? למה לא חשבתם לערוך את הדיון בזמן המתאים?

היו"ר ד' בן-מאיר:

אדוני, חבר הכנסת פרוש, אם כל חברי הכנסת שלוחצים תמיד על הנשיאות להעלות הצעות דחופות לסדר-היום בנושא הסמים וכל החקשורות, שידועת, תמיד לבקר אותנו, היו מעריכים את העובדה שסוף סוף הממשלה נערכת להתמודד התמודדות אמיתית עם הנושא הזה, הם היו צריכים להיות פה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

איני מאשים את נשיאות הכנסת. אני מאשים את עצמנו, את כולנו. אנחנו מוכיחים כאילו לציבור עד כמה איננו רציניים בנושאים הכי רציניים.

כעת אתייחס לעובדות ואומר מה שמעיק על לבי. מה הם המספרים? מספר הסותרים המשתמשים בסמים הם 200,000. אם יש 200,000 סוחרים, יכולים אנו לשער את מאות האלפים הקונים סמים מהסוחרים. גם אם סוחר מספק מינימום, הרי מדובר במאות אלפים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת פרוש, טעית במספר. אין 200,000 סוחרים, יש אולי 200,000 משתמשים.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

לקחתי את המספר לא מעיתון אחד אלא מכמה עיתונים. התפלאתי על המספר והודעתי ממנו. כל מספר שיהיה הוא מספיק כאוב. גם מספר של 200 משתמשים יד בו כדי להביא אותנו למחשבה לאן הגענו.

מה המצב? נניח שיש 200,000 מכורים לסמים. יש 200,000 מכורים לסמים ומאות אלפים יורדים מהמדינה. האם חשבתם ברצינות לרוע אחד. שהחוק המרצע, עם כל חשיבותו, ואני מחשיב את החוק, יפתור את הבעיה? אין לי אפשרות בזמן המצומצם שכדי להיכנס עכשיו לפרטי החוק, פרטי החוק יידונו בוועדה שתבין את החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. בחוק יש, ללא כל ספק, מגבלות חשובות וחוקונים הכרחיים. אני מחייב את הצעת החוק, אך יש מקום להעלות לתוספות. אבל, חברי הכנסת הנכבדים, הייתי רוצה לפנות בדברי אל חברי הכנסת. מי שנמצא כאן ישמע את דברי, ומי שאינו נמצא כאן — צריך להשמיע לו את דבריו.

נשים יד על הלב, האם יש מקום לוויכוחים. האם יש עוד צורך בהוכחות כדי לראות נכוחה לאן ולהיכן הוביל אותנו

מאחר שהנושא הזה הוא נושא שחייב לקבל כאמת טיפול בעדיפות גבוהה, טוב שתקום הרשות כפי שמוצע. אני תומכת בחוק, ואני מאמינה שאם יעסקו בנושא הזה האנשים הנכונים, ישתנו דברים רבים.

אדוני ראש הממשלה, אני רוצה לפנות אליך. אנחנו נמצאים עכשיו בימים של דיונים על התקציב. אם באמת באה הממשלה ואומרת, שנושא הסמים הוא נושא המחייב טיפול מיידי, אם הממשלה מרגישה באמת צורך להקים גוף, הרי אתה יודע שיש לנו מספרים. איננו מעלים השערות. יש לנו מספרים מדויקים מהמדינה מיולי 1987, שדיבר על 200,000 תושבים בישראל שמשמשים בסמים באופן מודמן, שדיבר על 15,000 מכורים לסמים, וגם קבע שרק מעטים מהם זוכים לגמילה. אף שאפשר היה לתת לאנשים רבים יותר טיפול גמילה, אי-אפשר לעשות זאת כי אין מסגרות גמילה, כי אין תקציב. קיבלנו מספרים מדהימים על בני נוער שאנחנו יודעים שהם מכורים לסמים. חלקם הם מה שאנחנו קוראים בני טובים, אבל חלקם באים מאזורי מצוקה, ילדים למשפחות במצוקה. יש לנו גם דיווחים על מוות מסמים, כאשר ידוע שזה הגורם.

אדוני ראש הממשלה, אתה מגיש חוק. עברתי על החוק. כאשר מדובר על תחילתו של החוק, נאמר: תחילתו של חוק זה, למעט סעיף 28, בתום שישה חודשים מיום פרסומו. מהו סעיף 28? בסעיף 28 מדובר על מוסדות לטיפול ולגמילה, על ארגון וניהול המוסדות, על תנאות. מדובר בו גם על תקציבים. משום שאין היום בעיה לטפל בנושא הזה — או מתי ידונו בנושא הזה? מתי ייתנו לנושא הזה עדיפות?

רק לפני זמן קצר קראנו בעיתונים על מערכת שעבדה באופן יוצא מן הכלל בשיקום נפגעי סמים כשהיא מיטלטלת ממוסד למוסד. כרגע היא בין כותלי בית-סוהר. לפני כן היא היתה במערכת של משרד הבריאות. אין לה משכן של קבע. אנשים בתוכנו, שמבינים בנושא, יכולים לבוא ולהצביע על כך.

אדוני ראש הממשלה, אם רוצים לדעת מה יהיו התוצאות בבחירות, לפי ניסיוני לא צריך ללכת אל המבוגרים. אפשר לשאול ילדים. אפילו במעונות-היום הילדים אומרים מה הם מצביעים — הם יודעים מה באא ואמא מצביעים. בסך הכול, אין אצלנו סודות. על מנת להבין את גודל הבעיה, חשלה אנשים שלק לשאול בני נוער. אני יודעת את הדברים משיחות עם בני ועם חבריו. בבתי-הספר יגידו לך בריוק איפה יש תחנות, איפה מסתובבים האנשים.

מה האמת? אני באה היום מדיון בוועדת הכספים. עלי-פי החומר שאנחנו קיבלנו ועל-פי מחקרים שנעשו, לדעת כל המטפלים בנושא הסמים, השלב החשוב, היעיל והחסכוני ביותר הוא שלב ההסברה והמניעה במערכת החינוך. ומה קרה היום? ישבנו בוועדת הכספים ודנו בתקציב משרד החינוך והתרוכב. אחד האגפים שתקציבם יקוצץ ביותר הוא אגף הנוער. חלק גדול ממה שמקצצים היום במשטרה, במשרד הבריאות, במשרד החינוך והתרוכב ובמשרד העבודה והרווחה יש לו נגיעה ישירה לנושא הזה. אדוני ראש הממשלה, יש עוד זמן. עוד לא דנו בתקציב בקריאה שנייה ועוד לא הצבענו על התקציב בקריאה שלישית. אם הממשלה מעריכה כל כך את הטיפול בנושא הזה ומכירה בדחיפותו — יועמד מיד. עוד טרם הקמת הרשות, תקציב מיוחד לנושא המלחמה בסמים. אני מבטיחה לך, אדוני ראש הממשלה, שאפשר לתת לך כרגע זה את תוכנית הפעולה של מלחמה זו ואת דרכי הפעולה כבר מחר.

בנובמבר 1978 החליטה ועדת השרים לענייני עבודה ורווחה לאשר — כרוח המלצות סבקר המדינה והיועץ המשפטי לממשלה מיולי 1978 — את הקמתה של ועדה בין-משרדית לטיפול מקיף בנושא הסמים.

הוועדה הבין-משרדית שהוקמה עמדה על כך, שרבות השרויות העוסקות בנושא הסמים אינו תורם להשגת היעד, בשם לב לצרכים המעיקים הרבים לעומת המשאבים הרבים הקיימים.

אבל הבעיה, כפי שצינה הוועדה, אינה רק תקציבית. חסר ופוגע גם העדר שיתוף פעולה — שהוא חיוני — בין הדיסציפלינות השונות הרלבנטיות לנושא.

על אף ההמלצות של כל הגורמים דלעיל, לא הוקמה רשות לטיפול במשתמשים בסמים. בדצמבר 1985 הפיץ משרד העבודה והרווחה בין משרדי הממשלה את תוכני חוק הרשות לטיפול במשתמשים בסמים, התשמו"ו — 1985. לפי חוק זה אמורה היתה לקום במסגרת משרד זה הרשות המרכזית, שתפקידה יהיו ריכוז ותיאום של פעילות כל הגורמים הממלכתיים והציבוריים הנוגעים בדבר. הצעת חוק זו נועדה לגנויה משום שחוללה ריב ועימות בין שר העבודה והרווחה מזה ובין שר הכראות מזה ובין שרים אחרים מזה, כשכל שר תובע שהרשות תוקם במסגרתו.

יתר על כן, גם הוועדה הבין-משרדית שהוקמה שבקה בינתיים חיים לכל חי, משום שלא ניתנו לה משאבים, בכספים ובכוח-אדם, מעבר למה שעמד לרשות המשרדים הנוגעים בדבר לפני הקמתה.

מבקר המדינה חזר והתריע על המצב. בוועדה לענייני ביקורת המדינה החלה שורה של דיונים בנושא בנובמבר 1985, כאשר הוועדה עמדה על ליקויי המערכת מקריאת הדוח. הוועדה זימנה את השרים הנוגעים בדבר, זימנה אנשי מקצוע, שמעה עדויות מהשטח וכאן למסקנה ביום 14 בינואר 1986, שיש לקרוא לממשלה — וכן היא עשתה — להקדיש מאמצים ומשאבים להתמודדות עם בעיית הסמים במדינה ולקבוע גורם מרכזי שישא באחריות כוללת להתמודדות ולטיפול בנושא.

שנה חלפה, ולא קרה דבר. אבל הממשלה, אדוני, התכנסה בראשותך ב-2 באוגוסט 1987 והחליטה, כפי שצינת, על הקמת הרשות המרכזית; ולא רק החליטה, אלא הפעם גם מימשה את החלטתה, ואתמול הוחנה על שולחן הכנסת הצעת חוק הרשות למאבק בשימוש לרעה בסמים, ההצעה הנדונה היום.

אדוני, פירטתי בסקירתי זו את ההיסטוריה בראשי פרקים ובקצרה. נראה לי, שההלך מדויקת מבקר המדינה ומהדיונים שהיו בוועדה בראשותי, הלקחים הנלמדים מדברי השרים הנוגעים בדבר ומהעובדים בשטח — כל אלה חברי יחד לומר, שהצעת החוק הזאת היא חיונית, המוסד המתאם נדרש, ועל כן אני כשלעצמי אתמך בהעברת הצעת החוק לוועדה; אם ישי לי, אדוני ראש הממשלה, לא מעט הצרות לגופם של הסעיפים השונים, וערת החוקה, חוק ומשפט תוכל בודאי לרן בנופם של דברים, ואני מאמין בהסכמה כללית רחבה אם יהיו הדברים משכנעים.

בין הדברים שאני רוצה לומר עכשיו בקיצור, לא לשכנע ולא לנמק, ראשית — נראה שלצורך הצגת הצעת החוק לא היה אפשר שלא לקבוע את ראש הממשלה כאחראי לרשות. אבל בידענו גם את המשימות וגם את האחריות וגם את היקף

החניון הממלכתי במדינה? חלילה וחלילה לכם מלחשוב שאני רוצה להתגרות בחברי הכנסת. לא ולא. כיהודי נאמן להשם ולתורתו, האמינו לי שאני שבור עד עומק נשמת, כאשר אחרי 40 שנות קיום המדינה אנחנו עומדים בפני שתי תוספות כה קשות, כה עצובות, כה מדאיגות וכה מכישות, עד שמאות אלפי יהודים יורדים מהארץ. לא אחת מתקבלת תמונה שכוחים מהארץ, 200,000 משתמשים בסמים, אין לי צורך להתווכח עם העובדות. העובדות מעידות על עצמן. נודה לה ונהלל את ה' — ואנחנו מודים לה ומהללים אותו — על כך שבקרר תניכי החניון התורתי, החניון העצמאי, שאנחנו צריכים כל כך ללחום כדי שיקבל אותן זכויות כמו החניון הממלכתי, אין תניכים המכורים לסמים. אפשר לראות גם בעין שרוב היורדים אינם דתיים אלא חילוניים, תניכי החניון הכללי במדינה. המכורים לסמים גם הם תניכי החניון החילוני.

החניון הזה הוא שהביא את הנוער לכך שהוא מנוער מכל ערכי התורה. האם לא חיתה רעתכם להציל את הדור, את הדורות, שלא נכשו ולא נכלם בנוער הגדל כארצנו? למה לא חיתנו רעתכם, למעונם, על העניין זה, שהנוער מנוער מערכי היסוד של עמנו, מהתורה הקדושה? למה לא תרחמו על עתידכם, על עתידנו? למה לא תעשו לעצמכם חשבון הנפש? הלא זה נוגע לנפשות, לנשמות, לדורות. לנושא זה אין תקנה אלא חקנת החניון. התיקונים המוצעים כאן חשובים ביותר, אבל זה מאוחר מאוד.

ישבתי עכשיו בארוחת ערב לכבוד הוועדה לתקציבים של מועצת אירופה. ישבתי שם ליד מר טים ראטבון, יושב-ראש הוועדה העל-מפלגתית למניעת שימוש בסמים. אמרתי לו שאני חייב לעזוב את הארוחה כי אני צריך להשתתף בדיון הזה. הוא אמר לי שעלי להגיד דבר אחד: שאם לא נתמסר לחניון, אם לא נעשה את הפעולות הדרושות כאשר הילד עוד ילד, כאשר הנוער עוד נער, נאחר ולא נשיג דבר. הפתרון הוא רק בחניון. גם מיתור שמענו עצה טובה וקיבלנו אותה.

אני מבקש שנעשה חשבון נפש ונבדוק במי האשמה. אין אשם אחר בכל ההתפתחויות האלה, בכל התפרות האלה, של כריחה מן הארץ על-ידי אלפים, של צעירים מכורים לסמים, אלא החניון החילוני. תרחמו על עצמכם, תרחמו על הדורות שלכם, שלנו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. חבר הכנסת אוריאל לין — איננו. חבר הכנסת עובדיה עלי — איננו. חבר הכנסת מאיר כהנא — איננו. חבר הכנסת מתתיהו פלד — איננו. חבר הכנסת דב בן-מאיר, ישנו, אבל הוא מנוע מדבר. אני תומך בחוק.

רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד ליבאי, בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי רירשובסקי.

דוד ליבאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני ראש הממשלה, חברי כנסת נכבדים, אני מודה לראש הממשלה, שהתפנה בימים אלה ליתן דגש חזק ללוחמה בסמים. אני אומנם מבקש לראות כינינו את ראש הממשלה לעתים תכופות יותר, בייחוד בדיונים מדיניים.

גם לגופם של דברים, אני מקדם בברכה את הצעת החוק. כבר כדור שנה מס' 28 של מבקר המדינה הובאו ממציא המבקר דאז, ד"ר נכנצל, על פעילות משרדי הממשלה בנושא הסמים ועל מידת שיתוף הפעולה הזעומה הלקיחה שביניהם בתחום זה. הוא המליץ כבר אז, בשנת 1977, על הקמת סמכות מרכזית ללוחמה בסמים.

אנחנו רואים קטלוג ארוך מאוד של סמכויות, כמו לגבש מדיניות, לעודד ולהכין תוכניות ולקדם ולסייע לשרידותם וכו'. היה צריך להיות סעיף מרכזי, סעיף ראשון האומר: מוקמת בזה רשות שמתפקידה להיות הגוף המבצע את כל המערכה בתחום הסמים, לדאוג להפעלת החוק נגד סחרי הסמים ולהיות חוד התנית במערכה הממלכתית הציבורית כמלחמה בסמים — ואינני מנסה את הניסוח המשפטי המדויק.

הרשות, ולא כל גוף אחר, צריכה לרכז בידיה את כל הסמכויות הנחוצות, פרט לסמכויות המשטרה, שצריכות להישאר בידיה; כל הסמכויות האחרות וכל בעלי המקצוע האחרים בדרג הממלכתי היו צריכים להיכלל ברשות זאת, כדי שהיא תוכל לבצע את משימתה. היא יכולה אחר כך להעזר בגופים אחרים — גופים מתנדבים, גופים עירוניים, יחידות משטרה אחרות. אבל הרשות צריכה להיות בעלת סמכות וכוח ומשאבים. היא לא צריכה להיות רק הגוף המתאם, היא לא צריכה להיות הגוף המייצג ומעודד, אלא עליה להיות גם הגוף המבצע.

אם הדבר הזה אינו מובטח, יהיה למעשה התפקיד של מנהל הרשות והנהלה שלו ליישב סכסוכים בין המוסדות והגורמים למיניהם, המופקדים כל אחד על תחום מסוים כמלחמה בסמים. המצב הגרוע, כפי שהוא קיים היום — ואיני צריך לחזור על הנתונים הנוראים, כי חברי עשו זאת לפני — המצב הזה נוצר לא כל כך בגלל העדר כסף, אף כי גם זה אחד הנושאים החשובים, אלא מפני שלא היתה יד מרכזית אחת שלחמה בנושא זה. רק המשטרה פעלה, אך פעולות המשטרה הן חלקיות, גם מבחינת הסמכות שלה, ופעולותיה לא יכולות, בסופו של דבר, לחרוג ממה שמשטרה מופקדת לעשות. היא לא יכולה למנוע, היא לא יכולה לחנך, היא לא יכולה לגמול, היא לא יכולה לנהל מערכת הסברה. היא יכולה להפעיל את החוק במסגרת צרה ביותר, והרי אנחנו לא רוצים להיות מדינת משטרה. כשהיא תופסת את ההרואין או את הסמים האחרים — טוב הדבר, אבל לא בכך בלבד הכעיה.

לכן, אדוני ראש הממשלה וחברי כנסת נכבדים, צריך בהחלט להעביר את החוק, חשוב שהחוק הזה הונח, ושראש הממשלה הוא השר המבצע. אינני משוכנע שצריך להעביר את זה לשר אחר. אדרבה, יעסוק ראש הממשלה בנושאים המרכזיים של מדינת ישראל, ולכשירחיב, בעוד כמה שנים, יעסוק בזה לא ראש הממשלה אלא שר אחר, אם לא ניתן לעשות את זה בדרך אחרת.

החוק הזה הוא אולי מסגרת כללית טובה, אבל עדיין חסרות בו אותן "שיניים" שאנחנו מחכים להן כדי שאפשר יהיה להתמודד עם הטרור הזה, עם הסרטן הנורא הזה כגון החברה, הסם הנורא המתפשט והולך. אני מקווה שהוועדה תרע לתת לרשות את ה"שיניים", את הכלים הדרושים לה, כי אם לא כן יהיה זה חוק מת נוסף בספר החוקים שלנו.

הו"ד ד' בן-מאיר:

תודה. חבר הכנסת בן-שלמה איננו. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר, ואם חבר הכנסת הרשומים אחריה לא יבואו לאולם, היא תהיה האחרונה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, כבוד ראש הממשלה, חברי הכנסת, אני רוצה בהחלט לכרך את ראש הממשלה ולהביע את הערכתי על כך שלקח על עצמו את האחריות לחוק הזה. אני מקווה שתהיה לכך משמעות. עברנו היסטוריה ארוכה ושנים רבות

הנושאים שבאחריותו של ראש הממשלה, אני חושב שמן הראוי לקבוע בחוק שר שיוכל לעסוק בעניינים אלה, וזה השר שאותו תמנה הממשלה, כל ממשלה בתקופתה ובשעתה לעניין זה. יש לפתוח לכך את הפתח בחוק.

שנית — אעיר על ההגדרה "שימוש לרעה בסמים", אבל לא אטריח אתכם בזה עכשיו כאן. ההגדרה אינה טובה.

שלישית — בענין תפקידי הרשות, סעיף 4 מסורבל, מעורפל, לא משיב רצון לחלוטין, והוא מרכזי בין תפקידי הרשות. ספק רב אם רשות שתפקידיה מעורפלים כל כך תביא לשיחוף הפעולה המקוה, ושמה היא תקרוס תחתיה.

רביעית — אפנה את תשומת הלב לכך שאין כאן כל ערובה להתכנסות כמודעים סבירים ובתכיפות סבירה.

אפנה את תשומת הלב לסעיף 14. אי-אפשר למנות סגן למנהל הרשות כלי להתייעץ עם מנהל הרשות.

עיקר דברי יהיו מכוונים לסעיף המימון, לא רק מבחינת החקצוב אלא גם מבחינה זו שהשימוש בכספי מענקים חייב יהיה להיעשות במסגרת התקציב ועל-פי המפורט בו, וזה לא מובטח כיום לאור ניסוחו של סעיף 19.

ולאחרונה, נראה לי שבסעיף 23 להצעת החוק לא נתנו המנחים, כאשר הסמיכו את הרשות לתבוע כל ידיעה וכל מסמך בתחום רגיש זה של סמים. יש כאן בעיה של חיסיון לכעלי תפקידים העוסקים בנושא, כמו פסיכולוג, פסיכיאטר, עורך-דין וכומר. החסינות שיש להם לגבי מידע שהם מקבלים בתוקף תפקידם לא יכולה לעמוד במצב של פריצה וביטול מאליו מכוח הוראת חוק של סעיף 23, ונראה לי שלא נתנו די הצורך את הרעת על עניין זה.

בכניפות להערות ענייניות שניתן לדון עליהן בוועדה, אדוני ראש הממשלה, השעה שבה באה והצגת הצעה זו כאן היא שעה יפה בחיך.

הו"ד ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי ירושובסקי. ואחריו — לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה; בהיעדרו — לחברת הכנסת עדנה סולודר.

מרדכי ירושובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני ראש הממשלה, אני רוצה לברך אותך על שהבאת את החוק הזה, ותהיה אשר תהיה הסיבה לכך שאתה ולא שר אחר מביא את החוק, העובדה שאתה הבאת אותו ואתה השר המופקד על ביצועו נותנת פתח לחקוזה שמעתה יתייחסו בצורה הנכונה והנאותה לסוגיה האיומה הזאת של המלחמה בסמים. אני רוצה לברך אותך, ואני רוצה לברך גם על עצם הגשת החוק, אם כי כמו קודמי גם לי יש הערות רבות על סעיפי החוק.

החוק ארוך למדי, הוא כולל פרטים רבים מאוד, גם עניינים שאפשר היה להסדיר אותם בדרכים אחרות — אין חשיבות רבה כל כך למה שכתוב כאן, שדין הרשות הזאת כדין המדינה לעניין מס בולים, או בדברים אחרים, אבל אלה הן זוטות, ולא הייתי רוצה להיכנס לפרטים.

מה שחסר לי בחוק הזה, אדוני ראש הממשלה וחברי כנסת נכבדים, היא תפקידה המרכזי, יעודה המרכזי של הרשות. אני מוצא זאת בין תפקידי הרשות, ולדעתי כתוצאה מהמצב הקיים הקמתה של הרשות הכרחית.

אם אנחנו קוראים את הסעיף המדבר על תפקידי הרשות,

יעקב זיאק אמיר (המערך):

אדוני היושב ראש, חבר הכנסת, החוק המונח לפנינו היום בא באיחור, אבל לעולם לא מאוחר מדי. אני מקווה שהתוק הזה יעשה סדר בשוק פרוץ, בשוק פוגע, שוק שהורס משפחות שלמות, חודר את אט התוך בתי הספר ועושה שמות בילדים. ולא רק זאת, הוא גם חודר לחלקים חשובים מאוד וערונים מאוד במערכות מדינת ישראל, ואיני רוצה לפרט יותר מדי.

החוק הזה חיוני, מפני שצריך להעמיד כלים למאבק בנגע הסמים. השימוש בסם במדינת ישראל החפשו בשנים האחרונות לממדים של מגפה. בעצם הוא עבר את כל הגבולות וחדר לכל שכבות הציבור כמעט. מה שמדאיג אותי זה בתי הספר שלנו — תלמיד אחד מלמד את חברו, תלמיד אחד "נורב" מחברו. ברבות הימים והשנים עלול נגע הסמים לפגוע בעתידה ובשלמותה של המדינה. כבר היו מי שאמרו, שדי בכך שארצות ערב יחליטו יום אחד להפיק חינם את הסם הזה במדינת ישראל כדי לראות את המדינה, על בניה ובנותיה, שוקעת ולא יכולה להגן על עצמה בבוא הזמן.

החוק הזה, שבא ביוזמתה של ממשלת ישראל, חוק הרשות למאבק בשימוש לרעה בסמים, התשמ"ח — 1988, יכול להועיל, אם הוא יעבור מידי בקריאה שנייה ושלישית, עוד בכנסת הזאת, בטרם נתפור למערכת הכחירות.

אני רק מקווה, אדוני ראש הממשלה ושר הפנים, שנגע אחר שאני נלחמתי בו קשות בשמי יושב ראש העמותה למניעת אלכוהוליזם בישראל — ונפל בחלקי להקים את מעון האשפוז הראשון והיחיד ברמת גן, למרות תביעה משפטית של ראש העיר דאז פלד נגד העמותה שבראשה עמדתי, והבאתי חוק על-מנת להעמיד כלים וכספים בידי העמותה, על-מנת להילחם גם בנגע הזה. לצערי, ההצעה ההיא נפלה בקריאה ראשונה, אף ש-63 חברי הכנסת היו תומכים עליה, בשל התנגדותו של שר האוצר דאז. ההצעה נפלה אפילו לא על חודו של קול, אלא היו 41 מתנגדים מול 41 מצדדים. אני בטוח שאילו עבר החוק בקריאה ראשונה, יכול היה להיות לנו היום חוק אשר יעמיד כלים וכספים לרשות למלחמה באלכוהוליזם. שמחתי לשמוע שאותו חוק, כמעט כמו המקור, יוגש בימים הקרובים כהצעת ממשלה באמצעות שר העבודה והרווחה. אין ספק שאני אתן את כל העזרה כדי לשכנע את החברים לחמוך בהצעה, מפני שאם עלינו להיאבק במרץ נגד שני המכאובים החברתיים האלה, מדינת ישראל יכולה לסייע לעצמה במלחמתה נגד שימוש באלכוהול ובסמים.

על כן אני מברך את היוזמים, ולמרות כל הביקורת שיש לי על סעיפים מסוימים בהצעה, אני רוצה לראות את החוק עובר קריאה שנייה וקריאה שלישית. אני רוצה שתהיה כתובת לאלה שכבר נגועים, ובעיקר שתהיה כתובת מניעה לאלה שעלולים ליפול בפח הזה, שהחיים טובים להם באמצע דרכם.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת אמנון לין איננו באולם. בזאת חמו דברי הנואמים. יגיש להצבעה, הממשלה מציעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. חברת הכנסת אורה גמיר מציעה להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה. לכן אני קובע, שאם הצעת החוק תאושר היא תועבר לוועדת הכנסת, והיא תקבע איזו ועדה תטפל בהצעת החוק הזאת. מי כדור העברת ההצעה לוועדת הכנסת כדי שזו תקבע לאיזו ועדה להעביר את הצעת החוק, ירים את ידו. מי נגד? מי נמנע?

בחבזו עד שהגיעו להסכמה. איני רוצה להתייחס עכשיו לשאלה מה היו הסיבות לכך. אבל סוף-סוף מוקמת הרשות הזאת, ואני מקווה שיהיה תיאום ושיתוף פעולה בין הגופים. תיאום שהוא מורכב מאוד, אך כלעדי אי אפשר לעשות שום פעולה.

בנושא הסמים אני רואה כמה חומים עיקריים: חסימת הדרכים בפני הסמים, שלא יוכלו להגיע לארץ; החינוך למניעת השימוש בסמים; אכיפת החוק על אלה שמביאים את הסמים ועל המשתמשים בהם; והשיקום. איני נכנסת לשאלה מה קודם למה. כל הנושאים חשובים.

נדמה לי שעם הקמת הרשות תהיה לנו בפעם הראשונה האפשרות להזיז ולקדם את הטיפול, ומסגרות שונות דנו עליו במשך שנים. אני רוצה להזכיר את העבודה הרצינית שעשתה ועדת'מן, שהגישה את מסקנותיה כבר לפני כארבע שנים, ומאז לא יכולנו להתקדם. דווקא המשטרה היא זו שעושה בשנה האחרונה פעולה משמעותית מאוד, ויש לה גם הצלחות, כדי למנוע הכנסת סמים ארצה. כנגד זה אנחנו עדים לעונשים הקלים המוטלים על מייבאים ועל משתמשים בסמים. כמרכן אנחנו עדים ל"חסימה" של בתי-המשפט ושל בתי-הסוהר בנאשמים ובנידונים למאסר.

ידוע לי שמנוחת, או עומדת להיות מונחת על שולחן הממשלה הצעת חוק נוספת, הבאה, לדעתי, להשלים את הצעת החוק שלפנינו, ובלעדיה יהיה קשה מאוד לקדם את הדברים. הכוונה לחוק לחיקוק פקודת הסמים ודרכי הענישה. אני יודעת את כיווני המחשבות בהצעה הזאת. היא מציעה רעיונות די חתרניים ודי קשים, ובעזרתם נוכל אולי לעשות משהו כדי למנוע את התפשטות הסמים. מספר המשתמשים מגיע היום לכ-200,000.

בשל קוצר הזמן איני רוצה להיכנס לכל פרטי החוק. זאת נעשה בדיננים כוועדה. בכל זאת אני מוכרחה לגעת בשני נושאים, וקודם כול בנשוא התקציב. אנחנו יודעים שבלי תקציב אין כל ערך לכל מה שכתוב בהצעת החוק. ונדמה לי שאנחנו בזבזנו שנה. אם החוק הזה מונח רק עכשיו על שולחנו, אין בשבילו הצעת תקציב בתקציב שהוגש לנו לשנת 1988. עם זה, נדמה לי שניתן לשריין תקציב כולל. בעצם כל משרד יודע למה הוא זקוק. נכנסתי לאולם בסוף נאומה של חברת הכנסת נאוה ארד, אבל נדמה לי שהיא הזכירה גם כן את הנושא הזה. הייתי מציעה שעוד בתקציב של 1988 תוכן לנושא הזה דורבה תקציבית, כדי שנוכל להפעיל את החוק, כי המשדרים עצמם מוכנים בנושא.

אני רוצה להאמין שראש הממשלה יראה בנושא הזה אתגר גדול. כבר אמרו כאן שאנחנו עסוקים כהרבה מאוד עניינים והרבה דברים מוטלים על ראש הממשלה. אבל התפשטות הסמים בקרב הנוער ובקרב מתבגרים עלולה לכרוסם בנו מבפנים, ויום אחד נמצא את עצמנו — ומצב זה כבר קיים בארצות אחרות — כאשר מיטב הנוער שלט מכור ומתמכר לסמים ומגיע עד אבדון. וכולנו ראינו את הכתבה המזעזעת ששודרה ב"מבט שני" לפני שבועיים.

לסיכום, אני מברכת על הצעת החוק ומקווה שראש הממשלה לוקח את האתגר הזה בכל הרצינות הראויה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. חבר הכנסת פנחס גולדשטיין — איננו. חבר הכנסת אהרן נחמיאס — איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב זיאק אמיר, בבקשה.

חוברת כ', ישיבה תי"ב

— הצעת חוק הרשות למאבק בשימוש לרעה בסמים;
— הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 26) —

התשמ"ח — 1988, לוועדה שתקבע ועדת
הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני קובע בזאת שהצעת החוק אושרה בקריאה ראשונה
וועדת הכנסת תקבע איו ועדה חכין אותה לקריאה שנייה
ולקריאה שלישית.

הצבעה

כער ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה — רוב
נגד — אין
ההצעה להעביר את הצעת חוק הרשות
למאבק בשימוש לרעה בסמים.

ז. הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 26), התשמ"ח — 1988* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק
שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 26), התשמ"ח — 1988.
בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יושבת-ראש ועדת העבודה
והרווחה תביא את הצעת החוק, בבקשה.

אורה נמיד (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת
להגיש לכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק שירות
המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 26), התשמ"ח — 1988.

הצעת החוק היא יוזמה של חבר הכנסת יאיר צבן. הדין
המוקדם בהצעת החוק תקל"ו התקיים ביום 18 בנובמבר 1987.
ועדת העבודה והרווחה הכינה את החוק לקריאה ראשונה, והיא
נדונה בכנסת ביום 1 בפברואר 1988. בהצעת חוק שירות
המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 27), התשמ"ח — 1988,
הוחזרה לוועדה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

חברי הכנסת, לפי המצב כיום, גמלאי המקבל קצבת
פרישה לפי החוק ומקבל גם משכורת מאוצר המדינה או
מקופה אחרת, שנקבעה על-ידי הממשלה כ"קופה ציבורית",
מנכים ממנו שני שלישים של הקצבה אם גילו נמוך מגיל 65,
ושליש מהקצבה אם הוא מעל גיל 65.

מצב זה גורם לפגיעה חסרת הצדקה בגמלאים, ודווקא
בגמלאים המשתלבים שוב במעגל העבודה.

מוצע לכן לתקן את החוק, ואפילו באופן חלקי, כדלקמן:

1. עובד עד גיל 60 — ימשיכו ויפתחו לו שני שלישים
מהקצבה. עובד שהגיע לגיל 60 וטרם הגיע לגיל 65, יופחת לו
שליש הקצבה בלבד. עובד שמלאו לו 65 לא יופחת מקצבתו
סכום כלשהו לעומת המצב כיום, שבו מנכים לו שליש
מהקצבה.

2. הוועדה הכניסה ביוזמתה, בהסכמת שר האוצר, תיקון
נוסף להצעת החוק, ולפיו יופחת במחצית "תקופת ההמתנה"
המתחילה עם יציאתו של העובד לקצבה. כיום, גמלאי היוצא
לקצבה ומשחלמת לו משכורת מאוצר המדינה כער עבודה
כלשהי — לא משולמת לו כל קצבה במשך שנתיים אם טרם
הגיע לגיל 60 ובמשך שנה אחת בכל מקרה אחר. מוצע כאמור
להפחית את תקופת ההמתנה האמורה משנתיים לשנה אחת,
ומשנה אחת לחצי שנה.

3. לגבי גמלאי צה"ל והמסטרטה מוצע שהחל מגיל 65 לא
יופחת כל קצבה בשל עבודתם כ"קופה ציבורית" — לעומת
המצב כיום שלפיו מפחיתים לגמלאי כזה שליש מקצבתו. לגבי

* "דברי הכנסת", חוב' ט"ז, עמ' 1690; נספחות.

התקופה עד גיל 65 יימשך המצב הקיים, שלפיו מנכים שליש
מהקצבה.

חברי הכנסת, הוועדה ניסתה להכניס שיפורים נוספים
לגמלאים, ובעיקר לגבי אלמנות. אולם לנוכח התנגדות האוצר
לא עלה הדבר בדינו. אני מקווה שהחוקים המוכאים כיום
הם רק תחילת הדרך לחיקון העיוותים והעוול הנעשים
לגמלאים, וכי במקדם מאוד נצליח להביא לחיקונים נוספים
לשיפור מעמדם.

לחוק יש הסתייגויות של חבר הכנסת רן כהן, ואבקש
אדוני היושב-ראש, לאחר שמיעת ההסתייגויות, להעמיד את
החוק להצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת רן כהן, בבקשה להשמיע את הסתייגויותיך.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, גבידותי ורבותי, חברות וחברי הכנסת,
כראש ובראשונה אני רוצה לברך את יו"ר, חברי הכנסת יאיר
צבן, יו"ם החוק, ואת חברת הכנסת אורה נמיד, על החוק הזה
— אף בלא הסתייגויותי, כיוון שיש בו משום התקרבות ותיקון
עול שנתקיים לאורך שנים רבות.

עם זאת אני מבקש, למרות השעה המאוחרת ולמרות
הברכה, או נוסף על הברכה, להביא בחשבון, שהכנסת סוברינית
ורביבנית לעשות צדק ולא לעשות אותו במגומים, בהקפצות
ובשלבים כל כך מעטים בתפוקתם ומרוחקים בחיירותם. זאת
משום שלגבי הגמלאים עובדי הציבור, עובדי משק המדינה
נעשה לאורך שנים רבות עוול בנושא של תקופת ההמתנה,
כאשר מנכים מקצבתם ללא הצדקה לאחר גיל 65, וגם ללא כל
הצדקה כשמנכים מקצבתם בין גיל 60 לגיל 65.

לעניות דעתי, התיקון המוצע כאן הוא תיקון שאין בו די,
הוא לא רק מאוחר. אין בו די, כמפורש. משום שלאדם מגיעה
קצבה כדין, משום שהוא עשה את שותיו. אם הוא יעבור
למשק הפרטי, הוא יקבל את קצבתו. הוא יקופה רק אם ימשיך
לעבוד במקום ציבורי. הסלקציה שחיעשה באה במפורש ליצור
מציאות שבה הטובים יותר, הפיקחים יותר, יעברו לעבוד
במשק הפרטי. הם יקבלו את קצבתם כדת וכדין, זינו את
המשק הפרטי, ואולי יקבלו שם גם שכר יותר גבוה. לעומתם,
יישארו אחרים במקומם, זוהי טעות, אין לזה הצדקה. הלוא
מדובר על ניכר מפנסיה כאשר אנשים עשו את שנותיהם עד
התחלת קבלתה.

אדוני היושב-ראש, מדוע צריך לנכות לאנשים הללו
מקצבתם? הלוא איש זה עובד ומשתכר. נניח שהוא ממשיך

יאריר צבן (מפ"ס):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מסכים לכל מלה שאמר חבר הכנסת ר' כהן, ואני בטוח שגם יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה, חברת הכנסת אורה נמיר, מסכימה לכל מלה שהוא אמר כאן. בלבנו אנחנו תומכים בהסתייגות. העניין הוא בכך — וחשוב שירשם הדבר בפרוטוקול, בכל אופן אני רוצה לבטא את הקושי בשמי — שאחרי קיפאון שנמשך 32 שנה הגענו לפרצה ראשונה, בהסכמה עם האוצר. עשינו מעשה חקיקה, בהסכמה ג'נטלמנית. אני מציע לכבד את זה, כי הדבר יאפשר קבלת יוזמות חקיקה נוספות של חברי כנסת בהידברות עם האוצר. על-פי מה שנדברנו, גם עם חברי בוועדת העבודה והרווחה וגם עם יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה, מייד עם קבלת החוק ניוונו במשותף חיקונים נוספים בחוק. ומה שאמר חבר הכנסת ר' כהן בקשר לריכוזות של הכנסת ולסמכות של הכנסת אכן יעמוד למבחן בהתייחסות להצעות החוק החדשות שלנו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. ההסתייגויות מונחות לפנינו ועלינו להצביע עליהן. קודם כול אני מצביע על ההסתייגות של חבר הכנסת ר' כהן לסעיף 1.

ה צ ב ע

התיקון של חבר הכנסת ר' כהן לסעיף 1 לא נתקבל.

מרכזי ירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני אינני משתתף בהצבעה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

מי בעד ההצעה לחלופין של חבר הכנסת ר' כהן, לסעיף 1, הצעה לחלופין עם שלוש פסקאות?

ה צ ב ע

ההצעה לחלופין של חבר הכנסת ר' כהן לסעיף 1 לא נתקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

נצביע עכשיו על סעיף 1 כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

לסעיף 2 יש הסתייגות לחבר הכנסת ר' כהן.

ה צ ב ע

התיקון של חבר הכנסת ר' כהן לסעיף 2 לא נתקבל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

לחבר הכנסת ר' כהן יש הצעה לחלופין לסעיף 2.

ה צ ב ע

ההצעה לחלופין של חבר הכנסת ר' כהן לסעיף 2 לא נתקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

מי בעד ההצעה לחלופי חלופין לסעיף 2 של חבר הכנסת ר' כהן?

לעבור לאחר היציאה לפנסיה במשק המדינה, בעירייה, או בחברות סמוכות לה. אם הוא ממשיך לעבוד, הוא נותן את התפוקה שבגינה הוא מקבל שכר. ואם הוא לא יעבוד, הוא מישורו אחר יעבוד ויקבל אותו שכר, והוא יקבל את הקצבה הזאת. מדרע צריך לעשות את הגזילה הזאת? לעניות דעתי, יש פה עיוות שאסור להמשיך אותו ואסור להשלים עמו.

לעניות דעתי, מה שצריך לקבוע הוא, שאדם שיוצא לפנסיה מקבל את מלוא הפנסיה שלו, גם אם הוא ממשיך לעבוד כעבודתו. יאמרו לי: חשש, זה עולה כסף. אין מורגלים לזה. למה קפוצה כל כך קטנה? לחלופין אני מציע להוריד זאת לא לגיל 60, אלא לגיל 55. הלא חלק גדול מהאנשים מופרשים מן העבודה דווקא בגילים האלה. ואז, מה קורה? מצד אחד המדינה, בשם הייעול, בשם החיסכון, מוציאה אנשים לפנסיה בגיל צעיר, ומצד שני אומרים: לא, תחכו עד גיל 60, ורק אז ניתן לכם את ההקלה הזאת.

אם לא יקבלו את ההסתייגות הראשונה שלי לגבי פטור מלא מהניכור, בבקשה, תקבלו לפחות את ההצעה לחלופין.

הדבר השני נוגע לתקופת ההמתנה. למען האמת, גם אני עשיתי פשרה. אין שום הצדקה כעצם לתקופת המתנה. באים ואומרים: מתי יש הצדקה? ולא קובעים זאת רק לגבי הדברים הללו. כאשר עובד מדינה מגיע לגיל פרישה וממשיך לעבוד, לא רוצים שהוא יקבל אוטומטית גם שכר וגם פנסיה, אף שאיננו מבין מדרע. בסדר, רוצים לקבוע תקופת צינון, של חצי שנה. מדרע אדם כזה לא צריך לקבל זאת כמשך שנה חמישה? הלא כבר היום יש קיצור משנתיים, לפי ההצעה של חבר הכנסת צבן. הקיצור משנתיים לשנה הוא על-פי אותו היגיון ואותה מחשבה. מדרע בשני גיהוקים? מדרע לא לעשות את הצורך ואת הנכון עכשיו?

הדבר האחרון, אדוני היושב-ראש, ואינני יכול לעבור עליו לסדר-היום — אני מבקש מחברי הכנסת, הבה נהיה סוברינים להחליט, נפעל קצת מכוחנו, ולא רק על-פי התיכונ. אני מתכוון לעובדי צה"ל ולעובדי מערכת הביטחון. הלא ער עכשיו ניכו אלה שלוש גם מעבר לגיל 65. מה מציעים עכשיו? שוב מציעים להוריד חמש שנים. כאן יש לי הצעה ממש, גם לחלופין וגם לחלופי חלופין, כי מה שקורה בפועל — זה קרה בשנתיים האחרונות, מאז הקיצוצים במערכת הביטחון — זה שאנשים רבים מאוד פרשו בגילים צעירים מאוד מהצבא. הם הופרשו, לא רק פרשו. ומהם מנכים בפועל את הניכויים הללו לעניות דעתי, לא צריך לנכות לאנשים הללו את הניכויים הללו בכל גיל. משום שהפגיעה בהם משמעותית מאוד. יאמרו לי: בסדר, לא בכל גיל. בבקשה, נעשה זאת מגיל 55. האם לאנשים ששירתו את ביטחון המדינה, כפי שדברתי קודם על אלה ששירתו את מנגנון המדינה ואת הציבור במדינת ישראל, לא מגיע ליהנות מאותה פנסיה שהגיעו אליה?

אדוני היושב-ראש, אני סבור שניתן לקבל חלק מן ההסתייגויות האלה כדי להראות שיש בכוח הכנסת לעשות את הצדק הזה עם עובדי המדינה. אגב, צריך לדעת שרבים מהם חיים בתנאים קשים. אל יחשבו שמדובר פה באנשים כעלי פנסיות גדולות. מדובר באנשים שחיים בתנאים קשים, לעתים הם עובדים כתנאי שכר ירודים, וכלכד שיוכלו להמשיך לעבוד ולתרום. ודווקא אז מקצצים להם מהפנסיה המגיעה להם כדת וכדין. תודה רבה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. הודעה לחבר הכנסת יאריר צבן.

חוכרת כ', ישיבה תי"ב, י"ב באדר התשמ"ח (1 במרס 1988)
— הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 26) —

היו"ר ד' בן-מאיר:

בזה התקבלו שלושת סעיפי החוק בקריאה שנייה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על החוק בקריאה שלישית. מי בעד החוק?

ה צ ב ע ה

— רוב

בעד החוק

— אין

נגד

חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 26),
התשמ"ח — 1988, נתקבל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני קובע בזאת שהצעת החוק הזאת נתקבלה.

בזאת מצינו את סדר-היום. הישיבה הבאה — מחר בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

ה צ ב ע ה

ההצעה לחלופי חלופין של חבר הכנסת ר' כהן לסעיף 2 לא נתקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים להצבעה על סעיף מס' 2 כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

מי בעד סעיף 3 כהצעת הוועדה?

ה צ ב ע ה

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הישיבה ננעלה בשעה 22:01.